

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Tilltalets påverkan på lärare-elev-relationen

En studie om upplevelsen av niandet och duandet i det tyska
förbundslandet Niedersachsen

Sandra Falkelöf & Bettina Stolle

Examensarbete LAU395

Handledare: Frank Thomas Grub

Examinator: Linda Karlsson Hammarfelt

Rapportnummer: HT12-1160-02

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Tilltalets påverkan på lärare-elev-relationen: En studie om upplevelsen av niandet och duandet i det tyska förbundslandet Niedersachsen

Författare: Sandra Falkelöf & Bettina Stolle

Termin och år: HT 2012

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Frank Thomas Grub

Examinator: Linda Karlsson Hammarfelt

Rapportnummer: HT12-1160-02

Nyckelord: tilltal, nia, dua, lärare-elev-relation, interaktion, kommunikation

Sammanfattning

Med bakgrund i både egna erfarenheter och samtalsteorier har vårt arbete som syfte att undersöka om tilltalet mellan lärare och elev får konsekvenser för lärare-elev-relationen. För att besvara vår huvudfråga om valet att nia respektive dua varandra i skolan har en effekt på relationen har vi konstruerat tre enkäter som vi lämnade ut till fyra olika skolor i Tyskland. En av dessa skolor utgörs av en tysk Gymnasieskola där både lärare och elever tillfrågades, de andra tre är så kallade IGS-skolor där enbart lärarna tillfrågades. Skillnaden mellan dessa skolor är inte enbart deras skolform och skolkoncept utan även att lärare och elever generellt duar varandra på IGS-skolorna, medan Gymnasieskolan var mer lik det övriga tyska samhället där man till största delen tillämpar ett asymmetriskt niande av läraren, medan eleverna blir duade. Resultaten av alla enkätsvar blev sedan analyserade och diskuterade utifrån tidigare forskning. Vår undersökning kan inte ge några reliabla och entydiga svar på vår huvudfråga, men det finns tydliga tecken som talar för att tilltalet har en påverkan på lärare-elev-relationen på de undersökta skolorna. Vi hoppas med hjälp av studien kunna bidra med mer kunskap om den påverkan som den verbala kommunikationen har på lärare-elev-relationen, en relation som vi anser som avgörande för elevernas lärande och framgång i skolan.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Inledning med frågeställning och syfte	1
1.2 Bakgrund	2
1.2.1 Tilltalsformer i Tyskland	2
1.2.2 Skolsystemet i Tyskland	2
1.2.3 Kommentar om de tyska styrdokumenterna för skolan	3
1.3 Metod och material.....	4
1.3.1 Enkät.....	4
1.3.2 Vilka som blev tillfrågade.....	5
1.3.3 Vilka som svarade.....	5
1.3.4 Tre olika enkäter	6
1.3.5 Resultatets fyra analysgrupper.....	6
1.3.6 Etisk hänsyn.....	6
1.4 Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter	7
1.4.1 Utgångspunkt i det sociokulturella perspektivet.....	7
1.4.2 Tidigare forskning om lärare-elev-relationen i skolan	7
1.4.3 Undersökningar om tilltalets betydelse i och utanför skolan.....	14
1.4.4 Etnometodologi och samtalsanalys.....	16
2. Resultatredovisning.....	18
2.1 Ni-lärare.....	18
2.1.1 De allmänna frågorna (1-4).....	18
2.1.2 Frågorna som berörde niandet av eleverna (5-8).....	19
2.1.3 Lärarnas nuvarande relation till eleverna (9-10).....	20
2.1.4 Niandets betydelse (fråga 11-12).....	22
2.1.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (fråga 13 - 17)	23
2.1.6 Elev-lärare-relationen i utbildningen (18)	24
2.2 Du-lärare.....	24
2.2.1 De allmänna frågorna (1-4).....	24
2.2.2 Frågorna som berör duandet av lärarna (5-6)	24
2.2.3 Lärarnas nuvarande relation till eleverna (7-8).....	26
2.2.4 Niandets möjliga betydelse (fråga 9 och 11)	28
2.2.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (Fråga 10 + 12 - 13)	28
2.2.6 Lärare-elev-relationen i utbildningen (14).....	30
2.3 Elever i årskurs 9	30
2.3.1 De allmänna frågorna (1-4).....	30

2.3.2 Om att bli niad som elev (fråga 8)	30
2.3.3 Elevperspektiv på relationen till läraren (9-10)	31
2.3.4 Niandets betydelse (fråga 11 - 12)	33
2.3.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (13 - 15)	34
2.4 Elever i årskurs 11	35
2.4.1 De allmänna frågorna (1-3)	35
2.4.2 Om att bli niad som elev (4-8)	35
2.4.3 Elevernas relation till lärarna (9-10)	36
2.4.4 Niandets betydelse (11-12)	38
2.4.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (13-15)	39
3. Resultatanalys och diskussion	41
3.1 Nia eller dua i skolan?	41
3.1.1 'Ni-skolan' och 'Ni-eleverna': de som följer det tyska tilltalssystemet	41
3.1.2 'Du-skolan': en utbrytare i samma normsystem	42
3.2 Hur upplevs lärare-elev-relationen på de undersökta skolorna?	43
3.3 Åsikter om tilltalets påverkan på lärare-elev-relationen	46
4. Sammanfattande slutsatser	51
Litteratur- och källförteckning	52

Bilaga 1	Originalenkät 'Ni-lärare'
Bilaga 2	Originalenkät 'Du-lärare'
Bilaga 3	Originalenkät eleverna
Bilaga 4	Enkät svar – 'Ni-lärare'
Bilaga 5	Enkät svar – 'Du-lärare'
Bilaga 6	Enkät svar – Årskurs 9
Bilaga 7	Enkät svar – Årskurs 11

Tabell och Figurförteckning

Figur 1.1 Det tyska skolsystemet.

Figur 2.1 Åldersfördelning av 'Ni-lärarna'.

Figur 2.2 Fråga 7: Sker det någon förändring i er relation till eleverna i och med att ni börjar nia dem?

Figur 2.3 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).

Figur 2.4 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket formellt) till 5 (mycket personligt).

Figur 2.5 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).

Figur 2.6 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (jämlig) till 5 (hierarkisk).

Figur 2.7 Avstånd mellan lärarnas nuvarande relation till eleverna angående respekt på en skala från 1 (mycket långt ifrån) till 5 (mycket nära).

Figur 2.8 Fråga 12: Hur viktigt är det för dig personligen att bli niad? (1 = inte viktigt; 5 = mycket viktigt).

Figur 2.9 Fråga 13: Skulle ni kunna tänka er att bli duad av eleverna?

Figur 2.10 Åldersfördelning av 'Du-lärarna'.

Figur 2.11 'Du-lärarnas' åsikt om förändringen av elevernas beteende vid ett ömsesidigt duande.

Figur 2.12 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala från 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).

Figur 2.13 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket formellt) till 5 (mycket personligt).

Figur 2.14 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).

Figur 2.15 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (jämlig) till 5 (hierarkisk).

Figur 2.16 'Du-lärarnas' åsikt och niandets betydelse för distansen mellan lärare och elever.

Figur 2.17 'Du-lärarnas' personliga åsikt om att bli duad av eleverna.

Figur 2.18 Åldersfördelning av eleverna i årskurs 9.

Figur 2.19 Önskemål om tilltalet i 'Oberstufe' i årskurs 9.

Figur 2.20 Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).

Figur 2.21 Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket formellt) till 5 (mycket personligt).

- Figur 2.22** Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).
- Figur 2.23** Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (jämlig) till 5 (hierarkisk).
- Figur 2.24** Elevernas (åk 9) åsikter om avståndet mellan den nuvarande respekten i relationen och idealet. 1= mycket långt ifrån; 5 = mycket nära.
- Figur 2.25** Elevernas (åk 9) uppskattning av vilken betydelse det har för sina lärare att bli niad. 1= inte viktigt; 5 = mycket viktigt.
- Figur 2.26** Fråga 13: Skulle du hellre vilja dua dina lärare?
- Figur 2.27** Åldersfördelning av eleverna i årskurs 11.
- Figur 2.28** Önskemål om tilltalet i 'Oberstufe' i årskurs 11.
- Figur 2.29** Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).
- Figur 2.30** Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).
- Figur 2.31** Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).
- Figur 2.32** Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).
- Figur 2.33** Elevernas (åk 11) uppskattning av vilken betydelse det har för sina lärare att bli niad. 1= inte viktigt; 5 = mycket viktigt.
- Figur 2.34** Fråga 13: Skulle du hellre vilja dua dina lärare?

Begreppsförklaring

- Abitur** Den tyska skolavslutningen efter Gymnasium (se längre ner) som ger eleverna behörighet att studera vidare på högskolor och universitet.
- Du-skola** Ett begrepp vi använder oss av för att beteckna tre av de undersökta skolorna. De skolor där eleverna generellt duar sina lärare.
- Du-lärare** Ett begrepp vi använder oss av för att beteckna de lärare som jobbar på 'Du-skolorna'.
- Gymnasium** Ordet Gymnasium betecknar olika skolformer i Tyskland och i Sverige. I Tyskland börjar Gymnasiet för elever med 'bra prestationer' redan i årskurs 5.
- IGS** IGS är den tyska förkortningen för 'integrierte Gesamtschule' och avser den skolform i Tyskland som mest liknar det svenska skolsystemet, där alla elever har en gemensam skolgång fram till och med minst årskurs 9.
- Oberstufe** 'Oberstufe' är den sista delen av elevernas gymnasieutbildning och motsvarar i stort sett det svenska gymnasiet, det avser alltså årskurs 10, men framför allt årskurserna 11 till 12.
- Ni-skola** Ett begrepp vi använder oss av för att beteckna en av de undersökta skolorna. Den skola där eleverna generellt niar sina lärare.
- Ni-lärare** Ett begrepp vi använder oss av för att beteckna de lärare som jobbar på 'Ni-skolan'.

1. Inledning

1.1 Inledning med frågeställning och syfte

Forumsbidrag av en 18-årig tjej till temat: Varför har min lärare niat mig?
“Jag är en utbyteselev från USA, besöker Gymnasiet i Berlin, och idag under historialektionen blev jag niad av läraren. Jag förstår inte än, när man ska nia eller dua någon, men alla andra lärare antingen duar eller niar mig (antingen eller, men inte både och!). I början av året har läraren duat mig men inte idag (på fredag skriver vi ett prov och han har frågat ordagrant: “Skriver Ni med?”). Har någon en idè? Jag vill bara veta, för jag hoppas inte, att han inte gillar mig eller något sådant.”
(författarens översättning; <http://de.answers.yahoo.com/> 2012-12-26)

Lärare-elev-relationen har tidigare blivit föremål för undersökningar. I fokus stod då främst de påverkande faktorerna av relationen och/eller relationens konsekvenser på aspekter som exempelvis elevernas framgång och motivation i skolan. Gemensamt för dessa studier är att relationen sällan kopplas till och analyseras utifrån kommunikationen som sker mellan elev och lärare (jfr. Aspelin 1999, s 7).

Enligt David Francis & Stephen Hester (2004, s. 7) är kommunikationen, och då framförallt språket, nödvändigt och avgörande för att människor ska kunna interagera i samspel med varandra samt därigenom bygga relationer. Tidigare forskning har fokuserat mycket på de icke-verbala aspekterna av kommunikationen, d.v.s. hur det sättet vi säger någonting på påverkar relationen och interaktionen i en speciell kontext. Det som än så länge inte undersökts så mycket, i alla fall inte i samband med lärare-elev-relationen, är den verbala kommunikationen, d.v.s. hur själva valet av ord påverkar relationen mellan lärare och elever i skolan.

Både våra olikartade individuella bakgrunder, samt våra tidigare erfarenheter från egen skolgång och VFU:n ledde oss i ett tidigt stadium in på frågan hur lärare-elev-relationen påverkas av tilltalet. I motsats till det allmänna duandet i Sverige, både i och utanför skolan och oberoende av individernas ålder, finns i Tyskland fortfarande niandet kvar som tilltal i ett delvis symmetriskt (mellan vuxna personer som inte känner varandra så väl) och delvis asymmetriskt (mellan barn och vuxna) system. Asymmetrin gäller i största allmänhet även mellan lärare och elever då lärarna vanligtvis blir niade, medan de generellt duar sina elever.

Niandet anses i Tyskland som en artighetsform genom vilken man uttrycker sin respekt till samtalspartnern, men används även som ett instrument för att reglera distansen till en person. Duandet förknippas däremot med en mer nära, förtrogen och vänskaplig relation (Jung 2007, s. 85f). Dessa åsikter visade, enligt oss, en intressant koppling till både vår egen och flera andra personers uppfattning om att lärare-elev-relationen i Sverige är mycket mer avslappnad, nära och vänskaplig än i Tyskland där man snarare har ett ganska distanserat och opersonligt, men mycket respektfullt förhållande till sina lärare (jfr. t.ex. www.stern.de 2012-12-23).

Med bakgrund i dessa till största delen ganska ovetenskapliga uppfattningar och omdömen vill vi i den här studien närma oss frågan om det finns en koppling mellan tilltalet och lärare-elev-relationen och hur den i så fall ser ut. Med andra ord är syftet i den här studien

att undersöka om valet att nia respektive dua varandra i skolan får konsekvenser för lärare-elev-relationen. Vi har genom enkätundersökningar bland lärare och elever i Tyskland försökt att närma oss både naturen av och attityder till eventuella konsekvenser.

Våra konkreta frågeställningar är:

1. Hur ser tilltalsituationen ut och vilket tilltal föredrar tyska elever och lärare på de undersökta skolorna, Du eller Ni?
2. Hur upplevs lärare-elev-relationen på de undersökta skolorna?
3. Vad har tyska lärare och elever på de undersökta skolorna för åsikter om vilken påverkan niandet och duandet har för deras relation sinsemellan?

1.2 Bakgrund

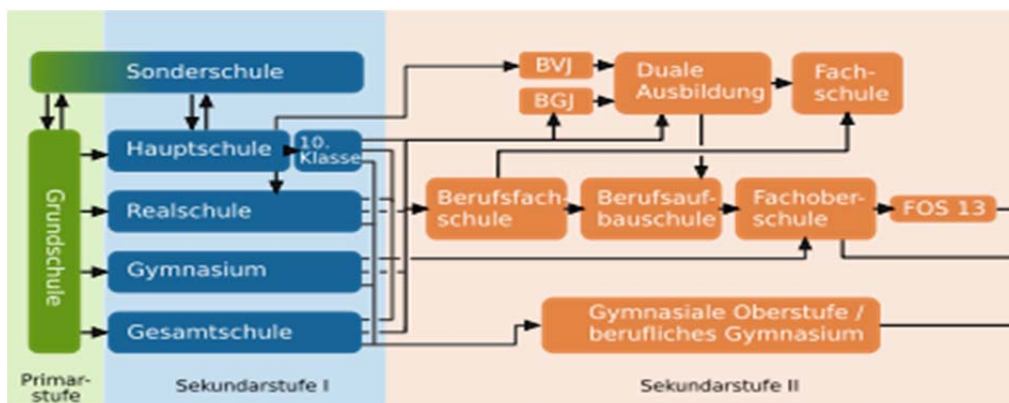
1.2.1 Tilltalsformer i Tyskland

Tilltalsformernas användning och betydelse i Tyskland har enligt Besch (1998) och von Polenz (1999) skiftat under alla århundraden. Det ömsesidiga niandet, som ett artigt tilltal mellan främmande individer eller individer i ett hierarkiskt förhållande, dominerade över duandet under hela första delen av 1900-talet både i Sverige och i Tyskland. I och med studentrörelsen 1968, förändrades niandets ställning och utbredning, speciellt i Sverige. Här genomfördes i skoljvattnet av '68-rörelsen' den s.k. 'Du-reformen', en lingvistisk reform, där niandet och andra tilltal med till exempel titlar eller 'herr' och 'fru' blev utgallrade.

Trots att 'Du-reformen' inte fanns på samma sätt i Tyskland som i Sverige har niandets position och användande försvagats respektive minskat något efter 1968 även där. Idag står niandet i Tyskland som en självklar tilltalsvariant bredvid duandet. Reglerna för vilka tilltal som används när förblir ofta outtalade och ingår som en naturlig kommunikationsordning i den tyska kulturen. Dessa regler säger att barn, ungdomar och studenter duar varandra. Vuxna niar varandra tills en av dem (vanligtvis den äldre eller den som är mer erfaren) erbjuder duandet. Barn och ungdomar niar vuxna personer, medan vuxna duar barn. Från och med att man har fyllt 16 år är det ungdomens juridiska rättighet att bli niad. Du används genomgående när det gäller familjemedlemmar (oavsett ålderskillnader, hur nära man står till dem eller hur väl man känner dem) och niandet till främmande personer samt personer som står högre i någon hierarki (som t.ex. ens chef på jobbet). I den tyska skolan är det generellt en självklarhet att eleverna niar sina lärare medan de blir duade av lärarna. Då de har rätt att bli niad efter att de fyllt 16 år förekommer det dock att elever i högre årskurser, oftast från årskurs 11 i 'Oberstufe' (se nästa del), blir niade av lärarna.

1.2.2 Skolsystemet i Tyskland

Skolsystemet i Tyskland kan verka ganska förvirrande och komplext för en svensk betraktare, då begrepp som 'gymnasium' och 'grundskola' har mycket skilda innebörder i Tyskland och i Sverige. Vi ska därför göra ett försök att förklara det tyska skolsystemet. Före genomgången ska poängteras att informationen lämnas på en ganska generell nivå och avser speciellt skolsystemet i förbundslandet Niedersachsen, där vi genomförde undersökningen. Det kan finnas mindre och större avvikelser från det här beskrivna skolsystemet i andra tyska områden och på andra tyska skolor.

Figur 1.1 Det tyska skolsystemet (<http://de.wikipedia.org> 2012-12-29)

Eleverna börjar sitt skolliv som de svenska eleverna vanligtvis vid 6-7 års ålder i grundskolan ('Grundschule', grönt). Grundskolan sträcker sig i motsats till den svenska grundskolan dock endast till årskurs 4 i Tyskland. Därefter blir eleverna indelade efter hur de presterar i kärnämnen. Elever som presterar mycket bra rekommenderas gå på 'Gymnasiet', elever som presterar skapligt bra i de flesta ämnen rekommenderas gå på 'Realschule' och elever som inte uppnår kraven för 'Realschule' rekommenderas gå på 'Hauptschule'. Slutligen är det dock oftast föräldrarna som har det sista valet över sina barns fortsatta skolgång.

Trots att de i majoriteten av fallen följer rekommendationen har de även möjlighet att skicka sina barn till en så kallad 'Gesamtschule'. Denna alternativa skolform är oftast uppbyggd som 'Integrierte Gesamtschule' (kort IGS), vilken i sin karaktär är ganska lik det svenska skolsystemet, då alla elever oavsett hur de presterade i grundskolan har möjlighet att gå på en 'Gesamtschule'. Här finns det således en mycket större mångfald av elever med avseende på tidigare prestationer. Det är också på dessa IGS-skolor som det, betydligt oftare än inom andra skolformer, kan förekomma att lärare och elever ömsesidigt duar varandra.

Alla dessa skolformer sträcker sig till årskurs 9 eller 'årskurs 10'. Endast Gymnasieelever och ibland även IGS-elever kan utan byte av skolform gå vidare i det s.k. 'Oberstufe' av 'Gymnasiet' som omfattar årskurserna 10 till 12 eller 11 och 12. Därefter tar de, som i Sverige, studenten (Abitur) och blir därmed behöriga för högskols- och universitetstudier. Elever i 'Hauptschule' och 'Realschule' har en något mer komplicerad väg att gå om de vill studera på en högskola eller ett universitet, vilket vi inte ska gå in på här. Då vi anser att ett användande av begreppet gymnasiet skulle kunna leda till förvirring hos läsaren väljer vi att endast refererar till 'Gymnasium' om vi avser den tyska formen av gymnasium som omfattar årskurserna 5 till 12. Om vi avser den svenska motsvarigheten till gymnasiet använder vi istället begreppet 'Oberstufe'.

1.2.3 Kommentar om de tyska styrdokumenterna för skolan

I boken *Bedömning i och av skolan* står "I Tyskland har individens bildning, "bildung", spelat stor roll som ett viktigt mål för utbildning och uppfostran. 'Bildung' handlar mest om karaktärsfostran, om individens självkultivering" (Lundahl & Fichtelius (red.) 2011, s. 119f). I Sverige är det däremot mer fokus på att uppfostra demokratiska medborgare. Detta påstående får en bekräftelse genom en jämförelse av de tyska och de svenska styrdokumentens innehåll. I den svenska läroplanen för gymnasiet står det att skolan och lärarna ska förmedla demokratiska värden i både teori och praktik (Skolverket 2012-12-15, s. 5f). De ska "visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt förhållningssätt" (s. 12). Det poängteras även att varje elev "ska möta respekt för sin person och sitt arbete" (s. 8). Angående interaktionen står det endast att: skolan ska "utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens" (s. 7).

Även i den tyska skollagen för Niedersachsen (www.mk.niedersachsen.de 2012-12-26, s. 7) förekommer målet att uppfostra demokratiska medborgare. Framför allt är det dock bildning, bildningsuppdraget och uppfostran som står i fokus för uppmärksamheten och ses som lärarnas huvudansvar (jfr. t.ex. ss. 8, 28). Elevernas uppgift beskrivs snarare i termer av ansvar och skyldigheter i skolan, snarare än rättigheter (jfr. t.ex. ss. 8, 32). Varje skola har generellt även en egen s.k. skolordning, där några regler för den allmänna trivseln står uppskrivna. I skolordningen av den undersökta 'Ni-skolan' (på grund av anonymiteten kan ingen referens lämnas) står det t.ex. att "alla på skolan ska känna sig trygga och respekterade samt trivas i skolan, för endast där man håller sig till reglerna för ömsesidig respekt och hänsyn, kan människor leva tillsammans i vänskaplighet". Här står det även mer specifikt om kommunikationen: "Alla har rätt till en artig behandling; alla använder en vänlig 'umgängeston', man säger t.ex. 'tack' och 'varsågod'" och "alla har rätt att gemensamt organisera skollivet; påverkandet och yttringarna sker i artig och lämplig form".

1.3 Metod och material

1.3.1 Enkät

Vi har i vårt arbete valt att, som metod, använda en respondentundersökning i form av en frågeundersökning betående av tre enkäter (jfr. Esaiasson m.fl. 2012, s. 228ff). Vi valde denna form av undersökning då vi ville studera åsikter och ibland kanske känsliga sådana. Chansen att få ärliga svar från respondenterna ökar samt att vi får in kvantitativa data, d.v.s. data som beskriver hur vanligt förekommande olika svar är, som vi kan jämföra samt sammanställa för att visa på eventuella åsiktssamband (Esaiasson m.fl. 2012, s. 229f; jfr. Ejlertsson 1996, s. 11). Många av våra enkätfrågor behandlar kommunikationen i lärare-elevrelationen och enligt Scheff talar vi normalt inte om den kommunikation vi använder oss utav. Samtalen fokuseras istället kring själva ämnet och vi är överlag ovilliga att tala om relationer vi själva ingår i. Detta gäller speciellt mer formella sammankomster som t.ex. undervisningssituationer i skolan. Orsaken till detta ligger bl.a. i att vi skäms för att avvika från samspelets etablerade mönster samt att metakommunikation medför ett öppet bedömande av vårt beteende som i sin tur medför krav på förändring av både oss själva och andra. Vi fortsätter hellre samspelet som om inget hänt och undviker därmed ett krävande moment - metakommunikation (Scheff se Aspelin 1999, s. 118f).

Om enkätens respondenter är ovilliga att tala om den relation de själva ingår i finns risk för omfattande felkällor, dock underlättas kanske svarsmomentet av att det är en enkät och därmed skriftliga svar och ikryssningsrutor istället för samtal som en intervju skulle krävt. Vid en intervju finns risk för intervjuareffekter och den är heller inte anonym, vilket kan leda till att intervjupersonen känner sig ovillig att ge ärliga svar då denne inte känner sig bekväm med att uttrycka sig i ord till en främmande person (jfr. Esaiasson m.fl. 2012, s. 235; Ejlertsson 1996, s. 11). Svårigheten som uppstår vid en frågeundersökning som delvis kan undvikas med en samtalsintervjuundersökning är formulering av frågor och svarsalternativ. Man måste formulera frågorna på ett förståeligt och tydligt sätt samt ge utrymme för alla möjliga tänkbara svar. Vid en samtalsintervju bör man ha välformulerade intervjufrågor men ett missförstånd går att rätta till vilket inte är fallet vid en frågeundersökning i form av en enkät (jfr. Esaiasson m.fl. 2012, s. 235f; Ejlertsson 1996, s. 12). Kanske kan tänkas att vår undersökning är 'ytlig' och inte går in på djupet av respondenternas tankar men vår avsikt är att belysa redan i förväg bestämda faktorer inverkan på lärare-elevrelationen, inte att finna inverkanfaktorer (jfr. Esaiasson m.fl. 2012, s. 229f). I vår strävan efter att minimera missförstånd och få bort oklarheter kring enkätens frågor gjorde vi en pilotstudie där fem personer fick besvara enkätfrågorna och efteråt ge sina åsikter och synpunkter angående

enkäternas utformning och begriplighet. Efter pilotundersökningen granskades enkäterna utifrån vad testpersonerna påpekat och reviderades en aning (jfr. Ejlertsson 1996, s. 31f).

Vi får genom enkätundersökningen även mer konkreta och lättolkade data än vid en samtalsintervjuundersökning där det finns risk för intervjuareffekter. Svaren kan påverkas dels av hur relationen och samspelet mellan respondenten och den som intervjuar är och dels av hur den som intervjuar tolkar svaren samt vilka följdfrågor som ställs (jfr. Esaiasson 2012, s. 235; Ejlertsson 1996, s. 11). Vidare motivering till valet att göra en enkätundersökning är att vi på ett lättare sätt kan nå ut till ett ganska stort urval av svars personer samt att bortfallet vid en enkätundersökning som sker där respondenterna är samlade av andra anledningar än att besvara enkäten ofta är mycket litet (Ejlertsson 1996, s. 10; Esaiasson m.fl. 2012, s. 234).

1.3.2 Vilka som blev tillfrågade

Enligt Riley (2011, s. 1) finns det tre olika moment i lärare-elev-relationen: elevernas perspektiv, lärarnas perspektiv och skolledningens prioritering av relationens formande och upprätthållande. Därför valde vi att fråga både elever och lärare i vår undersökning. Hur pass skolledningen prioriterar relationerna på skolan hoppas vi att kunna komma fram till genom undersökningen.

I syfte att få enkätfrågorna besvarade kontaktade vi en gymnasieskola i förbundslandet Niedersachsen i norra Tyskland där lärarna generellt blir niade av sina elever. Skolan omfattar årskurserna 5 till 12 och vi besökte den under vecka 46 för att genomföra undersökningen. Totalt 40 lärare och 51 elever i årskurs 9 respektive 59 elever i årskurs 11 deltog i undersökningen. Vi kontaktade även fem andra skolor runt om i Niedersachsen, där lärarna generellt blir duade av sina elever, i förhoppning om att få deltagare till en online-enkät.

Samtliga lärare fick i sin förfrågan om att delta i undersökningen även ett informationsbrev innehållande regler för anonymitet, sekretess, frivilligt deltagande etc. samt information om i vilket syfte och till vad materialet kommer användas. De deltagande eleverna fick även de information om detta, både via ett skriftligt informationsbrev och muntligt via oss eller deras lärare (jfr. Ejlertsson 1996, s. 34ff).

Angående urvalet av lärare lades stor vikt på att få en bred variation i lärarnas ålder och kön, detta för att inkludera alla åldersgrupper samt för att få båda könen representerade och därigenom undvika att få en skev bild av eventuella åsiktssamband. Detta i samband med att lärarna deltog av egenintresse, i mån av tid etc gör att vårt urval tyvärr inte är så slumpmässigt. Urvalet är vidare koncentrerat till ett fåtal skolor vilket också kan ha inverkan på resultatets validitet (jfr. Ejlertsson 1996, s. 16f). Vi strävade även efter en jämn köns- och årskursfördelning bland eleverna, också detta för att undvika en skev bild av eventuella åsiktsamband.

1.3.3 Vilka som svarade

Samtliga tillfrågade lärare på den skola där eleverna generellt niar sina lärare svarade på enkäten och samtliga närvarande elever i både årskurs 9 och 11 de aktuella undersökningsdagarna svarade på enkäten. En trolig anledning till denna låga bortfallsfrekvens är att undersökningen genomfördes som en gruppenkät, d.v.s. både lärare och elever var samlade på skolan av andra skäl än att delta i undersökningen (jfr. Esaiasson m.fl. 2012, s. 234). Dock fick vi nej från två av de fem skolor som ombeddes att göra online-enkäten samt att de skolor som engagerade sig endast bidrog med ett urval av sina lärare. Totalt 30 lärare deltog i online-enkäten. Hur detta urval gjordes vet vi ej. Troligtvis genom en kombination av respondenternas egenintresse och tidsmöjlighet. Tanken var att vi även skulle genomföra en online-enkät med eleverna på dessa skolor men detta visade sig mycket svårt. Samtliga skolor som deltog i online-enkäten tackade nej till att involvera sina elever med hänvisning till bl.a. tidsbrist och avsaknade mejladresser till eleverna. Här framträder två av

enkätundersökningarnas negativa sidor, bortfallet blir oftast större än i jämförelse med samtalsintervjuer samt att man oftast inte får någon direkt klarhet i varför respondenterna valt att avstå från undersökningen (Ejlertsson 1996, s. 11; Esaiasson m.fl. 2012, s. 234).

1.3.4 Tre olika enkäter

För att kunna ställa så relevanta och givande frågor som möjligt till varje urvalsgrupp så utvecklades tre olika enkäter. De olika enkäternas frågor är likartade men anpassade utifrån dess avsedda urvalsgrupp och fokuserar på tilltal och relationen mellan lärare och elever. Var och en av enkäterna har samtliga en svarstid på ca tio minuter och består av både kryssfrågor och öppna frågor. Genom att ge respondenterna svarsalternativ i stället för öppna frågor riskerar deras svar att till viss del bli inskränkta. Vi försökte att förebygga detta genom att ofta ge öppna frågor eller öppna svarsalternativ under "annat". Detta medför en arbetskrävande sammanställning och svaren kan ibland vara både svårlästa och svårtolkade men i vår strävan efter att förebygga inskränkta svar från respondenterna bedömde vi detta arbete som värt mödan (jfr. Esaiasson m.fl. 2012, s. 246f).

1.3.5 Resultatets fyra analysgrupper

Lärarna utgör två olika grupper, en grupp med lärare som arbetar på en skola där de generellt blir niade av sina elever och en grupp lärare som arbetar på en skola där de generellt blir duade av sina elever. De två olika lärargrupperna besvarade varsin specifik enkät. Eleverna blev i efterhand uppdelade i två elevgrupper. Grupp ett bestod av elever i årskurs 9 och grupp två av elever i årskurs 11. Förklaringen till denna uppdelning är att eleverna har juridisk/teoretisk rätt att bli niade efter att de fyllt 16 år vilket i skolsammanhang ofta likställs med från och med årskurs 11. Båda elevgrupperna besvarade en identisk enkät. Resultaten av vår undersökning kommer redovisas integrerat i själva arbetet under rubriken resultatredovisning. De utgör en omfattande del av arbetet men vi bedömde det ändå som lämpligast, för läsvänlighetens skull, att ha det integrerat i arbetet istället för i en bilaga.

1.3.6 Etisk hänsyn

Då undersökningen bygger på enkätmaterial ska vi kortfattat redogöra för den etiska hänsyn som har tagits under arbetets gång. Då undersökningen genomfördes i Tyskland har vi följt de riktlinjer som gäller där. Det innebär vissa likheter men även skillnader i våra möjligheter och metoder att fråga minderåriga. På samma sätt som i Sverige krävs att elevens identitet är anonym vid ifyllandet av enkäter samt att det bygger på frivilligt deltagande. Alla deltagande elever, men även lärarna informerades om dessa rättigheter. Vi fick dock i efterhand stryka en av frågorna i båda lärarenkäterna då vi upptäckte att kravet om anonymitet annars inte blev fullständigt uppfyllt i samtliga fall. Ingen bearbetning har gjorts och heller ingen hänsyn har tagits till svaren på dessa frågor i vårt arbete. Den fråga som fick strykas gällde lärarnas undervisningsämnen.

I kontrast till Sverige anses eleverna i Tyskland redan från och med 14 års ålder ha utvecklat en tillräckligt stor "förmåga till insikt" (Einsichtsfähigkeit) för att delta i undersökningar utan vårdnadshavarens tillstånd. Undantag finns om frågorna handlar om vårdnadshavarna själva, vilket inte är fallet i vår enkät. Däremot måste skolchefen alltid ge tillstånd till genomförandet av elevundersökningar (<http://www.adm-ev.de> 2012-12-14). Detta tillstånd har inhämtats både skriftligt och muntligt i god tid före undersökningens genomförande (via mejl 2012-10-12).

Bland resultaten som framkommit genom enkätundersökningen har vi valt ut de resultat vi bedömt som mest relevanta för vårt arbete. Dessa resultat har sedan diskuterats med hjälp av en jämförande analys, där lärarnas och elevernas svar kontrasterades mot varandra samt mot situationen i den svenska skolan. Även Ni-lärarnas och Du-lärarnas svar

har jämförts i vissa avseenden. Resultaten har diskuterats och analyserats utifrån nedan utvalda och redovisade teorier och litteratur.

1.4 Tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter

Vi kommer nedan att presentera teorier eller utdrag ur teorier av olika forskare, sociologer, didaktiker, etc. som vi anser relevanta för vårt arbete eftersom de kan relateras till lärare-elevrelationen på ett eller annat sätt.

1.4.1 Utgångspunkt i det Sociokulturella perspektivet

“Från och med födelseögonblicket lever barnet i ett socialt sammanhang där språk och kultur spelar en viktig roll.” (Imsen 2006, s. 50)

Innan vi redovisar tidigare forskning i ämnet samt våra konkreta teoretiska utgångspunkter vill vi framhäva att den sociokulturella teorin, som psykologen Lev Vygotskij präglat, påverkat denna studie i flera avseenden. Den har format både syftet med denna undersökning samt metoden och tolkningen av resultatet. Enligt Imsen (2006, s. 51) står det sociala samspelets och språkets betydelse för inlärnings- och utvecklingsprocessen i centrum för Vygotskijs teori. I likhet med Vygotskijs intar även vi en social-konstruktivistisk grundsyn på lärande och kunskap - nämligen att det utvecklas i och måste tolkas utifrån det samspel som sker mellan individen och omvärlden (jfr. Imsen 2006, s. 52). Detta samspel sker främst genom språket som det viktigaste kommunikationsredskapet. Genom sociokulturell teori kan man ställa upp hypotesen att lärandet borde främjas genom en bra lärare-elev-relation. Språket kan därför anses vara en avgörande faktor som påverkar interaktionen och därmed lärare-elev-relationen och är därför värd att undersökas.

1.4.2 Tidigare forskning om Lärare-elev-relationen i skolan

Lärare-elev-relationen är komplex och det finns en rad olika perspektiv att inta och förklara för att försöka förstå sig på den. Den svenske sociologen Jonas Aspelin (1999, s. 23) nämner två sätt att närma sig problemet på. Det ena sättet är att försöka förklara hur lärare-elev-relationen bestäms av externa omständigheter, hur relationen “präglas av sin *samhälleliga och sociala kontext*”, d.v.s. av styrdokument så som exempelvis läroplan och kursplan samt även skolinstitutionens inofficiella funktion i samhället, den s.k. “dolda läroplanen”. Skolans traditioner, rutiner, maktstrukturer, arbetssätt, gruppsammansättningar, pedagogiska riktlinjer, ekonomiska resurser o.s.v. bör också studeras. Det andra sättet är att gå motsatt väg och istället inrikta sig på interna omständigheter, hur aktörernas subjektiva, interna kontext ger prägel åt relationen. De faktorer som då bör behandlas är exempelvis elevernas begåvning, kunskapsnivå, motivation etc. samt lärarens personlighet, bildningsgrad, undervisningserfarenhet, motivation etc. Försöka förstå lärare-elev-relationen utifrån att individers inre processer styr deras beteende och deras relationer till andra människor.

Ofta verkar dock båda sätten finnas med i olika stor grad när forskare försöker att analysera de sociala banden som finns i skolan. Med sociala band avses den verklighet som existerar mellan individer och Aspelin (1999, s. 11) ställer sig frågan hur byggs sociala band i lärare-elev-relationen? Han vill med sin bok försöka lyfta fram ett socialpsykologiskt perspektiv på lärares och elevers sätt att kommunicera samt känslornas betydelse i denna kommunikation. Hur lärare-elev-relationen växer fram i och genom socialt samspel (Aspelin 1999, s.7). Aspelin (1999, s. 20) menar att det i undervisningssituationer finns tre olika vägar som läraren kan välja mellan. En väg är att försöka ta total kontroll över både undervisning och elever. Ett andra val är att släppa på kontrollen och lämna över ansvaret för att något meningsfullt ska bli gjort på någon eller något annat. Den tredje och tillsynes mest lämpliga

vägen, men också den för läraren mest krävande, är att sträva efter att “träda in i det mellanmännsliga rummet tillsammans med sina elever” (Aspelin 1999, s. 20). Främsta målet med detta är att skapa

...balans mellan social kontroll och spontan aktivitet i skolklassens relationer, balans mellan ordning och dynamik, mellan sammankoppling och autonomi, mellan närhet och distans, mellan krav på effektiv inlärnin g och behov av social gemenskap, mellan institutionella förväntningar och personliga relationer (Aspelin 1999, s. 20).

Aspelin (1999, s. 21) anser att det inte finns något förnuftigt alternativ till den sistnämnda valm öjligheten och menar att det är det enda möjliga valet för lärare som vill bevara självaktning.

En god lärare-elev-relation växer fram genom samspel och riklig interaktion under en längre tid. För att detta ska ske och för att stabila sociala band ska form as förutsätts även både personlig närhet och opersonlig distans samt att läraren och eleverna möts i samklang, att de utifrån sina respektive perspektiv förstår varandra samt visar ömsesidig respekt (jfr. Asplund se Aspelin 1999, s. 45). Det är i spänningsförhållandet mellan auktoritet och vänskap som lärare-elev-relationen utvecklas. För att upprätthålla lärarens auktoritet och visad respekt förutsätts en viss distans till eleverna samtidigt som omsorgsansvaret som lärarna har även förutsätter en mer personlig kontakt för att skapa trygghet och förtroende som ett fundament för klassrumsarbetet. (Feiman-Nemser & Floden 1986 se Ogden 1993, s. 118). Distansen mellan läraren och eleverna får varken vara för stor eller för liten samt att individerna ska kunna mötas som “jag” där varken individuella eller sociala moment överbetonas, d.v.s. individerna ska “uppleva sig som ett differentierat jag, som något annat än gruppen, som något unikt” samtidigt som de upplever delaktighet i relationens sociala samspel (Aspelin 1999, s. 44).

Sociologiprofessorn Thomas J. Scheff menar att det är en grundläggande mänsklig drivkraft att sträva efter upprätthållande av dessa sociala band. Drivkraften motiverar oss att samspela och bygga relationer samt gör oss till sociala varelser (se Aspelin 1999, s. 65). Vid varje socialt möte antar de sociala banden en viss karaktär och de testas ständigt genom hela det sociala mötet. Relationens stabilitet avgörs främst av det sätt som deltagarna kommunicerar på (Scheff se Aspelin 1999, s. 65). Aspelin (1999, s. 66f) tar i sin strävan efter att tolka och analysera sociala band i lärare-elev-relationen hjälp av fyra, enligt Scheffs teori, viktiga faktorer om man vill studera de sociala bandens karaktär samt hur de form as.

- 1) *Nivån av samklang i kommunikationen*: hur väl förstår aktörerna varandra och vilken grad av respekt visar de varandra?
- 2) *De ackompanjerande emotionernas tillstånd*: vilka uttryck för emotionerna skam och stolthet finner vi och hur är dessa uttryck relaterade till den pågående sociala processen?
- 3) *Alienation och relationernas differentieringsgrad*: vilken grad av närhet respektive distans utvecklas i relationen?
- 4) *Kommunikationsmönster*: vilka kommunikationstekniker använder sig aktörerna av och hur inverkar detta på samspelet? (Aspelin 1999, s. 67)

De olika faktorerna hänger ihop och är, trots den distinkta uppställningen, förenade med varandra. Samklangsnivån påverkas t.ex. av relationens emotionalitet och kommunikationsmönster som i sin tur påverkas av samklangsnivån. Tankar, känslor och beteenden är alla samverkande delar i den mellanmännsliga processen och vid formandet av sociala band (Scheff se Aspelin, 1999, s. 67).

Samklang

Uppnående av samklang möjliggörs då aktörerna intar varandras perspektiv och försöker sätta sig in i hur den andre tänker och känner i den aktuella situationen. Genom verbal kommunikation där språket används på ett sådant sätt att det får samma, eller näst intill samma, innebörd för båda parter möjliggörs kognitiv samklang. Det avgörande för graden av kognitiv samklang är hur väl aktörerna koordinerar sitt verbala beteende. Graden av emotionell samklang är istället främst styrd av aktörernas ickeverbala kommunikation och beror på hur väl aktörerna kan pejla in andras känslor och därefter reglera sitt sociala beteende och visa (eller inte visa) respekt. Verbal kommunikation rör *vad* som sägs och ickeverbal kommunikation *hur* det sägs och uttrycks (Scheff se Aspelin 1999, s. 70f). Den ickeverbala kommunikationen avser alltså vårt sätt att tala på samt vårt sätt att bete oss. I olika sociala samspel uppstår olika "regler" för vilket ickeverbalt beteende som är lämpligt samt vilka känslor man bör och inte bör visa (Shott 1979 se Aspelin 1999, s. 97). Det är främst den ickeverbala kommunikationen som formar sociala band då den alltid berör relationen i nuet till skillnad från ord som kan hänvisas till både dåtid och framtid (Scheff se Aspelin 1999, s. 71).

Erving Goffman (1970), professor i antropologi och sociologi, menar att individer antar olika, som han benämner det, *linjer* i sitt handlande vid sociala sammanträffanden. Linjerna påverkar sedan både individen och medaktörerna i den fortsatta interaktionen (Goffman 1970 se Aspelin 1999, s. 50). En linje definierar han som ett "mönster av verbala och ickeverbala handlingar genom vilka de uttrycker sin syn på situationen och genom denna även sin värdering av deltagarna, i synnerhet av sig själva" (Goffman 1970 se Aspelin 1999, s. 50). Individen som antagit en viss linje gör alltså anspråk på ett visst bemötande från medaktörerna samt på att få bekräftelse på en viss föreställning om sig själv. Individen eftersträvar att få upprätthålla ett visst socialt *ansikte* som definieras som "det positiva sociala värde en person faktiskt gör anspråk på för egen del genom den linje andra antar att han har valt under en speciell kontakt" (Goffman 1970 se Aspelin 1999, s. 50). Om individen kommer ha sitt "ansikte i behåll" eller bli "utan ansikte" är helt avgörande av andras bemötande. Om individens beteende bildar en tydlig linje och denna linje sedan stöds av det vidare händelseförloppet har individen sitt "ansikte i behåll". Agerar däremot individen efter en linje som saknar detta stöd så agerar individen "utan ansikte" (Aspelin 1999, s. 50). Aspelin (1999, s. 58) liknar Goffmans teori om linjer och ansikten med att det "i varje socialt sammanträffande utformas ett slags kontrakt som inblandade aktörer förbinder sig att följa". Vidare jämför han teorin med trafikregler, de bestämmer hur men inte vart man får köra, d.v.s. det är bestämt hur man bör agera men inte vad man vill uppnå med sitt agerande. Reglerna som bör efterföljas menar Goffman bestäms utav samhället. Aspelin (1999, ss. 58, 60) belyser dock att även den ständigt pågående samspeletsprocessen bör ha i åtanke, den process där individer samordnar beteenden och handlingar i relation till andra.

Goffman (1970) pratar även om ansiktsräddning, ett verktyg för återuppbyggnad av jämvikten i ett samspel. Han menar att aktörer som befinner sig i samtalstillstånd, d.v.s. aktörer som har godkänt varandra som deltagare och är inriktade på kommunikationen, strävar efter ett ömsesidigt accepterande. De anser sig skyldiga att både bekräfta det egna och medaktörernas ansikten och stödjer därför varandras antagna linjer. Detta sker enligt Goffman (1970) även i de fall där aktörerna är oense. De är ömsesidigt beroende av varandra och samtliga har ett intresse i att vara integrerade och uppleva kollektiv tillhörighet även om de inte delar åsikter, det uppstår ett ömsesidigt accepterande på yttlig nivå (Goffman 1970 se Aspelin 1999, s. 51).

I *Attachment theory and the teacher-student Relationship* beskriver universitetslektorn Philip Riley (2011, Foreword xiv) lärare-elev-relationen som mycket likt ”leader-follower”-relationen. Hans utgångspunkt är hans tro på att ett medvetande om relationsprocesserna främjar lärarens möjlighet att påverka klassdynamiken. Även Riley framhäver vikten av att lära sig hur relationer byggs upp och fungerar (relationens bakomstående mekanismer) och att man ofta inte lär sig något om det i lärarutbildningen. Med hjälp av kunskapen om hur relationer formas och upprätthålls vill Riley analysera och tolka relationer i klassrumskontexten. Relationerna kan enligt honom delas upp i tre moment: relationen från elevens perspektiv, relationen från lärarens perspektiv och skolledningens prioritering av relationens formande och upprätthållande (Riley 2011, s. 1).

Riley (2011, s. 1) refererar vidare till bl.a. Carl Rogers (1983/1990) som sammanställde mycket empiriskt stöd för teorin att lärare-elev-relationer är fundamentala för att kunna förstå klassrumsbeteendet hos såväl lärare som elever samt lärarnas påverkan på elevernas resultat. Hans teori har blivit bekräftat av ett flertal andra studier. I några diskussioner som Riley (2011, s. 2) hade med ett flertal lärare innan boken skrevs kom det fram att många gymnasielärares vilja att vinna och upprätthålla respekt från eleverna var en lika stark drivkraft för val av arbetsätt som rädslan att förlora elevernas respekt. Riley (2011, s. 6) framhäver också att det subjektiva upplevelsen av alla parter i en relation är avgörande för att förstå relationens dynamik.

Hela grunden till Rileys framställning utgörs av den s.k. ”attachment theory”. Teorin har oftast använts inom psykologin och är enligt Riley (2011, s. 11f) till för att reglera den emotionella distansen i relationen så att parterna kan känna sig trygga och bekväma. Teorin byggs på antagandet att det finns ett attachment-system, där det finns en hierarki i relationen mellan care-seeker (den hjälplöse) och care-giver (den som anses kunna hjälpa). Relationen mellan dessa två parter är redan i sig mycket maktladdad då care-seekern – i vårt fall eleven – är beroende av care-givern (läraren). Riley argumenterar för att care-seekern hela tiden bemödar sig för att upprätthålla ett nära band till care-givern. Detta kallar han för ”attachment behaviour” vilket påverkas av rädslan för att överges av care-givern som behövs för att känna sig trygg. Hotet att förlora sin attachment figure genom en ökad distans skapar separationsångest (Riley 2011, s. 16). De strategier som barn och elever använder sig av för att behålla en nära relation till sin care-giver är ofta verbala och sker via den vardagliga kommunikationen (Riley 2011, s. 13).

Läraren i sin tur måste vara ”responsive to the needs of the child”/”be a secure base” så att eleven har känslan av att den blir räddad om den tar ett steg för mycket eller åt fel håll. ”The child who knows that she can venture into the world with a support team on hand if needed is more likely to explore the world around her.” (Riley 2011, s. 19). Riley framhäver att det i lärare-elev-relationen finns en ojämn fördelning av både makt, rättigheter och skyldigheter mellan rollerna (mellan lärarrollen och elevrollen) (s. 30). Det är därför en mycket unik relation: ”The relationships teachers and students form are unique, complex and different from most other relationship” (Riley 2011, s. 41).

Relationen ger i största allmänhet läraren en professionell identitet, eleven den lärandes identitet och en professionell arbets-relation för båda parter. Samtidigt befinner sig relationen i klassrummet alltid på två olika nivåer: det finns en mer individuell relation mellan läraren och enstaka elever och en annan mellan läraren och klassen som grupp (samtidigt finns det också elev till elev relationer som man får tänka på) (Riley 2011, s. 30f). Andra undersökningar har visat att läraren ofta ser klassen som ”a single unit”.

En annan relevant upptäckt inom lärare-elev-relationen är att lärare ofta inte enbart undervisar på ett liknande sätt som sina egna lärare (Riley 2011, s. 40) utan även att fundamentet till lärarnas relation till eleverna bygger på den relation de hade till sina egna lärare. Vissa beteenden överförs således från en generation till den nästa. Detta leder också till

(förutsägbara) förväntningar på varandra och när dessa inte blir uppfyllda kan konflikter uppstå i relationen. Riley (2011, s 20) pratar här om en s.k. ”internal working model” som består av implicita regler, föreställningar och förväntningar på omgivningen, sig själv och andra. Denna modell används omedvetet för att förutse andras attityder och handlingar och gör att vi känner oss trygga. I själva verket har båda ett beroendeförhållande till varandra då lärarna är lika beroende (i den mening att den behöver eleverna för att konstruera och upprätthålla sin professionella identitet) och kan likväl visa attachment-strategier till sina elever (Riley 2011, s. 29f).

Emotionerna skam och stolthet

De grundläggande sociala emotionerna antas av Scheff vara skam och stolthet. De utgör tillsammans en samlingsbeteckning för alla de känslor som kan uppstå då en samspelande individ upplever sig negativt respektive positivt värderad av andra (se Aspelin 1999, s. 97). Dessa emotioner är orsakade av och orsaker till det pågående samspelet och uppträder när individen försöker se på sig själv utifrån, se på sig själv ur någon annans perspektiv och försöker förstå hur denne uppfattar ens egna beteende. Emotionerna skam och stolthet har en nära relation till det sociala bandet och deras funktion är att reglera distansen mellan individerna som samspelar. Skam indikerar ett hotat eller brustet band och uppträder då individerna blir allt för distanserande eller kommer allt för nära varandra. Stolthet indikerar istället ett stabilt och oskadat band och uppträder då distansen mellan de samspelande individerna är adekvat. Emotionerna kan naturligtvis förnekas av de samspelande individerna vilket kan resultera i att ändlös skam uppstår inom och mellan individerna. För att ta sig ur denna situation krävs ett erkännande av skammen (Scheff se Aspelin 1999, s. 76f).

I många av de klassrumsepisoder som Aspelin (1999) skriver om i sin bok förnekas skammen. Både lärare och elever försöker kamouflera och gömma de misstag och missförstånd som uppstått i kommunikationen istället för att göra en ansträngning för att försöka reda ut det hela. Många av lärarna tycks även värna mer om sin auktoritetsposition än om sin relation till eleverna (Aspelin 1999, s. 151). Möjligheten till att uppleva stolthet i lärare-elev-relationen beror även till stor del på individernas ickeverbala kommunikation. ”Produktiv undervisning bygger på ett socialt liv där vare sig skam eller stolthet undertrycks” (Aspelin 1999, s. 153). Exempel på kommunikation där stolthet väcks är kommunikation där individerna ömsesidigt skrattar och ler. Aspelin (1999, s. 133) pratar även om stolthet genom prestation, vilket är vanligt förekommande i bedömningssituationer som t.ex. i skolan. Ett uppriktigt beröm från läraren då eleven presterat bra medför förhoppningsvis en stolthetskänsla hos både eleven och läraren (Aspelin 1999, s. 172). Vidare är beröm och visad uppskattning från lärarens sida, då eleverna gjort framsteg, av yttersta vikt för både kunskapsprocessen och byggandet av sociala band (Dysthe 1996 se Aspelin 1999, s. 172). Det är dock viktigt att lärarens beröm är motiverat och att han/hon inte är rädd för att ifrågasätta och kritisera elevernas arbete, i viss mån låta dem skämmas då det är behövligt. För att eleverna ska kunna känna stolthet för sina prestationer måste det finnas en viss laddning och distans i lärare-elev-relationen. Eleverna bör uppfatta läraren som en auktoritet och att dennes beröm är något eftersträvt som inte fås utan vidare. ”Vägen till stolthet genom prestation går inte via frånvaro av skam utan via ett effektivt hanterande av dessa känslor” (Aspelin 1999, s. 172).

Läraryrket är beroende av lärarens personlighet och grundläggande egenskaper. Det är dock inte egenskaperna i sig som är utav betydelse utan lärarens förmåga till att kunna utnyttja dem. Läraren behöver ha nödvändiga färdigheter, men också kunskap om när de ska användas för att på bästa sätt främja inlärningsprocessen (Kernell 2010, s. 77; Ogden 1993, s. 74). Kernell (2010) skriver i sin bok om den ”Goda Läraren” och understryker att det inte

finns någon känd kriterielista för vad som krävs för att uppnå denna titel. Han menar i likhet med Ogden (1993) att man kan vara en god lärare på många olika sätt. Vidare poängterar han dock att de mängder av försök som görs för att hitta goda lärare-kvaliteter är viktiga då de ökar vår förståelse och kännedom. Försöka att finna mönster som visar i vilka situationer ett visst förhållningssätt fungerar samt vilka effekter olika beteenden får (Kernell 2010, s. 75f; jfr. Hesslefors Arktoft se Kernell 2010, s. 77; Ogden 1993, s. 74).

Ämneskompetens är för en lärare viktigt av många olika skäl. Dels så är det t.ex. en fördel att kunna svara på frågor som eleverna ställer, att kunna ställa givande frågor tillbaka samt att skapa uppgifter som främjar elevernas lärande. Dels ger ett gott ämneskunnande även "en grundläggande auktoritet och trygghet hos läraren" (Kernell 2010, s. 78f). Att vara lärare och undervisa likställs ofta med att en mer vetande ska överföra kunskap till en mindre vetande. Detta stärker en föreställning om att en lärare med gott ämneskunnande inte kommer ha några problem med informationsöverföringen till eleverna (Kernell 2010, s. 79; Säljö se Kernell, 2010, s. 79). Men ett gott ämneskunnande är inte tillräckligt. All undervisningen sker genom olika former av kommunikation och för att denna kommunikation ska vara kvalitativ krävs en bra relation mellan läraren och eleven.

Ju bättre läraren känner eleverna ju bättre kan han/hon förutse och förstå hur han/hon fungerar. Lärare blir förebilder och auktoriteter genom att behärska sitt ämne, men även genom det sätt som innehållet presenteras på (Kernell 2010, s. 89f). "Kunskapsutveckling och omsorg om de sociala relationerna går hand i hand" (Aspelin 1999, s. 173). En lärare som betar sig respektlöst mot eleverna kan ha hur hög ämneskompetens som helst och ett utomordentligt skickligt sätt att formulera sina tankar i ord och ändock misslyckas med sin undervisning. Poängteras bör dock att endast ett respektfullt beteende gentemot eleverna inte heller är tillräckligt för att lyckas med undervisningen. Relevant innehåll är en förutsättning för produktiv undervisningen (Aspelin 1999, s. 173). Riley (2011) refererar bl.a. till en studie om elevers och lärares uppfattning om bra lärare. Ett relevant resultat är att gymnasieeleverna (secondary school students) anser att "good practicers were those who establish personal relationships with students" (Beishuizen et al 2001 se Riley 2011, s. 121)

Alienation och differentieringsgrad

En hierarkisk relation förutsätter att de som ingår i relationen tar den förgiven och inte ifrågasätter dess struktur. En asymmetrisk lärare-elev-relation kan vara svår att undvika och det behöver inte vara något negativt. Det kan utgöra en viktig drivkraft i undervisningen (Dysthe se Aspelin 1999, s. 87). Även om asymmetriska relationer i sig inte behöver vara negativa så finns det vissa former av asymmetri som leder till alienation och dessa är vanliga i skolans verksamhet (Aspelin 1999, s. 87)

Enligt Scheff finns en optimal grad av distans i sociala relationer och denna distans behöver människorna kunna reglera. Det ideala är optimal differentiering och det uppstår då varken individuella eller sociala moment i relationen överbetonas. Dominerar individuella eller sociala moment är relationen överdifferentierad respektive underdifferentierad. Uppnås en optimal grad av distans i relationen så upplever individerna att de är sammankopplade och lika varandra men ändå separata och unika personer. Då individerna inte reglerar distansen på ett lämpligt sätt uppstår alienation. En individ som i allt för hög grad anpassar sig till andra riskerar att uppslukas medan den individ som istället har ett övervägande behov av att vara särskild riskerar att isoleras (Scheff se Aspelin 1999, s. 81f).

Detta kan kopplas till diskussionen kring omsorgs- och kunskapsskolan som bl.a. Terje Ogden (1993), docent vid Statens speciallärarhögskola och verksam vid Barnevernets Utviklingssenter i Oslo, för. Skolan har två uppgifter, den ska bidra till elevernas kunskapsutveckling men också till deras sociala utveckling (Ogden 1993, s. 16). "Det ligger i

uppdraget att hjälpa eleverna att nå upp till de rådande förväntningarna i omgivningen” (Kernell 2010, s. 91). När det gäller yngre barn pratar man om fostran medan man bland de äldre istället pratar om social kompetens (Kernell 2010, s. 91). Den svenska skolan har kritiserats för att lägga ner för mycket tid på social omsorg på bekostnad av tid för att främja elevernas kunskapsutveckling. Då de tyska styrdokumenterna är främst inriktade på att skolan ska uppfylla sitt bildningsuppdrag verkar det som om de tyska skolorna mer liknar kunskapskolor än omsorgsskolor, om denna tes stämmer återstår att se (se bakgrund). Ogden (1993, s. 16f) anser att social omsorg är en viktig del av skolan men belyser även det faktum att tiden i skolan är begränsad och att lärare ofta måste göra prioriteringar mellan kunskapsutveckling och social utveckling.

Ogden (1993) menar dock i likhet med Aspelin (1999) att “det bör vara möjligt att etablera en kunskapseffektiv skola på omsorgspedagogisk grund” (Ogden 1993, s. 17; Aspelin 1999, s. 25). Aspelin (1999, s. 27f) anser att kunskapsutveckling och social utveckling hör ihop och att social omsorg utan kunskapsförmedlande intentioner skulle medföra att gränsen mellan en strävan efter nya insikter och all dagligt prat suddas ut, skolan skulle förvandlas till vardag och risken för fixering vid personliga angelägenheter ökar. Vänder man på resonemanget, och betraktar kunskapsförmedling utan social omsorg, skulle det istället innebära fixering vid formella uppgifter och ett försummande av interpersonella behov. Risken finns att verksamheten upplevs som ett nödvändigt ont då de nödvändiga stabila banden är svåra att bygga utan en gemenskapskänsla. Det finns ingen knivskarp gräns mellan kunskapsutveckling och fostran (jfr. Carlgren 1994, s. 39f).

En annan forskare som undersökt de sociala banden, med fokus på dilemmat mellan omsorg och förmedling av kunskap är skolforskaren Johan Wennhall. Han publicerade 1994 en artikel som heter “Lärare är engagerade i sitt ämne - men misslyckas i relationerna” och ingår som en del i skolverkets rapport “Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94”. Undersökningens resultat, som artikelns namn vittnar om, tyder bl.a. på att lärarna uppfattas, av sina elever, som engagerade i sitt ämne men att de är sämre på att värna om de sociala relationerna i skolklassen (Aspelin 1999, s. 21). Troligtvis är det omöjligt och kanske heller inte nödvändigt att etablera bra sociala relationer mellan alla i skolan, men graden av elevernas kunskapsinhämtning är troligen kopplad till hela deras situation och därmed blir relationen till läraren en viktig del i deras lärande. En upplevelse av förtroende och tillit till sina lärare ökar troligtvis elevernas engagemang samt främjar deras förmåga att tillgodogöra sig undervisningen (Wennhall 1994 se Aspelin 1999, s. 21).

Kommunikationsmönster

Ett språkbruk som ger direkt uttryck för känslor och intentioner i kombination med att man visar respekt för den man kommunicerar med är enligt Scheff exempel på en effektiv kommunikation. Att kommunicera på ett direkt sätt men utan att visa respekt medför att man försätter kommunikationspartnern i en lägre position och kommunicerar man på ett respektfullt sätt men utan direkthet suddas distansen mellan individerna ut (se Aspelin 1999, s. 85). De sociala banden är till stor del beroende av sättet man kommunicerar på samt hur man hanterar känslorna skam och stolthet. En kommunikation där individerna uppträder empatiskt och strävar efter ömsesidig förståelse och intar varandras perspektiv är förenad med stolthet. Stabila sociala band formas då kommunikationen visar på en avvägning mellan uppslukning och isolering samt då skamkänslor och kränkningar erkänns (Scheff se Aspelin 1999, s. 85f).

Alla fyra ovan beskrivna faktorer hänger ihop och är beroende av varandra. Enligt Scheff uppstår emotionen stolthet i den kommunikation där individerna förstår varandra väl och visar varandra respekt, d.v.s. i den kommunikation som sker i samklang. Känslorna som

går under samlingsbegreppet stolthet kan vidare uppkomma då relationens differentieringsgrad regleras på ett lämpligt sätt samt i samspel med effektiva kommunikationsmönster, d.v.s. en direkt och respektfull kommunikation. En relation där emotionen stolthet uttrycks genom samklang, lämpligt reglerad differentieringsgrad och ett effektivt kommunikationsmönster bygger stabila sociala band (Scheff se Aspelin 1999, ss. 67, 134). Möjligheterna till att i klassrummet forma stabila sociala band och därigenom känna stolthet anser Scheff som ganska små och tycks mena att klassrummets aktörer ständigt utsätts för skamkänslor och hot mot de sociala banden (se Aspelin 1999, s. 91). För att ömsesidig stolthet ska uppstå i en relation bör den sociala kontrollen, och då främst den "bedömande" faktorn inte vara allt för framträdande. Detta för att individerna i relationen ska våga uttrycka sig själva utan att vara rädda för hot mot självkänslan genom bedömning av andra (Aspelin 1999, s. 135).

Modernisering i skolan

Socialisationsforskaren Thomas Ziehe (1986) som även är professor i pedagogik diskuterar i sin bok om den pågående moderniseringsprocessen. Även didaktikern Lars-Åke Kernell (2010) tar i sin bok upp effekter av denna process. Skolan betraktas inte som en isolerad enhet i samhället utan är en institution som präglas av och är integrerad i samhället. Moderniseringen har lett till att skolans tidigare avgränsning till samhället och vuxenvärlden tynat bort. Vuxenvärlden var tidigare något eftersträvänsvärt och "upphöjt" vilket skolan hade som mål att kvalificera eleverna till. Under denna strävan fungerade lärarna som både legitima och illegitima auktoriteter för eleverna på deras väg mot vuxenlivet (Ziehe 1986, s. 144ff). Lärarna var överordnade och den påtaglig hierarki som präglade lärare-elev-relationerna betraktades i det närmaste som naturgiven (Aspelin 1999, s. 154). Barn var nästintill rädda för vuxna och de förväntades uppträda på ett sådant sätt att barn kände sig underlägsna och hade respekt för dem. Lärarna hade en distanserad hållning till eleverna då man menade att en nära och personlig relation till eleverna kunde leda till förlorad respekt (Kernell 2010, ss. 161, 163). Interaktionsordningen i undervisningen var entydig och lärarnas uppgift var att överföra kunskap, värdera prestationer samt att fostra och skolans verksamhet ifrågasattes och problematiserades sällan (Aspelin 1999, s. 154). Eleverna duade eller kallade inte sina lärare vid förnamn då läraren ansågs överordnad sina elever. De ansågs som underordnade barn som borde veta sin plats i väntan på att bli vuxna och få göra sina röster hörda (Kernell 2010, s. 161f). Förändringarna i skolan har lett till att läraryrket utvidgats till att inte endast innefatta ett ansvar för innehållet i undervisningen. Ansvaret inbegriper nu även vettiga arbetsformer samt skapande av god emotionell atmosfär i klassrummet. Det kan påstås att lärare alltid haft detta utvidgade ansvar, men den entydiga interaktionsordningen och lärarens organisering var förr mer allmänt accepterad och överensstämde därmed bättre med elevernas förväntningar på verksamheten. De interpersonella koderna var tydliga och självklara (Ziehe se Aspelin 1999, s. 155; Ziehe 1992, s.127f). Moderniseringen har också gjort att eleverna nått en status som är mer jämbördig med lärarnas samt att de fått mer utrymme för initiativtagande och utforskning vilket är viktigt för deras sociala utveckling. Verksamheten präglas av ett gemensamt arbete mellan lärare och elever där ömsesidig respekt premieras (Kernell 2010, s. 162).

1.4.3 Undersökningar om tilltalets betydelse i och utanför skolan

Det finns än så länge endast ett fåtal studier som har undersökt niandet och duandet i skolan och ännu färre som har relaterat tilltalet till lärare-elev-relationen. I det följande avsnittet ska vi redogöra för några av de studier som visar en anknytning till niandet och duandet i skolan,

samt argumenterar för etnometodologins och samtalsanalysens möjlighet att kunna koppla verbala begrepp som ni och du till lärare-elev-relationen .

Enligt Peter von Polenz (1999, s. 384) en tysk lingvist, som i boken *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart* bl.a. behandlar historien om tilltalet i Tyskland, beskriver att det fram tills mitten av 1900-talet fanns många områden där det härskade asymmetriska tilltalsrelationer. Idag är det, enligt von Polenz, främst skolan som har kvar det asymmetriska tilltalet, elevernas duas medan lärare låter sig nias. Detta gör att den traditionella ”husfader-auktoriteten” (författarens översättning) överförs på pedagogerna. Asymmetrin minskar enligt von Polenz dock i och med niandet av eleverna i ’Oberstufe’. Den har dock inte försvunnit helt i och med att eleverna fortfarande generellt tilltalas med sitt förnamn.

Även den tyska språk- och litteraturvetaren Werner Besch (1998) diskuterar duandet och niandet i Tyskland utifrån ett historiskt, men även utifrån ett samhälleligt och ett internationellt perspektiv. Besch menar att det finns en relation mellan de diskreta tilltalsorden (du och ni) och de sociala förhållandena. Dessa förhållanden kan bestå av makt och underlägsenhet, men även av likhet och solidaritet. Han anser att tilltalet som maktfaktor idag inte är lika framträdande, däremot finns det en stark anknytning till en social markering. Han talar vidare om en grunduppdelning av du och ni i en förtroendefull respektive en artig och respektfull kategori som finns i allas medvetande (Besch 1998, s. 13f).

Även Sarai Jung (2007, s. 85f) hävdar att ni-formen delvis kan vara ett verbalt uttryck för respekt, men att det också kan framkalla distans, där det egentligen inte finns någon och har således även negativa implikationer. Duandet signaliserar däremot sympati och vänlighet och förmedlar att man ser den man talar med som jämlik, som Jung tydliggör med hjälp av ett exempel.

När Besch (1998, s. 27) behandlar du-expansionen som skedde i Tyskland i samband med 68-rörelsen nämner han att folk bröt medvetet mot ’Ni-konventionen’ för att de ville bryta maktstrukturer. Det var ett uppror mot den verbala formen av hierarki. Språket användes här som vapen för att bryta vissa eller bekräfta andra maktförhållanden (Besch 1998, s. 21f). Besch (1998) refererar också till Amendt (1995) som påstår att det är illusionistisk att anta att samhället skulle kunna organisera sig utan värderingar. Där det finns värderingar finns det också skillnader i rangordningen/positionen. Ett duande av till exempel sina professorer skulle bli ett prestationshinder för eleverna (Amendt 1995 se Besch 1998, s. 27). När Besch diskuterar du och ni i skolan refererar han till en studie som genomfördes så tidigt som 1986 på tyska gymnasieskolor i Rheinland. Studien visade tendenser till att niandet av eleverna på gymnasiet håller på att försvinna. Bl.a. framförs argumentet att eleverna inte vill bli niade och att det snarare är äldre lärare som bibehåller niandet på gymnasiet. Impulsgivarna av duandet av eleverna i ’Oberstufe’ anses vara IGS-skolorna (Besch 1998, s. 64f). I undersökningen 1986 tillfrågades lärarna även om de anser att det finns ett samband mellan tilltal och auktoritet. 101 av 165 lärare förnekade ett sådant samband (Besch 1998, s. 66). Värt att framhäva är även att ämnet idrott och hälsa verkade vara ett typisk du-område: niandet verkade anses vara hindrande när det handlar om spel, att ha roligt, spänning, tävling och fysisk närhet (Besch 1998, s. 67).

I sin avhandling *Zu Veränderungen im Sprachgebrauch: Die Anrede im Deutschen* ifrågasätter författarna Reinhardt & Neubauer (2008) den utbredda tesen (som delvis även Besch företräder) att det tyska tilltalet närmar sig ett liknande ’monoistiskt’ system som i bl.a. Sverige. De menar snarare att det finns en trend tillbaka till ett ökat niande (Reinhardt & Neubauer 2008, s. 4). Författarna kommer fram till att trenden till ett allmänt och ömsesidigt duande i Tyskland inte kunde bekräftas. Reinhardt & Neubauer säger att niandet i ’Oberstufe’ länge hade en bred spridning och att man förknippade något slags vuxenblivande med inträdet

i 'Oberstufe' samt att niandet sågs som ett tecken på att man blivit äldre. De instämmer här med Werner Besch påstående att denna praxis och detta synsätt är föråldrat.

I Beschs egna undersökning från 1995 kom det fram att det oftast var eleverna själva som inte ville bli niade (Besch 1998, s. 64). En faktor som undersökts men inte explicit anges i resultaten är att både elever och lärare har svårt att byta till niandet om de gått på skolan sedan tidigare och inte först på gymnasiet (Besch 1998, s. 23). Reinhardt & Neubauer (2008) hävdar att artigheten (som uttrycks genom niandet) medför en omedveten värdering av den andre, vilket reglerar den interpersonella relationen. Bytet från ni till du får därför konsekvenser för det språkliga och det sociala beteendet. Besluter man sig för ett ömsesidigt du förlorar man distansen mellan varandra och samtalsparterna byter till en mer förtrogen nivå. Likaså kan distansen upprätthållas om man fortsätter med niandet. Samtidigt nämner både Reinhardt & Neubauer (2008) och Besch (1998) en annan relevant aspekt: När det handlar om grupper så kan tilltalet även bli en markör för tillhörighet: duandet markerar sammanhållning och gemenskap, medan den eller de som blir niade medvetet utesluts (jrf t.ex. Besch 1998, s. 80). Niandet får då en negativ konnotation (Reinhardt & Neubauer 2008, s. 6f).

En författare som sätter duandet och niandet i tydligt samband med lärare-elev-relationen är Katharina Lang (1978) i *Die Problematik des sozialen Lernens in Schulreformplänen in der Bundesrepublik Deutschland von 1965-1975*. Bland annat genomförde hon undersökningar kring Lärare-elev-relationen på en av de tre Du-skolorna som ingår i vår enkätundersökning. Relationen beskriver hon på följande sätt: "Lärare-elev-relationen är präglad av en vänskaplig, förståendefull samhörighet. Eleverna duar lärarna och kallar dem vid sitt förnamn. Här erbjuder sig läraren således som kontaktperson, som någon man får lita på och som underkastar sig villkoret att alltid finnas där för eleverna. Läraren ska snarare fungera som vän och hjälpare än undervisare och pedagog." (författarens översättning, Lang 1978, s. 50f). Angående den sociala distansen mellan lärare och elever strävar skolan enligt Lang efter att öka närheten i det sociala rummet så långt som möjligt. Enligt författaren kan det ha både positiva och negativa konsekvenser för barnens utveckling. En minskad distans ger barnet möjligheten att fästa sig emotionellt till läraren, vilket leder till en mer personlig och trygg relation. Detta bekräftas av Murdock (1999) som fann att "Those students who form weaker social bonds with their teachers are more likely to be disengaged or feel alienated" (Murdock se Gehlbach, 2012, s. 691). Detta är enligt Lang (1978) en viktigt förutsättning för barnens utveckling av sociala och intellektuella färdigheter. Faran, skriver Lang, ligger i minskandet av den "vertikala distansen" (författarens översättning, Lang 1978, s. 51). Med detta avser hon att hierarkin mellan lärare och elever har minskat betydligt på den undersökta skolan. Detta påverkar inte nödvändigtvis lärarens auktoritet negativt, då denna enligt Lang bygger på lärarens ämneskompetensen och personlighet. Snarare leder det till att eleverna förmedlas en orealistisk bild av samhället. Om skolans sociala ordning bygger på ett makt- och hierarkifritt samspel mellan individer blir eleverna vilseledda i illusionen att det inte heller finns någon makt eller hierarki i samhället utanför klassrummet, vilket inte är fallet i Tyskland (Lang, 1978, s. 51f).

1.4.4 Etnometodologi och samtalsanalys

Talk is the heart of human social life. It is through talk that we engage with one another in a distinctively human way and, in doing so, create what Erving Goffman (1957) once described as a "communion of reciprocally sustained involvement. (Sidnell 2010, s. 1)

Etnometodologin tog sin början i USA i mitten av 1900-talet och är ett praktiskt forskningsområde inom sociologin. I centrum för etnometodologin står främst att undersöka de praktiker och handlingar som utgör och bestämmer vår vardag i den sociala gemenskapen, d.v.s. vilka konkreta aktioner och interaktioner som bildar basen för vårt samhälleliga liv. Det etnometodologiska perspektivet har bland annat influerats av fenomenologin och utgår ifrån att språket är fundamentalt i allt vi gör i det sociala livet (Wikipedia 2012-12-26). Språket styr enligt Francis & Hester (2004, s. 7) interaktionen mellan människor och förstås således som en del av handlingen. En gren av den etnometodologiska forskningen är den s.k. 'conversation analysis' eller samtalsanalys, som oftast undersöker vardagliga samtal och dess kontextuella konsekvenser för det sociala samspelet utifrån regler och sätt med vilka samtalsparterna praktiskt gestaltar sin interaktion. Samtalsanalysen utgår ifrån att kommunikationen/samtalen sker efter vissa regler, eller att den baseras på en ordning som gör att den/de kan analyseras. Som Psathas (1995) betonar är kommunikation, som all annan interaktion, alltid situerad, d.v.s. bunden till en viss kontext. Kontexten kan utgöras och påverkas av såväl rumsliga och tidsmässiga faktorer, men även av institutionella och traditionella särdrag. Bland annat Goffman (1983) präglade detta undersökningsfält med studier, beskrivningar och teorier av och om situerade vardagliga samtal (se Psathas 1995, s. 10). Det beror således på den speciella kontexten hur språket formas och används och tvärtom formar det använda språket själva kontexten. Samtalsanalys hänger därför ganska nära ihop med pragmatik och diskursanalys.

I grunden är samtalsanalys snarare ett metodiskt sätt att undersöka samtalen än en teori, vill vi ändå ansluta oss till dessa grundantaganden om att...

1. ... språket är en viktig faktor i samspelet, då den styr interaktionen
2. ... det finns språkliga mönster och regler som går att undersöka med hänseende till interaktion
3. ... kommunikation och interaktion är situativa och måste därför bedömas och tolkas utifrån och i sin egen kontext.

Analysen i vår undersökning är inbäddad i två olika situerade interaktionsytor. Den ena utgörs av landet Tyskland som kulturellt avgränsat område där niandet och duandet som ovan beskrivet (se bakgrund), ingår som en självklarhet i det tyska kommunikationssystemet. Den andra är skolkontexten, där skolan som institution inverkar på kommunikationen inom skolan, vilket även innefattar reglerna för tilltalet av lärare och elever. Vi anser att det tilltal som lärare och elever använder sig av följer ett ganska fast språkligt system, som utgörs av de normativa tilltalsregler som gäller på skolan. Dessa (ganska) fastsatta regler gör det enligt oss möjligt att analysera tilltalet på tyska skolor med avseende på dess konsekvenser på lärare-elev-relationen. Valet att jämföra (flera) Du- och en Ni-skolor bör med avseende på våra teoretiska utgångspunkter kort kommenteras: Den "lilla kontexten" av institutionen skola skiljer sig åt: Kommunikationsreglerna med avseende på tilltal är olika på Du-skolorna respektive Ni-skolan. Detta leder förhoppningsvis till ett större djup och reliabilitet av våra resultat. Den "stora kontexten" av Tyskland är likt: Kommunikationsreglerna i samhället med avseende på tilltal är desamma över hela området som skolorna ligger i. Då skolorna geografiskt sett ligger ganska nära varandra har vi dessutom försökt att öka den kontextuella överensstämmelsen och att undvika lokala avvikelser, så långt det var möjligt.

2. Resultatredovisning

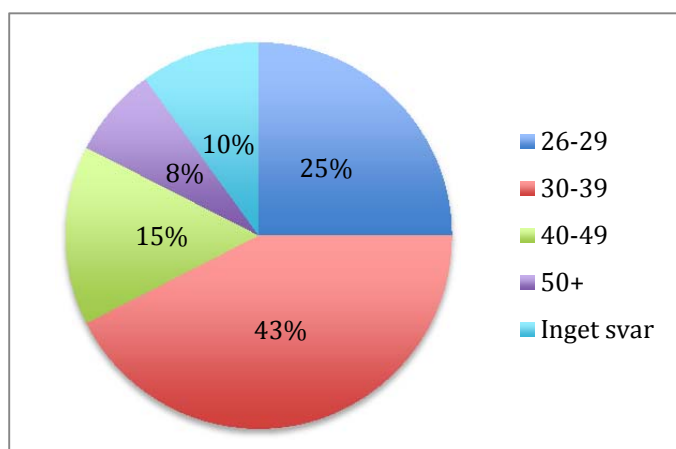
Nedan redovisas resultaten från de tre enkäterna vi delat ut. En av enkäterna delades ut till lärare på en gymnasieskola där lärare generellt blir niade och där elever har möjlighet att bli det från och med årskurs 11. En andra enkät delades ut till eleverna i årskurs 9 respektive 11 på samma skola och den tredje enkäten var en online-enkät som delades ut till lärare på tre olika IGS-skolor där både lärare och elever generellt duar varandra. I följande text inför vi begreppen 'Ni-lärare' och 'Ni-skola' respektive 'Du-lärare' och 'Du-skola' för att på ett enkelt sätt kunna hänvisa till resultat från enkäter som besvarats av lärare som arbetar på en skola där de generellt blir niade respektive lärare som arbetar på en skola där de generellt blir duade av sina elever (eleverna benämns endast som elever, då samtliga elevsvar hämtats in från en Ni-skola).

I texten nedan presenteras resultaten under fyra huvudrubriker: Ni-lärare, Du-lärare, Elever i årskurs 9 och Elever i årskurs 11. Under huvudrubrikerna har vi sedan delat in enkätfrågorna i olika kategorier för att strukturera vår resultatpresentation mer tematiskt och för att få en mer översiktlig bild av resultaten. Vilka enkätfrågor varje kategori behandlar står inom parentes. Vi har valt att inte ange alla svar på de öppna frågorna utan att endast ta med ett urval av svar som vi ansåg som representativa eller viktiga. Då enkäten lämnades ut och besvarades på tyska består hela redovisningen av författarnas egen översättning av svaren. Kommentar till frågan om den nuvarande relationen: med en formell relation avser vi en relation där man vet lite om den andres privatliv; med personligt menar vi en relation där man vet mycket om den andres privatliv.

2.1 Ni-lärare

2.1.1 De allmänna frågorna (1-4)

På Ni-skolan lyckades vi uppnå vårt mål att ha en ganska jämn fördelning mellan könen på de svarande lärarna (45% män och 55% kvinnor). Åldersfördelningen är däremot något koncentrerad på den yngre generationen lärare. 67,5% ligger åldersmässigt mellan 26 och 39 år. Endast 7,5% är 50 år eller äldre (se tabell nedan). 10% av lärarna på Ni-skolan avstod från att svara på frågan om sitt födelseår. Nästan samtliga lärare undervisar i någon eller flera av årskurserna 10, 11 och 12 denna termin. Endast två manliga lärare undervisar för tillfället inte på 'Oberstufe'. Nästan samtliga lärare (förutom två manliga) undervisar även samtidigt yngre åldrar (åk 6-9).

Figur 2.1 Åldersfördelning av 'Ni-lärarna'.

2.1.2 Frågorna som berörde niandet av eleverna (5-8)

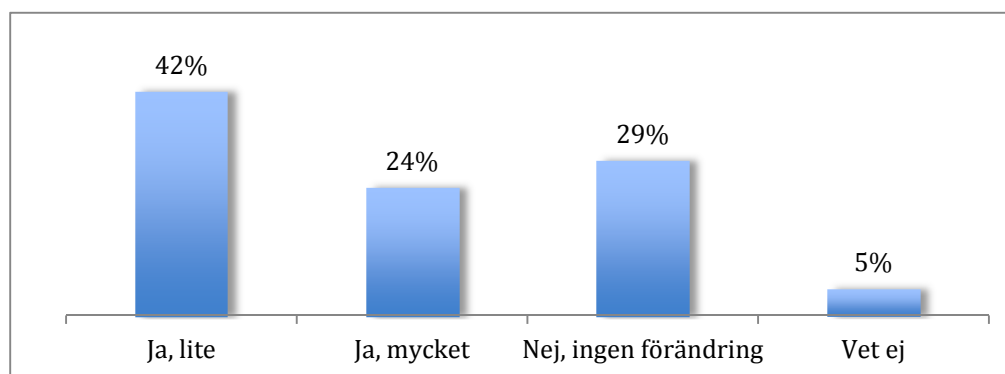
När vi frågade lärarna om de niar eller duar eleverna blev resultatet att majoriteten av lärarna (88%) duar alla sina elever, av dessa har ca 70% bestämt det i samråd med eleverna; 30% duar konsekvent utan att ha frågat eleverna. Av de 12% som niar sina elever väljer över hälften (60%) att göra det utan överenskommelse, resten (40%) i samråd med eleverna. Gemensamt för lärarna som niar är att de väljer att tilltala eleverna med *Ni* och förnamnet, samt att niandet börjar i och med årskurs 11, alltså oberoende av elevernas ålder.

Vi frågade även vad lärarna generellt sett anser om att nia eleverna och bad dem att motivera sin åsikt. Den övervägande delen (68%) tyckte inte att eleverna överhuvudtaget bör bli niade. Det går att peka ut tre huvudargument som finns i ungefär lika stor andel bland argumenten. Ett huvudargument är att niandet av eleverna bygger upp en överdriven stor, hindrande och onödig distans till eleverna. Eller som en lärare uttryckte det: "Det förmedlar en distans som inte finns på det sättet". Påståendet sades i samband med det andra vanliga huvudargumentet: att det känns konstigt och onaturligt att plötsligt övergå från duandet till niandet hos elever man känt sedan tidigare. Det tredje huvudargumentet är att eleverna själva gärna avstår från att bli niade. 1/3 av svaren (10 av 28) sätter niandet i samband med en större distans till eleverna och en "kyllig" eller obehaglig klassrumsatmosfär.

18% av lärarna tyckte generellt sett att elever bör bli niade. Några av de mest framträdande argument var att niandet av eleverna leder till en större distans och ökad 'vuxenstatus' hos eleverna som minskar "lektionsstörningar". Det anses vara en hjälp för eleverna vid introduceringen i det vuxna samhällslivet där man generellt niar varandra. Från och med årskurs 11 kan niandet visa den ömsesidiga respekten, för de numera nästan vuxna och jämlika eleverna och är enligt en av lärarna helt enkelt elevernas rättighet.

De resterande 15% lade fram argument för båda åsikterna. Dessa argument involverades i ovanstående resonemang.

Vi frågade därefter mer konkret om lärarna tycker att det sker någon förändring i deras relation till eleverna i och med att de börjar nia eleverna. Resultatet visas i följande tabell.

Figur 2.2 Fråga 7: Sker det någon förändring i er relation till eleverna i och med att ni börjar nia dem?

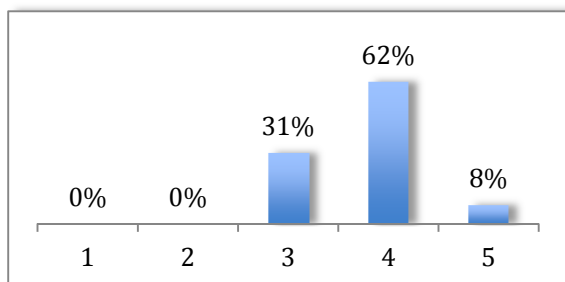
Som syns i tabellen anser sammanlagt 66% att relationen förändras. Nästan 1/4 anser till och med att relationen förändras mycket. Alla personer som svarat ja på frågan (66%) ombads även att ange vad som förändras och åt vilket håll.

I svaren på punkterna d) ömsesidig respekt och e) distans till eleverna kan man se en tydlig tendens. Här tycker drygt hälften av lärarna (52%) att den ömsesidiga respekten ökade samtidigt som 84% av lärarna upplever att distansen till eleverna blivit större. Även f) jämlikheten och g) elevernas beteende visar en tendens, trots att många av lärarna (44% respektive 36%) inte ser någon förändring alls. På f) har 40% av lärarna svarat att jämlikheten

blir större och på g) anser knappt hälften (44%) att eleverna betar sig mer vuxen efter niandet. En ganska stor oenighet tycks finnas angående förändringen av c) lärare-elev-relationen, då svaren fördelar sig ganska jämnt mellan de två motsatsparen - enklare (33%) och mer komplicerat (42%). Det som enligt lärarna inte alls tycks påverkas är elevernas prestationer och motivation.

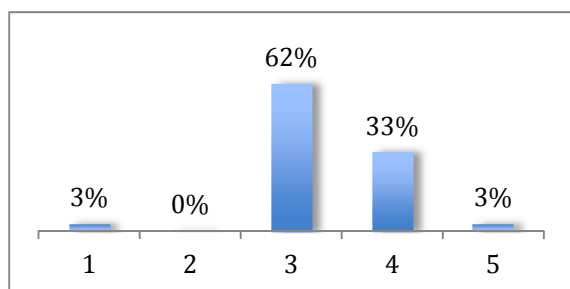
2.1.3 Lärarnas nuvarande relation till eleverna (9-10)

Lärarna skulle också försöka bedöma sin nuvarande relation till eleverna i olika avseenden på en skala från 1-5.

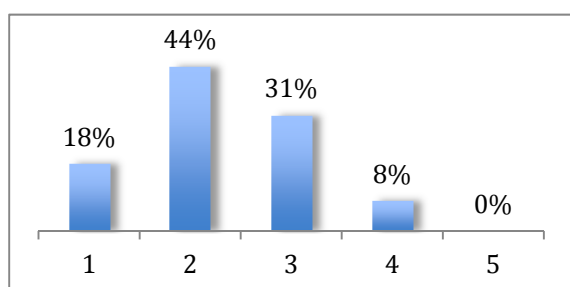

Figur 2.3 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).

Majoriteten av lärarna upplever att de har en ganska nära relation till eleverna, 8% säger sig till och med ha en mycket nära/vänskaplig relation till dem. Samtidigt delar de flesta (62%) in sig på mittnivån när det handlar om hur mycket eller lite de vet om elevernas privatliv, vilket vi kallade personlig vs formell relation. 34% uppger dock också att deras relation till eleverna är ganska personlig. Endast en person anser sig ha en mycket personlig relation med eleverna. Likaså anser endast en person att hon/han har en mycket formell relation till eleverna. Se figur 2.4:

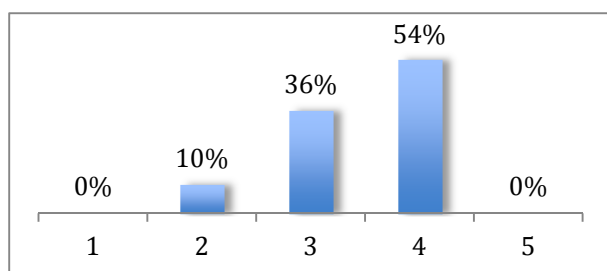

Figur 2.4 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket formellt) till 5 (mycket personligt).

Figur 2.5 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).

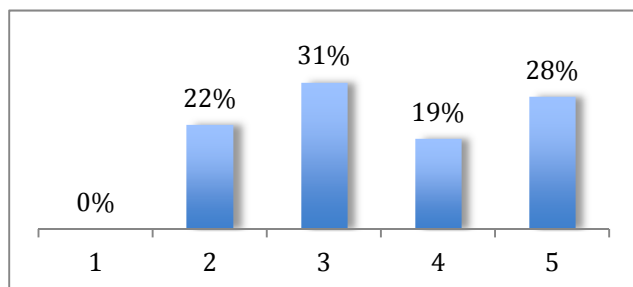
När det handlar om respekten (se figur 2.5) lutar åsikterna åt ett mer respektfullt håll. 18% tycker att deras relation är mycket respektfull medan endast 8% anser sig ha en mer respektlös relation till eleverna. En betydande del av lärarna (31%) ser sin relation ligga i mitten, mellan respektfull och respektlös.

Figur 2.6 Uppskattning av 'Ni-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (jämlig) till 5 (hierarkisk).

När det gäller jämlikheten finns en tydlig tendens åt det hierarkiska även om ingen varken anger det ena eller det andra av extremalternativen (varken totalt hierarkiskt eller totalt jämligt) står ändå över hälften av svaren (54%) för ganska hierarkisk mot endast 10% av svaren för det mer jämlika.

Vi bad lärarna härefter att jämföra den nuvarande relationen till eleverna med en i deras ögon ideal relation, samt vad som behövdes för att uppnå detta ideal. Sammanfattningsvis kan vi säga att $\frac{3}{4}$ av lärarna anger att deras nuvarande relation med avseende på de ovannämnda fyra punkterna är ganska eller mycket nära den ideala situationen ("ganska nära" övervägar oftast med 1-2 fler svar över "mycket nära"). Ett tydligt undantag bildar dock respekt-aspekten. Här var svarsfördelningen mycket mer spridd:

Figur 2.7 Avstånd mellan lärarnas nuvarande relation till eleverna angående respekt på en skala från 1 (mycket långt ifrån) till 5 (mycket nära).

För att strukturera lärarnas åsikter om behovet till förbättringar för att uppnå den ideala situationen kunde de svara på en eller flera av följande tre alternativ:

- a) Jag som lärare borde ...
- b) Eleverna borde...
- c) Relationen borde...

De flesta fyllde i alla tre aspekter och svarade på ett ganska allmänt sätt. Det verkar därför inte som om frågan angående vad som krävs för att uppnå en ideal situation för den individuella läraren just nu besvarats. Svaren beskriver mer allmänt vilka aspekter lärarna ansåg som viktiga för att uppnå en ideal situation i klassrummet.

a) Angående kraven på sig själva var de flest återkommande svaren av lärarna: vara respektfull, öppen, vänlig, rättvis och autentisk. Många nämnde dessutom att de måste ta hänsyn till elevernas behov och önskemål.

b) Kraven på eleverna hade ett liknande tema. Mycket ofta nämndes att de ska vara

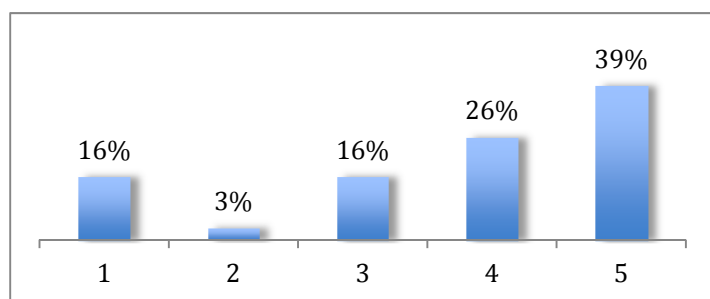
respektfulla mot varandra och mot läraren, men också att de ska vara vänliga, öppna och motiverade/intresserade/engagerade.

c) Relationen i allmänhet bör likaså vara präglad av ömsesidig respekt, vänlighet och förtroende. Några lärare angav även att relationen ska vara konstruktiv, personlig (dock inte privat) och närmast vänskaplig "likt den av ett väl fungerande team". Två lärare påpekade att förtroende och respekt skapas oberoende av niandet och duandet.

2.1.4 Niandets betydelse (fråga 11-12)

Ca. $\frac{1}{3}$ av lärarna anser att niandet absolut inte har någon betydelse varken för sin auktoritet, för undervisningsatmosfären, för elevernas beteende eller för lärarnas status. Ännu högre går siffrorna när det gäller elevernas prestationer och motivation. Över hälften av lärarna (57% respektive 51%) menar att ingen av faktorerna har något som helst samband med niandet. Samtidigt anser dock även $\frac{1}{3}$ av lärarna att niandet har ganska eller mycket stor betydelse för lärarens auktoritet och status. Störst oenighet råder när det handlar om distansen till eleverna. Det är precis lika många som anser att niandet inte är viktigt alls respektive att det är ganska viktigt när det gäller distansen. Aldrig mer än sammanlagt 36% anser att niandet är ganska eller mycket viktigt för någon av de sju aspekterna. Minst är siffrorna när det gäller elevernas motivation och prestation som enligt lärarna således inte verkar påverkas av niandet.

När vi därefter frågade hur viktigt det var för lärarna personligen att bli niad av eleverna fick vi följande resultat:

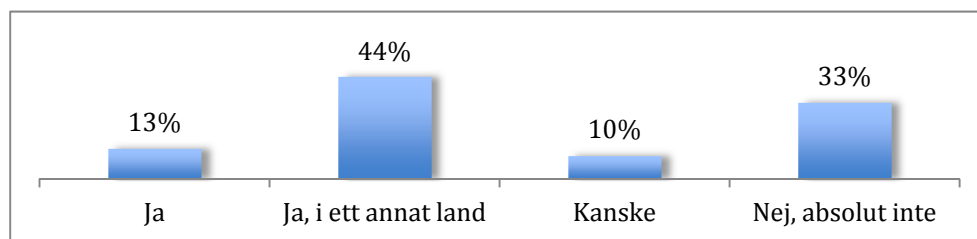
Figur 2.8 Fråga 12: Hur viktigt är det för dig personligen att bli niad? (1 = inte viktigt; 5 = mycket viktigt).

Det blir tydligt att majoriteten tycker det är viktigt eller till och med mycket viktigt att bli niad (sammanlagt 65%). Men det är även en del (16%) som inte lägger något värde på att bli niad. Det ska noteras här att dessa lärare som svarat med 1 (inte viktigt) var av olika ålder och kön.

15 lärare lämnade även en kommentar till sitt ovanstående svar. 8 av dessa ansåg att niandet av läraren förtydligar gränsen/rollfördelningen/lärarens position gentemot eleverna. Några andra svar som är värda att uppmärksamma är bl.a. en lärare som uppger att hon hade jobbat på en skola där man duar varandra och inte tyckte sig märka någon skillnad. En annan lärare beskrev att: ""Dra åt helvete" (Fuck you) sägs mycket snabbare/enklare, än samma formulering med 'Ni!'". En tredje lärare angav att "Duandet av läraren vore onaturligt och motsäger alla andra områden av (arbets-)livet!". Även två andra lärare påpekar att niandet beror på den idiomatiska kulturkretsen/normen i Tyskland.

2.1.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (fråga 13 - 17)

Här började vi med att fråga lärarna om de skulle kunna tänka sig att bli duade av eleverna. Fördelningen på de fyra svarsalternativen ser ut som följer:

Figur 2.9 Fråga 13: Skulle ni kunna tänka er att bli duad av eleverna?

Endast 13% svarar med ett entydigt "Ja" på frågan, medan ett entydigt "Nej" samlar över dubbelt så många röster (33%). Ändå skulle nästan hälften kunna tänka sig att bli duad av eleverna i ett annat land.

Även här lämnade några lärare kommentarer. Fyra av dem är speciellt värda att lyfta fram: "Ja, i ett sammanhang där man snarare jobbar med varandra, t.ex. i arbetsgemenskaper (AG)"; "Ja, varför inte, det skulle kunna stärka team-idén. De nuvarande konventionerna i tyskland kommer dock nog göra det svårt för eleverna". Ja i ett annat land: "Niandet har i Tyskland en annan kvalitet än i Sverige", "Jag uppträder faktiskt i en roll (inte som en ren privatperson)"

Lärarna ombads sedan att uttrycka sin åsikt angående om ett duande skulle få positiva, negativa eller inga konsekvenser för de ovan redan nämnda aspekterna (lärarens auktoritet och status, elevernas motivation och beteende m.m.). De aspekter där lärarna med tydlig majoritet anser att duandet skulle få negativa konsekvenser är följande aspekter: Lärarens auktoritet (62% negativ), lärare-elev-relationen (57% negativ), elevernas beteende (59% negativ), lärarnas status (56% negativ) och distansen till eleverna (49% negativ). De aspekterna där duandet knappt skulle få några konsekvenser alls enligt lärarna är återigen elevernas motivation och prestationer (87% respektive 82%). Andra aspekter där åsikter om icke förändring överväger (med ca hälften av alla svar) är undervisningsatmosfären och bemötandet. Bemötandet är samtidigt den aspekten där flest svar på positiva konsekvenser är att förteckna (18%), näst mest finns på distansen till lärarna (15%). De andra värdena ligger under 11%, d.v.s. högst fyra av 40 personer tror att duandet skulle få positiva konsekvenser för flertalet (7 av 9) av aspekterna.

I nästa fråga fick lärarna tre påståenden som de på en skala från 1 till 5 kunde instämmer med helt och hållet (5) eller inte alls (1). 64% av 'Ni-lärarna' instämde nästan helt eller helt med påståendet att läraren kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad. 19% befinner sig i mitten, medans sammanlagt 17% inte instämmer så bra med det. Hos andra påståendet att duandet leder till större jämlikhet mellan lärare och elever är svaren mer spridda: 36% befinner sig i mitten, medans sammanlagt 41% inte instämmer så bra (18%) eller inte alls (23%) med det och 23% instämmer med det ganska bra (18%) eller helt (5%). Det ska noteras vid sidan om att en lärare kommenterade att i påståendet glöms det att det inte finns någon jämlikhet i en värderande situation. Det tredje påståendet var att duandet förbättra och förenkla kommunikationen och interaktionen i skolan. 36% instämde inte alls med påståendet medan endast 3% instämde helt och hållet. De resterande svaren fördelar sig ganska jämn (mellan 18% och 26%) mellan dessa två sidor, med en liten tendens åt att lärarna inte instämmer så bra.

Vi frågade även lärarna vad de tror att eleverna tycker om att dua sina lärare. De fick fördela %-andel elever på tre alternativ: de som vill nia sina lärare, de som inte bryr sig och de som hellre vill dua sina lärare. Då svaren som förväntad, varierade, bestämde vi oss för att

räkna ut genomsnittet på svaren, vilket ledde till följande fördelning:

63% av lärarna tror att eleverna vill nia sina lärare. Hälften av dessa (17 av 33) angav ett värde mellan 70% - 100%; 6 av 33 angav ett värde mellan 0% och 30%. Resten befinner sig i mitten. 14% av lärarna tror att eleverna vill dua sina lärare. Ca $\frac{3}{4}$ (24 av 33) angav ett värde av 20% eller lägre; 3 av 33 angav ett värde över 30% (en gång 38%, en gång 40%, en gång 50%). 23% av lärarna tror att det inte spelar någon roll för eleverna. 21 av 33 angav ett värde av 20% eller lägre. 7 av 34 angav ett värde av 50% eller högre (oftast 50%, en gång 60%, en gång 90%)

2.1.6 Elev-lärare-relationen i utbildningen (18)

På frågan om vad deras utbildning har nämnt om lärare-elev-relationen svarade nästan hälften av lärarna att de inte alls berört detta tema under utbildningen, eller att de inte minns. Av de svar vi har fått kan svaren av två lärare ses som representativa:

“Niandet främjar auktoriteten och håller en viss distans. I slutändan måste läraren på ett objektivt sätt kunna bedöma varje elev”.

“Balans mellan närhet och vänskap å ena sidan och distans och intagande av lärarrollen å andra sidan”.

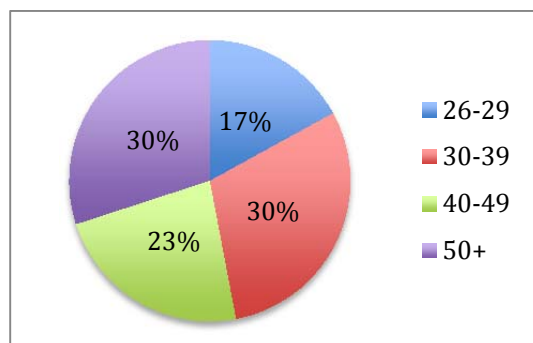
Dessa två aspekter, att bevara någon slags distans (i eller utan samband med bedömning) och att relationen ska vara balanserad mellan närhet och distans, genomsyrar svaren.

2.2 Du-lärare

2.2.1 De allmänna frågorna (1-4)

Då vi genom online-enkäten inte hade lika stora möjligheter att påverka könsfördelningen på de svarande blev denna fördelning något skev, 30% män och 70% kvinnor.

Åldersfördelningen blev däremot mycket jämn (se Figur 2.10). Förutom fyra kvinnliga lärare undervisar alla för tillfället på 'Oberstufe'.

Figur 2.10 Åldersfördelning av 'Du-lärarna'.

2.2.2 Frågorna som berör duandet av lärarna (5-6)

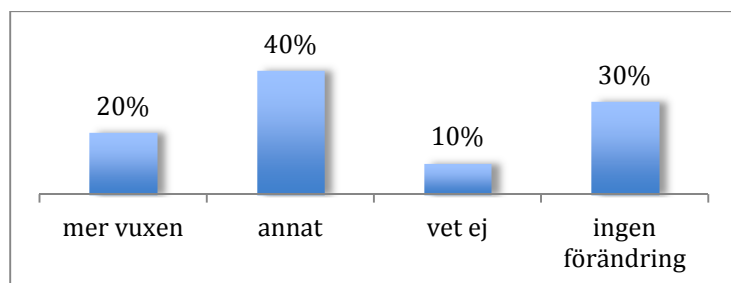
Då alla duar varandra på de tre skolorna ställde vi inga frågor om niandet av eleverna utan frågade i stället om de ansåg att lärare generellt sett bör bli duade. Nästan hälften (47%) uttalade sig för ett allmänt duande av lärarna. Det fanns ett flertal argument här som är värda att lyfta fram i direkta citat:

“Det hjälper till att motverka inställningen „vi mot dem“ och förmedlar förtroende, som är mycket viktigt för lärandet”; “Niandet leder till ett för stort formellt avstånd. Läraren ska hjälpa eleverna, och inte vara deras chef”; “Ett arbete på samma nivå tillåter en närmare relation mellan lärare och elev och gör många saker enklare. Att skratta och ha roligt samt berätta om sorger och problem och ha förståelse för varandra hör till vardagen”.

Det går att peka ut tre huvudargument för att lärare ska bli duade av sina elever: det underlättar både klassrumsatmosfären och lärandet; det leder till mer förtroende och förtrogenhet samt till mer jämlikhet mellan lärare och elever.

Samtidigt tyckte en ganska betydligt del av lärarna (37%) inte att lärare generellt sett bör bli duade. Svaren kan sammanfattas i ett argument: Duandet har ett mycket nära samband med den pedagogiska synen och ramen som finns på specifika skolor och skulle därför inte fungera på vilken skola som helst. En lärare tror till och med att det hos barn som kommer "från konservativa föräldrahem, skulle duandet kunna leda till att eleverna blir mer respektlösa". En annan lärare beskriver att det för "elever som inte är vana vid det (duandet) är det inte alltid så lätt" och en tredje kommenterar: "För mig är det en form av sympati om jag duar eller blir duad. Dock skräms jag ibland av hur stark "kompisaktigheten" är, att det inte tas tillräckligt med hänsyn till personliga gränser". Och apropå gränser ger en fjärde lärare kommentaren: "Jag har jobbat på skolor där det var nödvändig att nia för att genom språket förtydliga att man inte står på samma nivå och att läraren ska behandlas med respekt. Jag antar att duandet är konsekvensen av ett bemödande för ett gott skolklimat, alltså ingen orsak i sig. En skola blir inte bättre bara för att man duar varandra. Så långt jag vet, har Sverige mindre elever per klass och främjar de sociala kompetenserna starkare, vilket får konsekvenser för lärare-elev-relationen". De resterande 16% gav enbart kortfattade svar utan att ansluta sig till något entydigt ja eller nej. Argumenten var dock samma som på nej svaren: att det beror på skolans koncept och inställning till eleverna/människobilden i allmänhet.

Vi frågade därefter mer konkret om vilka konsekvenser de trodde att duandet får på de aspekter som även ni-lärarna frågades om (undervisningsatmosfären m.m...). I majoriteten av fallen visar svaren mycket tydliga tendenser. 63% anser att undervisningsatmosfären blir bättre och ännu fler (77%) anser att också bemötandet/interaktionen blir bättre genom ett duande. Distansen till eleverna blir enligt 73% mindre och lärare-elev-relationen enligt 77% enklare. Endast en lärare tycker att lärare-elev-relationen blir mer komplicerad. De resterande svaren fördelar sig på "ingen förändring" och "vet ej". Lika stor enighet finns det på aspekten om den ömsesidiga respekten där 70% ansåg att det inte sker någon förändring genom duandet. 20% tycker att den ömsesidiga respekten blir större. Anmärkningsvärd är aspekt f) jämlikheten, där det inte finns någon större skillnad mellan de som anser att jämlikheten mellan lärare och elev blir större (53%) och de som inte känner av någon förändring (43%). En lärare tyckte att jämlikheten blir mindre. Lika liten är skillnaden hos aspekten h) där 43% av lärarna anser att elevernas motivation blir större genom duandet, medans 50% inte ser någon förändring. Gällande elevernas prestationer tycker enbart 30% att de blir bättre, medan 53% inte ser någon förändring. Resultatet av aspekt g) elevernas beteende, var något mer komplex:

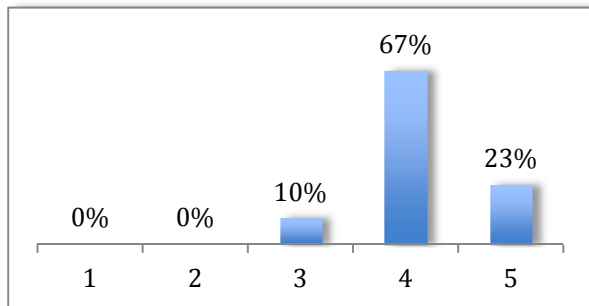

Figur 2.11 'Du-lärarnas' åsikt om förändringen av elevernas beteende vid ett ömsesidigt duande.

Sammanlagt anser 60% att elevernas beteende förändras. 20% angav att eleverna blir mer vuxna genom duandet, medans 40% anser att det sker någon annan slags förändring.

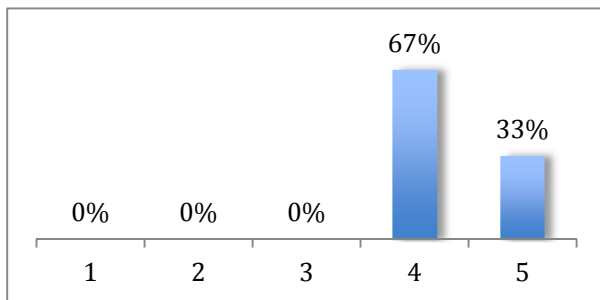
2.2.3 Lärarnas nuvarande relation till eleverna (7-8)

Även Du-Lärarna skulle försöka bedöma sin nuvarande relation till eleverna på en skala från 1-5.

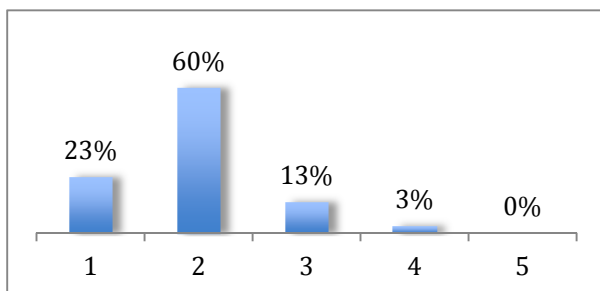
Figur 2.12 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt)

Majoriteten av lärarna anser att de har en ganska nära relation till eleverna, 23% säger sig till och med ha en mycket nära/vänskaplig relation till dem.

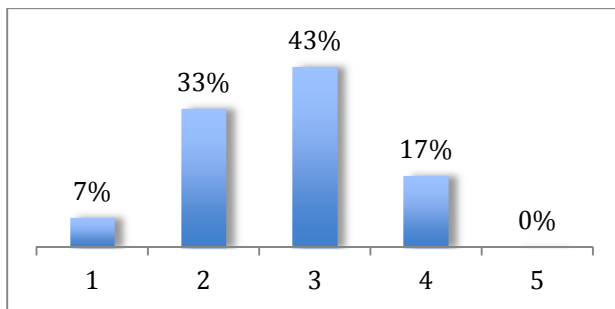
Figur 2.13 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket formell) till 5 (mycket personligt).

Som figuren visar fördelar sig svaren entydigt åt en mer personlig relation med eleverna. 1/3 anser till och med att de har en mycket personlig relation till eleverna.

Figur 2.14 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).

När det handlar om respekten (se figur 2.14) lutar åsikterna tydligt åt ett mer respektfullt håll. Sammanlagt tycker mer än 80% av lärarna att de har en ganska eller mycket respektfull relation till eleverna. 23% tycker till och med att deras relation är mycket respektfull medan endast en lärare anser sig ha en mer respektlös relation till eleverna.

Figur 2.15 Uppskattning av 'Du-lärarnas' nuvarande relationen till eleverna på en skala 1 (jämlik) till 5 (hierarkisk).

När det gäller jämlikheten placerar sig majoriteten i mitten, mellan en hierarkisk och en jämlik relation. Jämför man resten av svaren visar de en tydlig tendens åt det jämlika hållet (sammanlagt 40% mot 17%).

Vi bad lärarna härefter att jämföra den nuvarande relationen till eleverna med en i deras ögon ideal relation, samt vad som behövdes/fattades för att uppnå detta ideal. Sammanfattningsvis kan vi säga att drygt 85% (mellan 84% och 93% på samtliga punkter) av lärarna anger att deras nuvarande relation med avseende på de fyra ovan diskuterade punkterna är ganska eller mycket nära den enligt dem ideala situationen. Svartalernativet "mycket nära" överväger här med en påfallande majoritet av rösterna (mellan 63% och 70% på samtliga punkter).

Angående nästa fråga om vad som enligt lärarna skulle krävas för att uppnå en ideal situation i klassrummet svarade även 'Du-lärarna' på alla av de tre alternativen och även här hade svaren en ganska allmän karaktär.

a) Jag som lärare borde ...

De krav som lärarna har på sig själva går att sammanfatta med följande begrepp: transparent, personligt, öppet, respektfullt, autentiskt, vänligt och framför allt professionellt och ämneskompetent. Läraren ska ta eleverna på allvar och uppmärksamma deras individuella behov och problem. En lärare, som utvecklade sina tankar på ett mycket komplext sätt svarade: "Umgänget med eleverna är vänskapligt, men inte i betydelse "bästa kompis", utan som förtroende-person" och "Jag som lärare bör känna till mina elever och deras familjära situation, för att även kunna bidra till deras lärande i kristider". Även en annan lärare uttrycker en åsikt som liknar den sistnämnda: Läraren vill "utveckla en allt längre gående personlig relation, för att lära känna gömda förmågor och möjliga störningsfaktorer vid omsättningen av målen".

b) Eleverna borde...

Enligt lärarna borde eleverna vara respektfulla mot både varandra och mot läraren. En lärare säger att de ska "inse att trots att jag duar min lärare är denne inte min kompis och jag behöver därför bevara en viss nivå av respekt. I de flesta familjer är man respektfull mot varandra trots duandet". Eleverna ska kunna och vilja ta ansvar för sitt eget lärande, känna sig trygga och hålla sig till de fastsatta reglerna. De ska även acceptera läraren i sin roll och vara kooperativa, öppna och nyfikna. Även det (själv)kritiska tänkandet och bedömandet, samt modet och möjligheten att fritt kunna uttrycka sin åsikt anses som viktiga och relationsfrämjande egenskaper av en elev.

c) Relationen borde...

Relationen borde enligt lärarna vara avslappnad, respektfull, öppen, vänlig, förtroendefull och fri från ångest. Målet ska vara att relationen leder till ett bra och konstruktivt samarbete

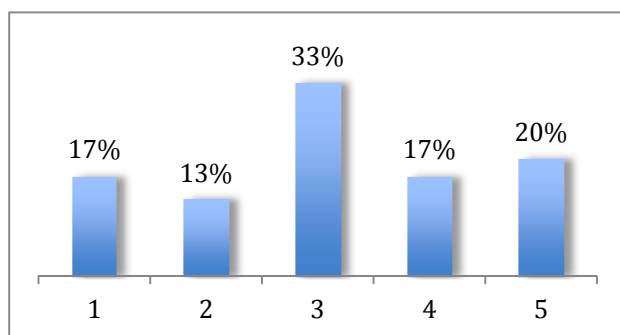
mellan lärare och elever. Två lärarsvar lyftas nedan fram i sin helhet:

“Vara öppen och till en viss grad personlig. Eleverna bör ha känslan av att kunna nämna problem och rädslor. Kunna få ställa frågor, det bör inte vara obehagligt för någon att möta varandra utanför skolan på gatan”.

“Vara kollegial. Det är klart att läraren är experten. Det är dock inte likvärdigt med en chefposition, men det kanske stämmer överens med mästarrollen i den kinesiska lärotraditionen”.

2.2.4 Niandets möjliga betydelse (fråga 9 och 11)

Trots att frågorna nio och elva kan verka ganska liknande och behandlar samma aspekter visar resultaten dock på dess innehållsmässiga olikhet. Under fråga nio bad vi lärarna att bedöma hur viktigt niandet är för sju olika aspekter på en skala från 1 (inte viktigt) till 5 (mycket viktigt). Förutom när det handlar om distansen till eleverna anser kring 70% av lärarna att niandet inte påverkar varken lärarens auktoritet, status, undervisningsatmosfären, elevernas beteende, motivation eller deras prestationer. På en skala från ett till fem fick ettan (inte viktigt) vid var och en av frågorna flest röster. Ett undantag utgör som redan nämnts ovan niandets tänkta påverkan på distansen till eleverna. Här samlar sig majoriteten av svaren i mitten (33%) och resterande svar ganska jämnt fördelat åt båda håll med en mycket liten tendens åt det ‘viktiga’ hållet. (se figur 2.16)

Figur 2.16 'Du-lärares' åsikt och niandets betydelse för distansen mellan lärare och elever.

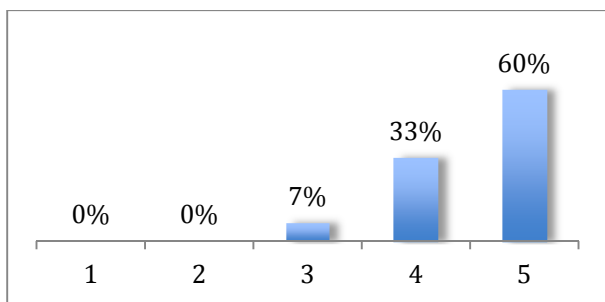
Under fråga elva ville vi veta vilka konsekvenser niandet av lärarna kunde tänkas ha för nio olika aspekter, i form av termerna positiva, negativa eller inga konsekvenser.

De aspekter där flest lärare inte tror niandet skulle få några konsekvenser är lärarnas auktoritet (80%) och status (60%), elevernas beteende (57%), prestationer (60%) och motivation (63%).

Vid elevernas beteende tror dock nästan lika många att niandet skulle få negativa konsekvenser (40%). Flest röster om negativa konsekvenser finns på aspekterna distans till eleverna (77%), lärare-elev-relationen (63%), bemötandet (63%) och undervisningsatmosfären (60%). Att niandet skulle kunna få positiva konsekvenser tror aldrig mer än 13% av lärarna, oftast (i sex av de nio fallen) mindre, d.v.s. endast 1-2 lärare. Flest röster på positiva konsekvenser har aspekterna auktoritet, lärarnas status och distans till eleverna fått (13%).

2.2.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (Fråga 10 + 12 - 13)

Den efterföljande frågan om hur bra lärarna personligen tyckte om att bli duad av eleverna (1 = inte bra; 5 = mycket bra) gav följande resultat:

Figur 2.17 'Du-lärarnas' personliga åsikt om att bli duad av eleverna.

Figuren visar att en övervägande majoritet tycker att det är bra eller snarare mycket bra att bli duad av eleverna (sammanlagt 93%). Endast två lärare ställer sig i mitten (3) med sina åsikter och ingen anser att det inte är bra. 13 lärare lämnade även en kommentar till sitt ovanstående svar. En nämner både positiva och negativa följder av duandet. "Jag känner till båda skolformerna och var mycket skeptisk mot duandet i början och nu skulle jag inte vilja vara utan det längre. Speciellt hos de yngre eleverna spelar relationen till läraren fortfarande en stor roll. Och är betydande för deras inställning till lärande. Det ömsesidiga duandet främjar varandras erkännande som människa inte enbart som roll". "Med den här saken är det likadant som med många andra saker i livet. Det finns många fördelar och jag gillar generellt inte att känna av denna hierarki jämnt och ständigt – i slutändan duar jag mina elever men det medför även svårigheter och utmaningar. Jag känner att jag tydligare behöver sätta gränser. Med denna medvetenhet och konsekvenserna som grundas i detta kör jag ändå på ganska bra". "Jag har sedan mer än 30 år tillbaka undervisat på en skola som praktiserar duandet. Jag tror inte att duandet har förändrat min lärarroll på något avgörande sätt, dock hjälper det faktiskt i rådgivande situationer [...]. Hierarkier förändras inte. Läraren förblir i sin roll – och det är rätt, för han måste även kunna erbjuda sina elever trygghet, tillförlitlighet, förtroende och även auktoritet. Duandet är inte likvärdigt med eroderandet av dessa faktorer. Svaga lärarpersonligheter klarar det också med niandet". "Negativt: vid betygssättningen vill några elever se sina önskemål uppfylla och förhandla betygskriterierna som en jämlike med läraren. Här skulle mer distans nog vara till hjälp". En lärare kommenterade enbart: "Varför inte?"

Även 'Du-lärarna' fick uttala sig kring de tre påståendena genom en skala från 1 (instämmer inte alls) till 5 (instämmer helt och hållet). Resultaten visar delvis en mycket tydligare tendens än hos 'Ni-lärarna'. Så instämmer till exempel 87% helt med påståendet att läraren kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad och 7% instämmer ganska bra. Endast en lärare instämmer inte alls och en annan ställer sig i mitten. Hos det andra påståendet att duandet leder till en större jämlikhet mellan lärare och elever instämmer 43% helt och hållet, 17% ganska bra. Sammanlagt 24% instämmer inte så bra (17%) eller inte alls (7%). När det handlar om det tredje påståendet att duandet förenklar och förbättrar kommunikationen och interaktionen i skolan instämmer hälften av 'Du-lärarna' helt och hållet, 23% ganska bra. En lärare instämmer inte alls och 13% instämmer inte så bra.

Vi frågade även vad lärarna trodde att deras elever tyckte om att dua sina lärare. Även här visas genomsnittet på svaren:

63% av lärarna tror att eleverna vill dua sina lärare. Hälften av lärarna (15 av 30) angav ett värde över 70%. 8 av 30 angav ett värde av 30% eller lägre.

14% av lärarna tror att eleverna hellre skulle vilja nia sina lärare. En lärare angav värdet 70%; en annan 60%. 26 lärare angav ett värde av 20% eller lägre. De två resterande angav 30%

23% av lärarna tror att det inte spelar någon roll för eleverna. 2 av 30 lärare angav ett värde över 70% (1x 100%; 1x 75%). 25 lärare angav ett värde av 30% och lägre.

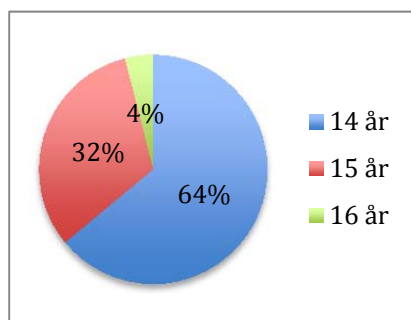
2.2.6 Lärare-elev-relationen i utbildningen (14)

På frågan om vad deras utbildning har nämnt om lärare-elev-relationen svarade även många Du-lärare att de inte minns eller inte behandlat temat. Några nämner att de lärt sig att det måste finnas en tydligt avgränsad rollfördelning mellan lärare och elev. Relationen ska bygga på en professionell distans (sätts i två fall i samband med lärarens bedömande position). En lärare nämnde att "Relationen är betydelsefull för kommunikationen och interaktionen. Ett möte på samma nivå är positiv och vinstbringande. Distans och auktoritet i betydelse av lydnad är inte målenliga". En annan lärare skriver att "Lärarens auktoritet är mycket oberoende av niandet och duandet. Den nödvändiga distansen mellan lärare och elev är lite svårare att hålla och det gäller ofta att förhandla. Därför är tillgången till eleverna oftast bättre, då de känner sig ha lika rättigheter". Avslutningsvis säger en tredje lärare att "Auktoritet uppnår jag genom min professionalitet och distans till eleven!".

2.3 Elever i årskurs 9

2.3.1 De allmänna frågorna (1-4)

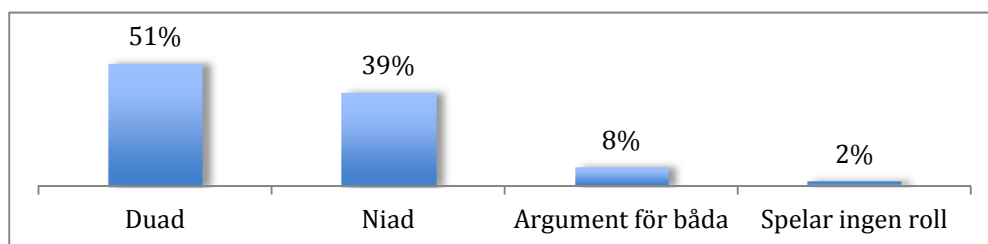
Även hos eleverna försökte vi uppnå en jämn fördelning mellan könen, vilket i årskurs 9 ledde till en fördelning av 44% killar mot 56% tjejer. Elevernas ålder varierade mellan 14 och 16 år (se Figur 2.18). Ingen av eleverna blev niad av lärarna.

Figur 2.18 Åldersfördelning av eleverna i årskurs 9.

2.3.2 Om att bli niad som elev (fråga 8)

Vi frågade därefter om eleverna tror att de skulle vilja bli duade eller niade på 'Oberstufe', samt att motivera sitt svar.

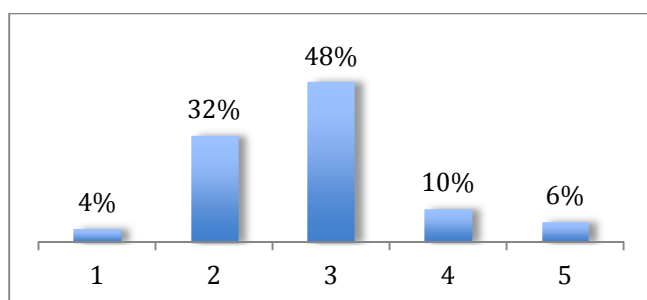
Figur 2.19 Önskemål om tilltalet i 'Oberstufe' i årskurs 9.

Som man ser i figuren vill hälften av eleverna bli duade på gymnasiet, men även att vilja bli niad utgör en stor del av åsikterna (40%). Bland argumenten för niandet framgår tydligt fyra huvudargument, som ofta förekommer i någon slags kombination med varandra: 1. Jag som elev är äldre då och kommer känna mig mer vuxen och vill därför bli behandlat som en vuxen. 2. Niandet förbereder inför vuxenlivet där det är vanligt att nia. 3. Det skulle leda till större rättvisa ("vi niar ju dem också!") och jämlikhet ("man känner sig mer på samma nivå.") 4. Det är bra att båda sidor genom niandet visar sin respekt och artighet för varandra.

Bland argumenten mot niandet nämner eleverna att de anser att undervisningsatmosfären och relationen till läraren är mer avslappnad och närmare när de blir duade. Flera elever nämner också att de troligen inte känner sig tillräckligt vuxna och gamla för att bli niade redan på 'Oberstufe'. "...jag kommer fortfarande ha känslan av att vara i skolan då och inte vuxen och i yrkeslivet, dessutom är atmosfären på så sätt mer avslappnad". Fyra elever nämner dessutom att de antingen inte känner behovet av att bli niad eller att de helt enkelt inte gillar niandet. Tre svar ska särskilt lyftas fram: "...för att man då fortfarande ser lärarna som auktoritetspersoner. Om man blir niad är man så att säga jämlik och tappar möjligtvis lite respekt"; "Bara om jag också skulle få dua läraren" och för att "...jag inte känner mig tilltalad annars".

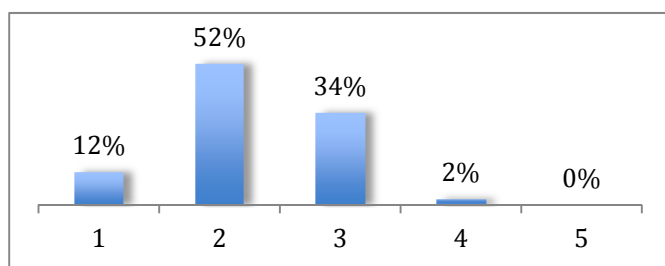
2.3.3 Elevperspektiv på relationen till läraren (9-10)

För att få en motsvarande bild av elevernas åsikter bad vi även dem att bedöma sin nuvarande relation till lärarna med avseende på fyra aspekter på en skala från 1-5.

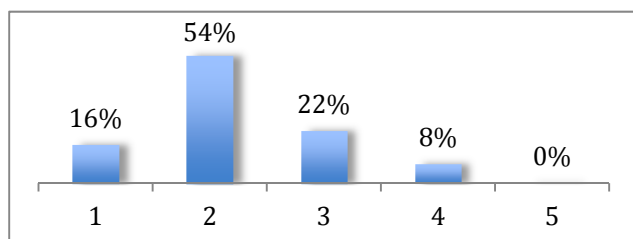
Figur 2.20 Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).

Ca hälften av eleverna anser att deras relation till lärarna ligger i mitten mellan mycket distanserat och mycket nära/vänskapligt. Sammanlagt visar endast 16% av svaren en tendens åt en nära relation, medan sammanlagt 36% snarare visar på en distanserad relation.

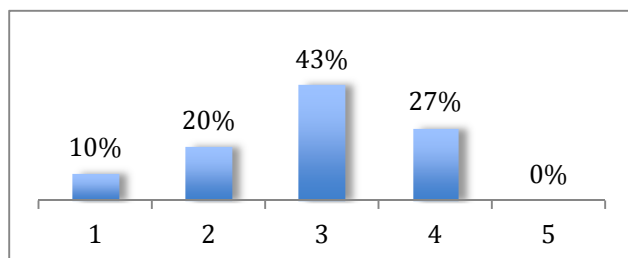
Figur 2.21 Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket formellt) till 5 (mycket personligt).

Här går åsikterna tydligt åt en mer formell relation till lärarna. Endast en elev ansåg att relationen är ganska personligt, medans 12% (6 elever) ansåg sig ha en mycket formell relation till lärarna

Figur 2.22 Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).

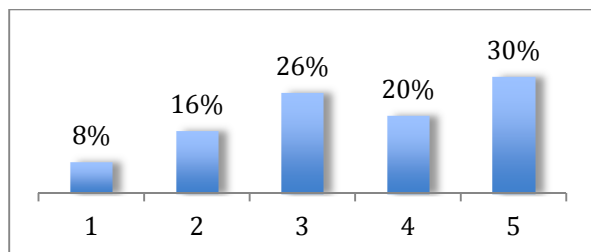
Ungefär hälften av eleverna anser sig ha en ganska respektfull relation till lärarna, 16% att de till och med har en mycket respektfull relation till lärarna. Fyra av 50 elever anser sin relation som ganska respektlös.

Figur 2.23 Uppskattning av elevernas (åk 9) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (jämlik) till 5 (hierarkisk).

Anmärkningsvärt är här att sammanlagt 30% av eleverna anser sig ha en ganska till mycket jämlik relation till lärarna, detta i årskurs 9, där de inte blir niade än. Nästan lika många anser dock att deras relation till läraren är ganska hierarkisk. Majoriteten av rösterna befinner sig dock i mitten mellan en jämlik och en hierarkisk relation. Ingen anser att relationen var mycket hierarkisk.

Även eleverna ombads sedan att bedöma avståndet mellan sin nuvarande relation till lärarna och en i deras ögon ideal relation, samt att beskriva vad som skulle krävas för att uppnå denna ideala relation. Beträffande distansen anser sammanlagt hälften av eleverna att deras nuvarande relation motsvara ganska eller mycket bra en ideal situation. 41% av eleverna anser att avståndet till den ideala relationen är varken särskilt lång eller särskilt nära och endast 8% tycker att det finns ett stort glapp mellan deras nuvarande relation och idealet. Både när det handlar om jämlikhet och det personliga i relationen ställer sig de flesta elever i mitten (42% respektive 46%) med sin åsikt om avståndet. Angående hur personlig/formell relationen är anser dubbelt så många av de resterande rösterna (sammanlagt 38%) att avståndet är ganska eller mycket nära idealet. Angående jämlikheten fördelas svaren mer jämnt åt båda håll: sammanlagt 32% anser att relationen är ganska eller mycket nära idealet och 26% anser att det är ganska eller mycket långt ifrån idealet. Åsikterna om avståndet från idealet med avseende på respekten resulterade i följande figur:

Figur 2.24 Elevernas (åk 9) åsikter om avståndet mellan den nuvarande respekten i relationen och idealet. 1= mycket långt ifrån; 5 = mycket nära.

Som figuren visar anser hälften av eleverna att den nuvarande relationen motsvarar ganska eller mycket bra den ideala situationen.

På frågan vad som borde förändras för att uppnå en ideal situation fyllde även här många i alla tre alternativ: Jag som elev borde..., läraren borde... och relationen borde ...

Om sig själva sa eleverna att de bör lyssna/vara uppmärksamma och jobba, visa respekt och inte störa. Två elever skrev här om önskade förändringar att "kunna dua läraren" och ett flertal elever skrev "vara avslappnad".

Lärarna borde enligt eleverna visa respekt mot eleverna, behandla eleverna rättvist utan att favorisera någon. Läraren ska vara vänlig och avslappnad samt ha humor ("kunna skratta ibland" och tålmod, han/hon ska inte "blotta" någon elev eller vara för sträng. En elev skrev enbart "Se mig", som ett svar.

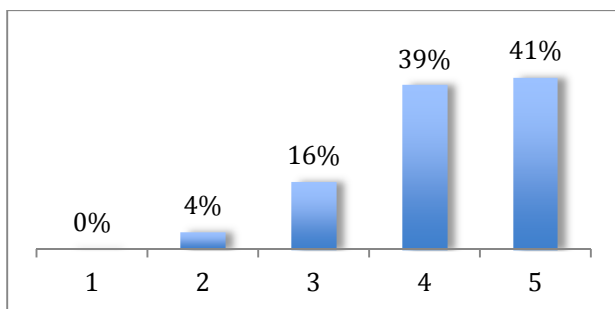
Relationen borde enligt eleverna i årskurs 9 vara respektfull, rättvis och vänlig. Ungefär hälften av eleverna önskade sig att relationen skulle vara (mer) avslappnad. Många talade om någon slags balans mellan en nära och en distanserad relation, exempelvis skrev en elev: "Vara behaglig för båda, inte för långt ifrån varandra och inte som kompisar, utan däremellan". Samtidigt nämner dock även ett antal elever att de skulle vilja ha ett mer vänskapligt och mer personligt förhållande till sina lärare. En elev nämnde att: "Läraren kan även berätta om trevliga moment ur sitt liv, så har eleverna mer förtroende för honom och tar honom som förebild".

2.3.4 Niandets betydelse (fråga 11 - 12)

Även eleverna skulle bedöma hur viktigt de anser niandet vara för några olika aspekter på en skala från 1 (inte viktigt) till 5 (mycket viktigt). ¼ av eleverna anser att niandet är mycket viktigt för lärarens auktoritet och 33% anser att det är ganska viktigt. Ytterligare ¼ del av rösterna fördelar sig i mitten (3), men sammanlagt tycker enbart 18% att niandet har liten (12%) eller ingen (6%) betydelse för lärarnas auktoritet. Mer jämnt är fördelningen när det gäller undervisningsatmosfären, den varierar endast mellan som minst 12% för 5, mycket viktigt, och som högst 26% på 4, ganska viktigt. Det verkar alltså finnas en stor oenighet och variation av åsikterna här. Tydligare sorterar sig elevernas svar vid niandets påverkan på det egna beteendet, då 35% anser att det är varken oviktigt eller viktigt. De resterande 65% av svaren fördelar sig ganska jämt åt båda hållen. Sammanlagt 35% anser att niandet är ganska eller mycket viktigt för sitt beteende, medan 30% anser att det inte är så viktigt, eller inte alls viktigt. Figurerna för påverkan av elevernas motivation och prestationer ser mycket liknande ut. Hos båda anser 37% att niandet inte har någon betydelse alls för deras motivation eller prestation i skolan. Hos båda är det enbart 6% som anser att niandet är mycket viktigt för dessa aspekter. Resten av svaren fördelar sig med nästan jämna 20% på varje av alternativen 2, 3 och 4.

Trots att 38% av eleverna ansåg att niandet var varken viktigt eller oviktigt för lärarens status anser dock betydligt fler av de resterande eleverna (sammanlagt 48%) att niandet är ganska eller mycket viktigt för lärarens status (mot 14% som anser det som inte så viktigt). Angående distansen till lärarna återfanns ungefär lika många eleverna i mittfältet som på föregående aspekt (41%). Även här finns det en liten tendens till att niandet ses som mycket viktigt (18%) eller ganska viktig (22%) för distansen till läraren. 14% ansåg det som mindre viktigt och 4% som inte viktigt alls. Figuren följer någorlunda en normalfördelning.

Vi frågade också hur viktigt eleverna tror att det är för deras lärare att bli niad, vilket bildar en motsvarande fråga till en av frågorna i lärarenkäten. Sammanställningen av svaren ledde till följande resultat:

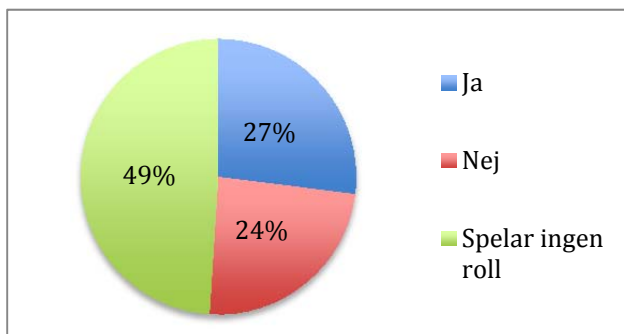

Figur 2.25 Elevernas (åk 9) uppskattning av vilken betydelse det har för sina lärare att bli niad. 1= inte viktigt; 5 = mycket viktigt.

Som visas i figuren tror sammanlagt 80% att niandet är ganska eller mycket viktigt för lärarna. Endast två elever tror att det inte är så viktigt för sina lärare att bli niade, medan resten (16%) fördelar sig i mitten (3) mellan mycket viktig och inte viktigt. Ingen elev tror att det är helt oviktigt för sina lärare. I kommentarerna till fråga 12 skriver eleverna att de anser att niandet är viktigt för respekten och acceptans mot läraren som auktoritetsperson: "det förtydligar en gång till att de har lite mer att säga till om och att de på så sätt får respekt". En elev skriver till och med: "För att de är ungefär som våra chefer." och en annan beskriver att lärarna "tror att de inte blir fullständigt accepterade om man duar dem". En elev tror att det bara är viktigt "av gammal vana" och en fjärde kommenterar att "lärare bör bli duade, det gör dem mer sympatiska." Många elever förtydligar samtidigt också att det beror mycket på lärarens individuella åsikt.

2.3.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (13 - 15)

Frågan om eleverna hellre skulle vilja dua sina lärare gav följande resultat:

Figur 2.26 Fråga 13: Skulle du hellre vilja dua dina lärare?

Medan ca hälften av eleverna tycker att det inte spelar någon roll för dem att nia eller dua sina lärare så fördelar sig resten av svaren relativt jämnt mellan ja och nej. Kommentarna som eleverna lämnade till frågan beskriver i sin majoritet att många elever har svårt att föreställa sig att dua sina lärare och tycker det vore ovant och konstigt att göra så. Det finns huvudsakligen två åsikter som står mot varandra: den ena gruppen tycker att duandet leder till en bättre och mer avslappnad och vänlig relation med lärarna medan de andra helst vill nia sina lärare då det är mer artigt och mer respektfullt mot läraren; tre elever tycker till och med att det skulle bli för personligt om man duade.

En annan kommentar som bör lyftas fram är: "vissa lärare som jag känt längre skulle jag hellre dua".

I nästa fråga undrade vi på vilket sätt eleverna trodde att åtta olika aspekter (samma som hos lärarna) skulle förändras om de skulle dua sina lärare. Häften av aspekterna har fått en tydlig majoritet av rösterna på en positiv förändring. Dessa aspekter är:

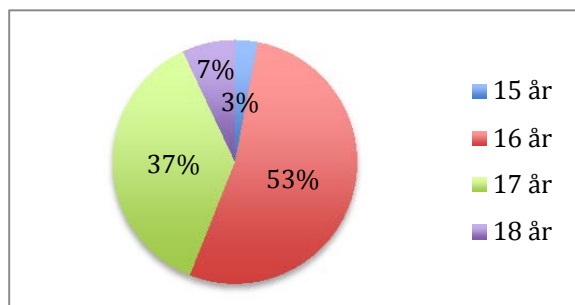
Undervisningsatmosfären (55%), bemötandet (67%), lärare-elev-relationen (78%) och distansen till lärarna (49%). Inga förändringar förväntar sig eleverna beträffande sitt eget beteende (51%), sin motivation (78%) och sina prestationer (63%). Angående elevernas motivation och beteende anser över ¼ av eleverna (33% respektive 27%) att duandet skulle få positiva konsekvenser för dem. Gällande lärarens status tänker sig flest elever (46%) negativa förändringar genom duandet, dock är andelen positiva röster (40%) även den stor. ¼ av eleverna anser att också undervisningsatmosfären och distansen till lärarna skulle få negativa konsekvenser, men det är hos båda aspekterna dock dubbelt så många som förväntar sig positiva följder.

Slutligen ombads även eleverna att ta ställning till samma tre påståenden som också lärarna fick. Sammanlagt 60% av eleverna instämmer ganska bra (32%) eller helt (28%) med påståendet att lärare kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad. 21% ställer sig i mitten och sammanlagt 19% instämmer inte så bra (15%) eller inte alls (4%). ¾ av eleverna instämmer med det andra påståendet att ett ömsesidigt duande leder till en större jämlikhet. 21% av svaren fördelar sig i mitten och 4% instämmer inte så bra. Ingen elev instämde inte alls. Även hos det tredje påståendet instämmer sammanlagt 62% (31% var på instämmer ganska bra och helt) att duandet förenklar och förbättra kommunikationen och interaktionen i skolan. Återigen ställer sig 21% i mitten och sammanlagt 16% instämmer inte så bra (10%) inte alls (6%).

2.4 Elever i årskurs 11

2.4.1 De allmänna frågorna (1-3)

Fördelningen mellan könen blev med 32% killar och 68% tjejer inte lika jämn som i årskurs 9. Elevernas ålder varierade mellan 15 och 18 år enligt följande uppdelning:

Figur 2.27 Åldersfördelning av eleverna i årskurs 11.

2.4.2 Om att bli niad som elev (4-8)

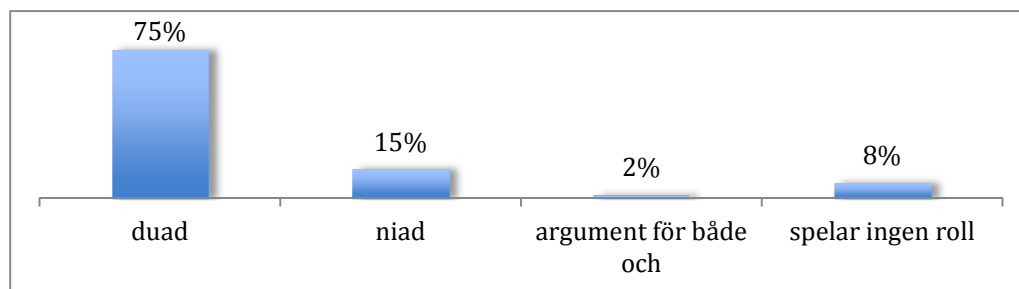
14% av eleverna anger att de för tillfället över huvudtaget inte blir niade av någon lärare. 59% anger att de blir niade ibland och den resterande delen (27%) anger att de oftast blir niade av lärarna. På frågan om de vanligtvis blir tillfrågade av lärarna om de vill bli niade svarade 80% med ja, medan 20% svarade nej. Två av eleverna förtydligade i en kommentar att de blev tillfrågade men tackade nej.

Precis som för lärarna blev även eleverna (de 80% som blir niade) tillfrågade om de tycker att relationen mellan dem och lärarna förändrats i och med att de började nias. Drygt hälften (55%) ansåg att relationen inte förändrats, medan 45% ansåg att relationen förändras.

Vi fortsatte att be de 45% som svarat Ja på frågan att konkretisera denna förändringen något mer. De områden där majoriteten av eleverna ser en förändring är ömsesidig respekt (71% säger att den ökat), distansen till lärarna (57% anser att distansen blivit större, 24% att den blivit mindre), jämlikheten (48% anser att den ökat) och lärare-elev relationen (29% ansåg att den blivit mer komplicerad, medan 19% ansåg att den blivit enklare). Lika många

elever anser att deras beteende har blivit mer vuxet som elever som anser att det inte sker någon förändring i deras beteende (48%). En elev ansåg att han känner sig viktigare. Att niandet inte utlöste någon som helst förändring anser de flesta eleverna är fallet angående deras prestationer (90% ser ingen förändring), deras motivation (86% ser ingen förändring, enligt 10% blir motivationen högre), bemötandet (67% ser ingen förändring, 14% anser att det blivit bättre) och undervisningsatmosfären (48% ser ingen förändring, 19% anser att den blivit bättre). Även angående lärare-elev-relationen och jämlikheten är det en betydande del av eleverna (33%) som inte ser någon förändring.

Anmärkningsvärd är fördelningen av nästa fråga i jämförelse till årskurs 9. Vill du bli duad eller niad av lärarna på 'Oberstufe'?

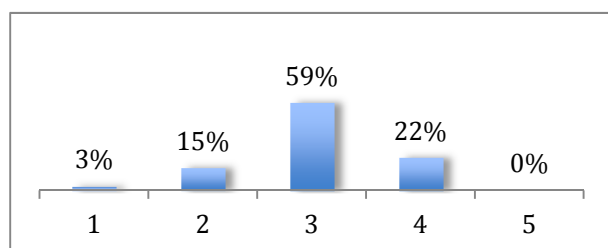

Figur 2.28 Önskemål om tilltalet i 'Oberstufe' i årskurs 11.

Som figuren visar föredrar $\frac{3}{4}$ av eleverna att bli duad, medan enbart 15% vill bli niade. Som argument för att bli duad anger eleverna främst att det blir personligare och att atmosfären i klassrummet bli mer avslappnad. "Det blir en mer personlig relation och distansen försvinner. Man är mer beredd att öppna sig vid frågor eller personliga angelägenheter". Dessutom känner sig de flesta obekväma eller tycker det känns konstigt om de plötsligt blir niade (för unga), de har ju alltid blivit duade av lärarna innan. Flera elever uttrycker att de inte känner sig tilltalade om de blir niade av lärarna. Flera elever anser även att man just genom duandet bibehåller distansen till lärarna, delvis för att hålla distans, delvis för att de inte ser sig på samma nivå med lärarna. De fyra argument för niandet som vi anser vara mest relevanta är följande: "Vi är mer på samma nivå då, man behandlar elever som vuxna"; "För att man på så sätt visar sin respekt och en sådan respektfull relation mellan lärare och elev är viktigt för arbetsklimatet på 'Oberstufe'."; "Det beror på läraren. Vissa verkar mer sympatiska, andra mindre. Det är kanske inte så fördelaktigt om man skulle dua en av sina "hat"- lärare."; "Samtalen får högre nivå."

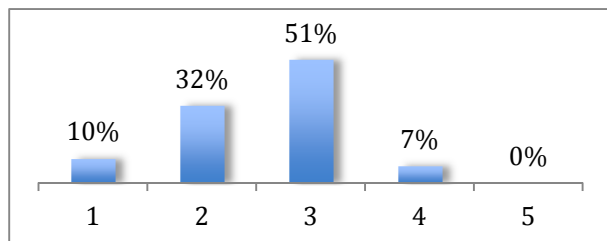
2.4.3 Elevernas relation till lärarna (9-10)

Som alla andra deltagare i undersökningen frågades även eleverna i årskurs 11 hur de bedömer sin nuvarande relation till lärarna på en skala från 1-5. Sammanställningen av svaren gav följande resultat:

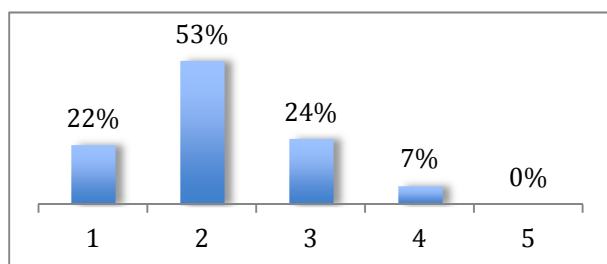
Figur 2.29 Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket distanserat) till 5 (mycket nära/vänskapligt).

När det handlar om distansen till lärarna anser de flesta (59%) att deras relation till läraren ligger precis i mitten av vänskaplig och distanserat. 22% anser att den är ganska nära och 15% att den är ganska distanserad. Två elever anser till och med att deras relation till läraren är mycket distanserad medan ingen anser att de har en mycket nära relation till sina lärare.

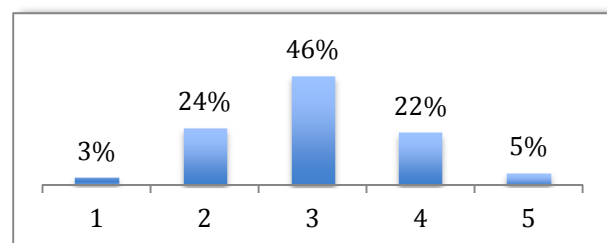
Figur 2.30 Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket formellt) till 5 (mycket personligt).

Även när det gäller den formella/personliga aspekten av relationen befinner sig hälften av svaren i mitten. En tendens åt ett formellt håll kan dock tydligt ses då sammanlagt 42% anser att deras relation är ganska eller mycket formell. Endast ett fåtal elever anser att deras relation är ganska personlig.

Figur 2.31 Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (mycket respektfull) till 5 (mycket respektlös).

Angående respekten finns det en större tendens åt det respektfulla hållet. Endast en elev anser att relationen är något respektlös, medan nästan $\frac{1}{4}$ anser att de har en mycket respektfull relation till lärarna.

Figur 2.32 Uppskattning av elevernas (åk 11) nuvarande relationen till lärarna på en skala 1 (jämlig) till 5 (hierarkisk).

I valet mellan jämlikhet och hierarki hamnar återigen de flesta röster i mittenläget. De resterande svaren visar ingen tendens åt något håll, de fördelar sig på ett liknande sätt åt båda hållen (27%).

Vi frågade eleverna även hur långt ifrån eller hur nära deras nuvarande relation till lärarna var från en enligt dem ideal relation. Angående distansen anser sammanlagt över hälften av eleverna (62%) att deras nuvarande relation var ganska nära (41%) eller mycket

nära (21%) en ideal situation. 33% svarar med varken långt ifrån eller nära avstånd i mitten av skalan. Endast 5% av eleverna anger svaret ganska långt ifrån idealet. Vid aspekterna formell/personlig relation, anser hälften av eleverna att deras relation till lärarna är ganska nära (35%) eller mycket nära (16%) idealet. 38% ställer sig i mitten, medan 12% anser att deras relation är ganska långt ifrån idealet. Något mindre än hälften av eleverna anser att deras relation med avseende på respekten är ganska nära (14%) eller mycket nära (28%) en ideal relation. De flesta svaren samlas i mitten (40%), vilket innebär ett varken långt eller nära avstånd till idealrelationen. 12% anser att deras nuvarande respekt-relation är ganska långt ifrån idealet medan det finns två elever (7%) som anser det vara mycket långt från idealet. Även med avseende på aspekten jämlikhet och hierarki anser de flesta att relationen varken är långt ifrån eller nära idealet. Det finns lika många elever som tycker att deras nuvarande relation är ganska (17%) eller mycket nära (12%), som tycker att avståndet är ganska (24%) eller mycket långt ifrån idealet (7%).

Även här frågade vi eleverna om vad som enligt dem krävs för att uppnå en ideal situation.

a) Jag som elev borde...

Eleverna i årskurs 11 uttrycker mestadels att de behöver visa (mer) respekt mot lärarna och klass- /kurskamraterna: "Vara respektfull, inte störa lektionen och kunna prata med läraren vid problem". Många nämner också "inte störa", "jobba bra" och "vara motiverad".

b) Läraren borde...

Eleverna i årskurs 11 önskar av sina lärare att de visar respekt och förståelse (vara lyhörd för eleverna). Läraren ska behandla alla likvärdigt/rättvist och ha humor. En del av eleverna beskriver sina önsknings till en förbättrad relation i termer av undervisningsinnehåll (det ska vara varierat, intressant och förståeligt), de flesta syftar dock på lärarrollen när de beskriver kraven mot lärarna.

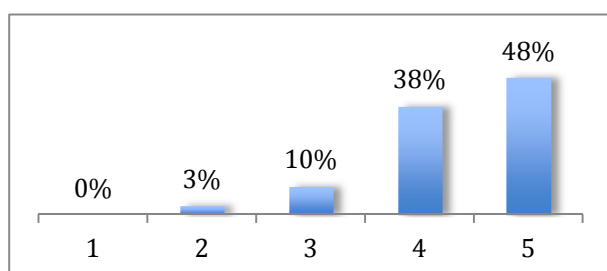
c) Relationen borde...

Eleverna i årskurs 11 beskriver huvudsakligen att relationen ska vara avslappnad, vänlig, balanserad (varken för nära eller för distanserad) och respektfull. Vissa tycker att ett vänskapligt förhållande vore bra, men minst lika många (snarare fler) elever avvisar en för nära eller vänskaplig relation och vill upprätthålla en viss distans till läraren. Några elever nämner också att relationen ska vara "professionell" eller en "arbetsrelation".

2.4.4 Niandets betydelse (11-12)

Även eleverna i årskurs 11 blev tillfrågade hur viktigt de anser att niandet av lärarna är med avseende på olika aspekter. Svaren gav en ganska varierad bild av åsikter och det är delvis svårt att peka ut någon entydig tendens, därför ska alla sju aspekter behandlas var för sig. Gällande första aspekten - lärarnas auktoritet - anser sammanlagt hälften av eleverna att niandet är ganska viktigt (34%) eller mycket viktigt (17%). En betydande andel anser samtidigt att niandet är enbart lite (15%) eller inte alls viktigt (20%) för lärarens auktoritet. De resterande 14% befinner sig i mitten av skalan. Angående undervisningsatmosfären anser sammanlagt drygt ¼ av eleverna att niandet är ganska eller mycket viktigt (14% respektive 14%). I mitten befinner sig även ¼ av eleverna, vilket betyder att knappt hälften (48%) av eleverna anser att niandet är ganska obetydligt (31%) eller oviktigt (17%) för atmosfären. Gällande elevernas beteende är fördelningen av åsikterna ganska jämna mellan inte viktigt (19%) och ganska viktigt (25%). 29% av svaren indelar sig i mitten av skalan och endast en person ser niandet som mycket viktigt för sitt beteende. Det finns en liten tendens åt att niandet ses som inte så viktigt för ens beteende som elev. Motivation och prestation är

återigen de två faktorer som visar den tydligaste tendensen åt hållet "icke viktigt". Med sammanlagt 65% respektive 61% av svaren på inte eller enbart lite viktigt, står svaren i stark kontrast till den andra sidan med sammanlagt enbart 17% respektive 15% på ganska eller mycket viktigt. Även aspekten "lärarnas status" visar en mycket mer tendentiös fördelning av svaren. Här lutar det snarare åt att niandet anses som ganska viktigt (41%) eller mycket viktigt (7%) för lärarnas status. Ändå anser $\frac{1}{4}$ av eleverna att niandet inte spelar någon roll (10%) eller enbart en liten roll (15%) för lärarnas status. Svartsfördelningen hos distansen till lärarna visar på en hyfsad normalfördelning: 9% anser att niandet inte påverkar distansen över huvud taget, och 19% att det enbart påverkar den lite. Figuren toppas med 39% av rösterna i mitten och avtar sedan igen med drygt $\frac{1}{4}$ av eleverna som anser niandet som ganska viktigt och 7% som anser det som mycket viktigt för distansen till lärarna. Vi frågade även vad eleverna trodde om vilken betydelse lärarna personligen lägger i att bli niad.

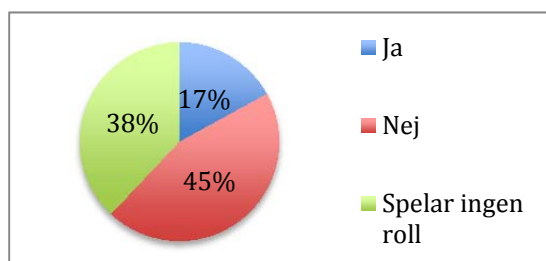

Figur 2.33 Elevernas (åk 9) uppskattning av vilken betydelse det har för sina lärare att bli niad. 1= inte viktigt; 5 = mycket viktigt.

Som man ser i figuren liknar svartsfördelningen den av eleverna i nian. Majoriteten (86%) tror att niandet är ganska eller mycket viktigt för sina lärare, medan enbart 3% tror att det är ganska oviktigt för lärarna. Ingen verkar tro att det inte spelar någon roll alls för lärarna. De kommentarer som vi fick till frågan nämner likadant som i nian att det beror mycket på var och en av lärarna och att många lärare behöver det som ett tecken för respekt och auktoritet. En elev säger att "Hos många elever skulle respekten mot lärarna minska, dock skulle auktoritära (nästan arroganta) lärare verka vänligare och lättare kontaktbara". En annan elev menar att "Annars skulle de tro att de inte har någon makt/auktoritet." Ett annat intressant svar var: "Många lärare låter sig duas utanför undervisningen".

2.4.5 Åsikter om ett ömsesidigt duande (13-15)

När vi frågade om eleverna hellre skulle vilja dua sina lärare fick vi följande resultat:

Figur 2.34 Fråga 13: Skulle du hellre vilja dua dina lärare?

Det finns en tydlig skillnad mellan hur eleverna svarat i årskurs 9 och i årskurs 11. Här anser knappt hälften att de hellre vill nia sina lärare. Nästan lika många uppger att det inte spelar någon roll för dem och 17% skulle hellre vilja dua sina lärare.

Flertalet kommenterar även här att det skulle vara mycket ovant och en stor omställning om

de skulle dua sina lärare. Svaren ger liksom i årskurs 9 uttryck för att många inte ens har tänkt tanken att dua en lärare i skolan. En elev tycker att: "Så fort det uppstår en mer förtrogen relation, genom till exempel en kursresa eller liknande är duandet okay". En annan skriver att duandet "är onödigt tycker jag, om jag har respekt för mina lärare är det lättare att ta undervisningen på allvar". En tredje elev kommenterar: "Jag vill inte ha någon mer privat relation med dem".

För att konkretisera sina svar fick även eleverna i årskurs 11 värdera konsekvenserna av duandet för åtta olika aspekter i termer av positiva, negativa eller inga konsekvenser. Områdena där eleverna tror att duandet har mest positiva konsekvenser är undervisningsatmosfären (51%), bemötandet (51%) och lärare-elev-relationen (54%). De flesta av de resterande eleverna tror att duandet inte skulle få några konsekvenser alls för dessa aspekter (ca 30%). Mellan 11% och 18% av eleverna tror det skulle få negativa konsekvenser på de tre ovan nämnda aspekterna. Med en stor majoritet av svaren anser eleverna att duandet inte skulle ha några konsekvenser alls på deras motivation (75%), prestationer (93%) och beteende (64%). 22% av eleverna tror att duandet av lärarna skulle ha negativa följder på sitt beteende, medan 14% tror att det skulle ha positiva följder på detta. Att duandet skulle ha negativa konsekvenser anser flest elever endast på lärarnas status (59%). 14% tror här att det skulle ha positiva aspekter på statusen och 28% tror att det inte får några konsekvenser att dua sina lärare. När det gäller distansen till lärarna är svaren ganska jämnt fördelade mellan de tre alternativen: 39% anser att det inte får några konsekvenser, 33% anser att det skulle få negativa konsekvenser och 28% anser att det skulle få positiva konsekvenser.

Slutligen ombads även eleverna i årskurs 11 att ta ställning till samma tre påståenden som också de andra deltagarna i undersökningen fick. 34% av eleverna instämmer med påståendet att lärare kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad, 28% instämmer ganska bra. 21% ställer sig i mitten och 14% instämmer inte så bra. Endast 3% instämmer inte alls. Hos andra påståendet att det ömsesidiga duandet leder till större jämlikhet mellan lärare och elever instämmer knappt hälften (47%) ganska bra, 15% helt. 31% befinner sig i mitten och 7% instämmer inte så bra. Ingen instämmer inte alls. När vi frågade efter om eleverna tyckte att duandet förenklar och förbättrar kommunikationen och interaktionen i skolan finns många svar i mitten (41%). Sammanlagt 35% instämmer ganska bra (27%) eller helt (8%) och 24% instämmer inte så bra (14% eller inte alls (10%).

3. Resultatanalys och diskussion

Vi kommer i följande text analysera och diskutera de resultat vi fått från våra tre enkäter. Vi har utifrån våra frågeställningar delat in diskussionsanalysen i tre olika huvudrubriker under vilka vi kommer att diskutera kring de resultat vi bedömt som mest relevanta för att besvara de frågeställningarna vi baserat vårt arbete på. Först kommer vi utreda den nuvarande tilltalssituationen på de undersökta skolorna med anknytning till tidigare forskning. Sedan analyseras och diskuteras lärare-elev-relationen på de undersökta skolorna utifrån den presenterade teorin. Avslutningsvis kopplas dessa två frågor ihop för att få svar på frågan om tilltalet har någon påverkan på lärare-elev-relationen.

Vi vill innan diskussionens start även poängtera, som även många lärare och elever i undersökningen också gjorde, att åsikter skiljer sig åt och att det är svårt att uppfatta lärarna och eleverna som en kollektiv massa (jfr. Riley 2011, s. 31). Några elever kan uppleva sig ha en mer vänskapligt relation till vissa lärare, medans det härskar en stor distans till andra, och det samma gäller även för lärarna. Detta hänger ihop med Rileys (2011, s. 30) påstående att relationer sker på två olika nivåer: en individuell nivå och en kollektiv nivå. Då våra resultat ändå kan sägas visa en generell tendens, anser vi att valet av att generalisera lärarna och eleverna till homogena grupper kan hjälpa till att låta våra resultat vara någorlunda representativa för - om än inte hela Tyskland i alla fall den närmaste kulturkretsen av Niedersachsen.

3.1 Nia eller dua i skolan?

3.1.1 'Ni-skolan' och 'Ni-eleverna': de som följer det tyska tilltalssystemet

Om vi betraktar den nuvarande tilltalssituationen på vår undersökta 'Ni-skola' blir det tydligt att våra resultat till största delen överensstämmer med vad både Besch (1998) och Reihardt & Neubauer (2008) funnit. Duandet verka dominera tilltalet av eleverna i 'Oberstufe' och ofta är det eleverna själva som bestämmer sig för ett du. De kommentarer vi har fått av både eleverna och lärarna visar tydligt att de har svårt att byta till ett ni om de känt varandra sedan tidigare (jfr. Besch 1998, s 23). Detta bekräftar också att duandet knyts till en mer förtrogen relation, som uppstår när parterna har känt varandra ett tag. Samtidigt upprätthåller ett fortsatt duande av eleverna i 'Oberstufe' asymmetrin mellan tilltalen av lärare och elever. (jfr. von Polenz 1999). Om det sker medvetet eller ej är svårt att säga, men det kan tänkas att asymmetrin representerar ett sätt för både lärare och elever att konstruera och bevara sin identitet och roll som lärare respektive elev.

I likhet med Besch (1998) tror också vi att duandet kan bli ett medel för eleverna att visa samhörighet och solidaritet inåt och utåt, i det här fallet alltså samhörigheten som elevkollektivet visar gentemot läraren. En elev uttryckte t.ex. att han inte skulle vilja dua lärare som han inte gillar. Asymmetrin i tilltalet kan kanske hjälper till att underlättar förståelsen och identifieringen med sin roll - både för lärare och för elever. Dessutom har både lärare och elever på så sätt ett slags 'skydd' mot varandra, så att ingens position ifrågasätts. Detta skulle kunna vara en anledning till varför många elever i 'Oberstufe' inte skulle vilja bli niade av sina lärare, vilket bekräftas av några elever i årskurs 11. Samtidigt är det även ett sätt för läraren att verbalt avgränsa sig från sina elever. Båda sidor skulle således kunna tänkas använda tilltalet för att bekräfta och få bekräftelse för den identiteten och den rollen som de anser sig ha i skolan. Elevkommentaren som tydligast pekar på det är eleven som säger att många lärare låter sig duas utanför skolan, men även andra kommentarer av både lärare och elever kan tolkas på det sättet. En elev i årskurs 9 tror till exempel att lärare vill bli niade eftersom de har en högre position och ställning i skolan, "de har lite mer att säga till om". Asymmetrin i tilltalet verkar därför inte enbart ha växelsidig effekt på identitet och

rollfördelning utan verkar även bidra till att producera och reproducera maktstrukturerna i skolan (jfr. Besch 1998, s. 21f). Antagandet styrks av det faktum att många elever i vår undersökning anser att niandet har en inverkan på lärarnas status (i betydelse position i jämförelse till elevernas).

Värt att framhäva är dessutom att de beskrivningar som Kernell (2010) och Ziehe (1986) ger angående modernisering och hur den svenska skolan såg ut tidigare, stämmer till stora delar överens med hur man ser skolan och lärarna i Tyskland både i och utanför skolan idag. I Tyskland verkar den "upphöjda vuxenvärlden" finnas kvar på ett annat sätt än i Sverige, vilket speciellt eleverna på 'Ni-skolan' ger uttryck för i sina svar. Eleverna i årskurs 9 ser dessutom ett tydligt samband mellan denna vuxenvärld och niandet som en del av denna. Hur det är med andra aspekter som att det finns en hierarkisk ordning mellan lärare och elev i Tyskland, där läraren var överordnad betraktades som naturgiven ska utredas i de följande avsnitt. (jfr. Ziehe 1986, s. 144ff)

En aspekt som vår studie tydligt motbevisar är flera författares påstående om att inträdet i 'Oberstufe' inte längre förknippas med vuxenblivandet och att man inte längre ser niandet som tecken på att man blir äldre (jfr. t.ex. Reinhardt & Neubauer 2008). Svaren och kommentarerna vi har fått av eleverna i årskurs 9 visar att detta synsätt fortfarande verka vara relativt vanligt bland de yngre eleverna som inte blir niade än. Åsikten blir dock mycket svagare i årskurs 11, där de har möjligheten att bli niade. Detta skulle kunna bero på att eleverna i årskurs 11 inte känner sig så gamla och vuxna som de trodde att de skulle göra, samt så känner eleverna eventuellt att de tappar sin elevidentitet på det sättet.

Utöver detta visar svaren tydligt att eleverna såsom sina lärare är inbäddade och medvetna om det tyska normsystemet för tilltal som beskrivits i litteraturen. Både elever och lärare verkar anse det som konstigt och ovant med ett ömsesidigt duande i skolan. Det visar sig att majoriteten av elever och lärare anser tilltalssystemet som självklart och de har därför inte reflekterat över dess eventuella orsaker eller konsekvenser. Att användningen av tilltalen Du och Ni är så pass förankrat i den tyska kulturen och på 'Ni-skolan' i synnerhet kan förklara varför tilltalet både i och utanför skolan kopplas till samma attribut: Duandet förknippas med mer förtrogenhet och vänskap och niandet med visad respekt (jfr. Besch 1998, s. 14). Att niandet och duandet förknippas med dessa egenskaper betyder dock inte att den har en verklig påverkan på relationen i sig! Detta förblir för de följande avsnitten att utreda.

3.1.2 'Du-skolan': en utbrytare i samma normsystem

Många 'Du-lärare' anser att orsaken till det annorlunda valet av tilltal på IGS-skolorna kan vara en konsekvens av deras differentierade pedagogiska grundsyn. Några lärare betonar att det ömsesidiga duandet inte är en orsak i sig utan hänger nära ihop med skolans koncept. Det skulle därför, enligt 'Du-lärarna', inte fungera på alla skolor oavsett det pedagogiska konceptet. Vad kan vi dra för slutsats av dessa svar? Jo, det är förståeligt att de flesta lärare står bakom skolkonceptet och tilltalet du. Samtidigt verkar de vara medvetna om den kulturella normen som finns i Tyskland angående tilltal och det är ingen som uttalar sig emot detta system, vilket tyder på att även 'Du-lärarna' förhåller sig ganska oreflekterade till detta system. Ingen av dem föreslog ett allmänt duande i landet, utan snarare bekräftar de sin position som 'annorlunda skola' bland 'de vanliga' skolorna. Många är till och med emot ett generellt duande av lärare. Det ska här påminnas om en lärares kommentar: "Jag har jobbat på skolor där det var nödvändig att nia för att genom språket förtydliga att man inte står på samma nivå och att läraren ska behandlas med respekt". Niandet används således som ett instrument och även här framträder synen att niandet kan påverka maktstrukturerna i skolan. Utan niandet försvinner också den språkliga asymmetrin som tilltalet skapat (jfr. Besch 1998). Om detta påverkar lärare-elev-relationen på något sätt återstår att diskutera.

Våra resultat återspeglar också Langs (1978) påstående att niandet av både lärare och elever leder till en mer realitetsnära situation i skolan. Ett starkt argument för att nia varandra var, av både elever och lärare i vår undersökning, att det är ett sätt att vänja eleverna inför det senare livet i det tyska samhället utanför skolan. Våra resultat stämmer dessutom överens med Rileys påstående att man oftast inte behandlar lärare-elev-relationen i utbildningen utan snarare pratar om lärarrollen och elevrollen (var och en har sina uppgifter, men hur de två roller interagerar i ett samspel och vilka faktorer som påverkar samspelet blir sällan diskuterat på universitetet.) (jfr. Riley, 2011)

3.2 Hur upplevs lärare-elev-relationen på de undersökta skolorna?

Lärarna på 'Du-skolan' är sammantaget något mer nöjda med sin nuvarande relation till eleverna än vad lärarna på 'Ni-skolan' är och en jämförelse mellan eleverna och deras lärares svar visar på att lärarna är mer nöjda med den nuvarande relationen än eleverna. Minst nöjda med den nuvarande relationen är alltså eleverna på 'Ni-skolan'. Det skulle här ha varit mycket intressant att ta del av elev-svar från 'Du-skolan'.

Vi kunde vidare bekräfta Langs (1978) beskrivning att den 'vertikala distansen' på 'Du-skolan' upplevs som mindre än på 'Ni-skolan'. Intressant är dock att eleverna på 'Ni-skolan' anser sig mer jämlika sina lärare än lärarna anser sig vara dem. Som Dysthe uttryckte är en assymetrisk lärare-elev-relation inte nödvändigtvis negativ utan kan utgöra en gynnsam drivkraft i undervisningen (Dysthe se Aspelin 1999, s. 87). Samtidigt påpekar dock Aspelin (1999, s. 87) att den också kan leda till alienation. Om lärare-elev-relationen är en attachment relation där maktstrukturerna vilar på ett ömsesidigt beorende mellan elev och lärare, verka detta enligt våra resultat inte framträder i elevernas och lärarnas medvetande. Här finns enbart bilden av eleven som care-seeker och läraren som care-giver. Satidigt är bilden ännu mer komplex: I 'Du-skolan' verka lärare se sig ganska mycket som care-giver, men i på 'Ni-skolan' ser dig sig snarare i sitt professionella uppdrag som kunskapsöverförare och kanske handledare och inte som CARE-giver. Det måste därför ifragasättas om attachmentsystemet går att använda på 'Ni-skolan'. Det som vi däremot instämmer med är Rileys påstående att lärare-elev-relationen är lika maktladdad som care-seeker och care giver-systemet för att resultaten visar att det finns en ojämn fördelning av både makt, rättigheter och skyldigheter mellan rollerna i både elevernas och lärarnas medvetande (jfr. Riley 2011, s. 30). Några respondenter uttryckte fortfarande åsikten att en för nära och personlig relation skulle kunna leda till förlorad respekt (se nedan; jfr. Kernell 2010, ss. 161, 163). Att respektnivån ansågs vara högre på 'Du-solan' samtidigt som man kände sig närmare eleverna än på 'Ni-skolan' motbevisar att en nära relation leder till minskat respekt.

En bra relation mellan lärare och elever är en förutsättning för en kvalitativ kommunikation som i sin tur behövs för en god undervisningssituation (Kernell 2010, s. 89f). Det är också troligtvis så att elever som har en relation som präglas av förtroende och tillit till sina lärare och trivs i skolan känner en större motivation och därmed har lättare för att ta till sig undervisningsinnehållet (Wennhall se Aspelin 1999, s. 21). För att uppnå ett bra undervisningsklimat som främjar lärande anser vi i likhet med bl.a. Kernell och Wennhall att en bra relation mellan lärare och elever är viktig. Men vad är en bra relation? Och vad karakteriserar en bra lärare?

Utifrån både elevernas och lärarnas svar i undersökningen ska relationen främst präglas av ömsesidig respekt samt vara vänlig och avslappnad och när eleverna och lärarna i undersökningen blev tillfrågade om hur läraren ska agera för att uppnå en enligt dem ideal situation i klassrummet är respekt återigen en faktor som tas upp. Ömsesidigt visad respekt genomsyrar alltså både elevernas och lärarnas svar gällande en enligt dem ideal undervisningssituation med avssende på egenskaper både hos relationen och läraren.

Ömsesidigt visad respekt är viktigt i uppbyggandet av en god lärare-elev-relation med stabila sociala band och för att upprätthålla en ömsesidigt visad respekt förutsätts även en viss distans i relationen (jfr. Asplund se Aspelin, 1999, s. 45). Vissa av eleverna som ingick i vår enkätundersökning poängterar, i de öppna svaren, att de inte vill ha en för nära och vänskaplig relation till sina lärare. De vill upprätthålla en viss distans till läraren och ha en "arbetsrelation". Vi har även fått svar av lärarna där det uttrycks att det just vid bedömningen är en fördel att ha en större distans till eleverna. Är relationen mycket nära och vänskaplig kan den ömsesidiga respekten tendera att hamna på 'kompisnivå'. Det har då enligt lärarna i undersökningen visat sig bli problematiskt när denne ska 'ta tag i undervisningen' och försöka förmedla kunskap samt t.ex. vid bedömningen.

Eleverna som deltog i undersökningen framhäver betydelsen av distansen i relationen och menar att den måste vara balanserad, varken för distanserad eller för nära och vänskaplig. Aspelin (1999, s. 44) belyser även vikten av att ha en balanserad relation. Både personlig närhet och opersonlig distans är två av förutsättningarna för att en god lärare-elev-relation med stabila sociala band ska byggas (jfr. Asplund se Aspelin 1999, s. 45; Scheff se Aspelin 1999, s. 76f). Elevernas önskan om jämvikt mellan personlig närhet och opersonlig distans beskrivs på ett tydligt sätt i en av elevernas öppna svar: "Vara behagligt för båda, inte för långt ifrån varandra och inte som kompisar, utan däremellan". Blir relationen alltför intim och vänskaplig riskerar en av skolans huvuduppgifter att spricka, nämligen att bidra till elevernas kunskapsutveckling. Undervisningstiden tenderar då, att till största delen, ägnas åt uppbyggande av stabila sociala band istället för att främja kunskapsutvecklingen (jfr. Ogden 1993, s. 16f). Är relationen å andra sidan för distanserad kan tänkas att eleverna inte förmår ta till sig av det som läraren försöker förmedla samt att skolans andra huvuduppgift, att bidra till elevernas sociala utveckling riskerar att falla.

Hur distansen regleras samt vilken inverkan den har på relationen beskrivs av Scheff med hjälp av emotionerna skam och stolthet (Aspelin 1999, s. 76f). Även Aspelin (1999, s. 133) pratar om hur relationen påverkas av emotionerna skam och stolthet, men då i ett mindre sammanhang, nämligen i bedömningssituationer. Beröm från läraren ger ofta upphov till en stolthetskänsla hos både eleven och läraren. Men för att detta ska ske måste det finnas en viss laddning och en distans mellan läraren och eleven. Det är också av yttersta vikt att lärarens beröm är uppriktigt och motiverat samt att läraren inte är rädd för att ge eleverna kritik och låta dem skämmas då det är nödvändigt. Läraren bör av eleverna uppfattas som en auktoritet vars beröm är eftersträvt och inte något man får utan att prestera (Aspelin 1999, s. 172). Lärarna och elevernas önskan om en balanserad distans i relationen kan alltså vittna om en vilja att få uppleva ömsesidig stolthet i relationen, exempelvis genom beröm och väl genomförda uppgifter. Det kan också ge uttryck för lärares vilja att ha en rättvis undervisning samt att kunna sätta rättvisa betyg vilket kan tänkas komplicerat om relationen till eleverna är allt för nära och vänskaplig. Hur man än vrider och vänder på det tycks en viss form av distans och laddning i relationen mellan lärare och elever vara fördelaktig för en produktiv och rättvis undervisning samt rättvis betygssättning.

Enligt eleverna, i vår undersökning, önskvärda egenskaper hos läraren är rättvishet och humor samt att relationen, som ovan nämnts, ska vara vänlig och avslappnad. Eleverna vill ha ett lättsamt klassrumsklimat där det ibland är tillåtet att skratta och ha roligt tillsammans. Även detta kan tyda på en strävan efter stolthet i relationen då en kommunikation där individer ömsesidigt skrattar och ler ger upphov till stolthet (jfr. Aspelin 1999, s. 153). De lärare som deltagit i undersökningen instämmer till stor del med eleverna gällande att en ideal lärare bör vara rättvis samt att den ideala relationen är avslappnad och vänlig (att relationen ska vara avslappnad instämmer dock endast 'Du-lärarna' med). Ingen av lärarna tar dock upp humor som en önskvärd egenskap, men de nämner istället öppenhet, en egenskap som underlättar för ett 'skämtsamt' klassrumsklimat. Det gäller alltså att hitta en

balansgång mellan å ena sidan en nära och vänskaplig relation som präglas av öppenhet och humor och andra sidan en mer respektfull och distanserad relation. Detta kan tänkas knyta an till elevernas önskan om att läraren ska vara rättvis. Olika lärare har olika lätt för att etablera goda relationer med starka sociala band till olika elever, det beror helt enkelt på personkemin (jfr. Riley 2011, s. 31). Det kan därför tänkas att det lättare uppstår orättvisa om det inte finns en viss distans i lärare-elev-relationen. Om läraren har en mycket nära och vänskaplig relation med vissa elever och en mer distansierad relation till andra kan det tänkas vara svårt för läraren att bortse från det i hans/hennes interaktion med eleverna samt vid betygssättningen.

‘Du-lärarna’ lyfter framförallt fram två egenskaper som de andra lärarna inte lagt någon vikt vid. Den ideala läraren ska enligt ‘Du-lärarna’ förutom att vara respektfull, öppen och vänlig även vara professionell och ämneskompetent. Anledningen till att ‘Ni-lärarna’ inte beskriver den ideala läraren i termer av professionell och ämneskompetent utan mer inriktar sig på egenskaper under temat social kompetens kan tänkas ligga i att ‘Ni-lärarna’ anser dessa två egenskaper som självklara för att vara lärare över huvudtaget. Det kan också möjligtvis vara så att lärarna framhäver de egenskaper som de blivit kritiserade för att brista i. Kan tänkas vara så att ‘Du-lärarna’ kritiserar för att använda för stor del av undervisningstiden till social utveckling på bekostnad av kunskapsutvecklingen och därför lägger stor vikt vid ämneskompetensen i sina svar. Resultatet av samtliga lärares svar gällande den nuvarande relationen till sina elever tyder nämligen på att ‘Du-skolan’ i högre utsträckning än ‘Ni-skolan’ liknar en omsorgsskola (jfr. Ogden 1993, s.16). En stor del av ‘Du-lärarna’ upplever att deras relation till eleverna är mycket personlig och mer nära och vänskaplig samt präglad av respekt och jämlikhet i större utsträckning än vad ‘Ni-lärarna’ anser. Det kan alltså tänkas vara så att ‘Du-skolan’ i större utsträckning värnar om lärare-elev-relationerna och lägger mer fokus på elevernas sociala utveckling. ‘Ni-skolan’ skulle eventuellt kunna tänkas bli kritiserade för att istället lägga för stor vikt på kunskapsutvecklingen och därmed brista i ett värnande om de sociala relationerna. Detta skulle kunna härledas till de tyska styrdokumenterna där betoningen ligger på skolans bildningsuppdrag (se bakgrund).

Det finns ingen känd kriterielista som radar upp de egenskaper (och kunskaper) man bör ha för att anses som en god lärare. Man kan vara en god lärare på många olika sätt och det är främst lärarens förmåga att kunna utnyttja sina egenskaper som är viktigt (Kernell 2010, s. 77; Ogden 1993, s. 74). Ett gott ämneskunnande är dock viktigt av många skäl, dels är det exempelvis nödvändigt för att kunna främja elevernas lärande genom en relevant undervisning samt genom att kunna svara på och ställa relevanta frågor. Vidare ger det läraren en grundläggande auktoritet och trygghet (Kernell 2010, s. 78f). Men ett gott ämneskunnande är inte tillräckligt för att på bästa sätt främja elevernas kunskapsutveckling. Även de egenskaper som både Ni-lärarna och Du-lärarna nämnde i enkätundersökningen som kan kategoriseras in under egenskapen social kompetens är av yttersta vikt. Läraren blir inte endast förebild och auktoritet genom ett gott ämneskunnande, även det sätt på vilket undervisningen bedrivs samt innehållet presenteras är relevant (Kernell 2010, s. 89f). Ett värnande om de sociala relationerna i klassrummet har inverkan på kunskapsutvecklingen (Aspelin 1993, s. 173) och då kan det vara av stor betydelse att läraren är respektfull, vänlig och öppen.

Det är viktigt för läraren att försöka hitta en balans mellan kunskapförmedlande och social omsorg. Kunskapsutveckling och social utveckling hör ihop och är båda av yttersta vikt för eleverna. Försummas kunskapsutvecklingen riskerar skolan att tappa sitt syfte och i det närmaste framstå som ett slags ‘fritidsgård’ där gränsen mellan diskussioner, i strävan efter ny kunskap, och alldagligt prat försvunnit. Försummas istället den sociala utvecklingen riskerar skolan att gå miste om de nödvändiga sociala banden mellan lärare och elever och endast

upplevas som ett nödvändigt ont dit man måste gå varje dag (jfr. Aspelin 1999, s. 27f; Wennhall se Aspelin 1999, s 21; Ogden 1993, s. 16).

Skolan har en betydande omsorgsfunktion men samtidigt får man inte glömma att läraren inte är någon terapeut. Det relationella ansvar som läraren har rör samspelets emotionalitet och inte de inre affekterna i individen (Aspelin 1999, ss. 43, 166). Ett värnande om de sociala relationerna är av yttersta vikt för att främja elevenras lärande och har därmed betydelse för kunskapsutvecklingen, men undervisningstiden är begränsad och det gäller därför att inte lägga för stor vikt på varken kunskapsutveckling eller social utveckling (jfr. Aspelin 1993, s. 173; Ogden 1993, s. 16f). Omsorgsskolor och kunskapsskolor finns inte i renodlade former utan det är mer en fråga om huruvida en skola mest liknar den ena eller den andra. Avgörande för detta är bl.a. lärarnas inställning samt den pedagogiska grundsynen på skolan vilken skiljer sig åt på de undersökta skolorna då den ena är en 'IGS-skola' och den andra ett 'Gymnasium' (se bakgrund; jfr. Ogden 1993, s. 25). Ogden (1993, s. 17.) och Aspelin (1999, s. 173) menar att det borde gå att etablera "en kunskapseffektiv skola på omsorgspedagogisk grund" vilket tillsynes verkar vara det mest lämpliga då kunskapsutvecklingen är beroende av omsorgen av de sociala relationerna och vice versa.

3.3 Åsikter om tilltalets påverkan på lärare-elev-relationen

Vi har hittat ett flertal paradoxer i våra resultat där respondenterna motsäger sig själva, som kommer diskuteras i det följande avsnittet.

Många lärare tar tydligt avstånd från att niandet ska ha något samband med sin auktoritet, status eller respekt. Därmed stämmer svaren överens med Langs (1978) undersökning på 'Du-skolan' där hon fann att lärarnas auktoritet inte påverkas i så stor utsträckning av tilltalet. Några liknande resultat fick även undersökningen som Besch (1998) skriver om (Besch, 1998, s. 66). Att inte heller 'Du-lärarna' anser att tilltalet har någon inverkan på dessa tre aspekter samt att de anser sig få mycket respekt av eleverna utan att bli niad verkar bekräfta att niandet inte leder till större respekt, mer auktoritet och en högre status av läraren.

Vi nämnde i början att det enligt Riley (2011) alltid finns tre olika moment i en relation. Hittills har vi endast redovisat lärarnas perspektiv. Tittar vi på elevens perspektiv skiftar bilden angående respekt, samt lärarens status och auktoritet på ett betydande sätt. Eleverna tycks nämligen i en mycket högre grad se ett samband mellan niandet och respekt, samt lärarens auktoritet och status. Detta tyder på att eleverna ser i niandet av lärarna som en faktor som påverkar den 'verkliga' hierarkiska asymmetrin, inte enbart den verbala. En anledning till skillnaden mellan elevernas och lärarnas perspektiv skulle kunna vara att eftersom eleverna själva blir duade ser de snarare ett samband mellan sin lärare i rollen som professionell auktoritetsperson och att den blir niad. Detta är inget klart bevis på att niandet påverkar auktoriteten/statusen/respekten, men tydligen upplevs det som att det är så av eleverna i vår undersökning. Vi vill ändå gå så långt som att säga att det just för att det upplevs en påverkan också blir en faktisk påverkan. Om människan tror på gud kommer hon att tolka sitt liv och många händelser utifrån det. Ett likadant förhållande kan tänkas finnas mellan elevernas tro på att tilltalet har en påverkan och deras tolkning av kommunikationen och samspelet. På det sättet får tilltalet effekter på relationen. Att lärarna tycker så olika understryker, för oss, alltså endast att det är avgörande att betrakta och tolka både lärarnas och elevernas perspektiv var för sig.

En stor paradox finns angående distansen. När det handlar om niandet av lärarna anser varken många elever eller lärare på 'Ni-skolan' att det påverkar distansen på något sätt. När det däremot handlar om hur niandet av eleverna, samt duandet av lärarna påverkar distansen anser de flesta plötsligen att tilltal och distansen har ett samband. Detta styrks av 'Du-lärarna' som känner sig ha en närmare relation till eleverna genom det ömsesidiga duandet, samt

genom deras uppfattning om att niandet skulle få negativa konsekvenser på distansen mellan lärare och elever.

Resultaten kan tolkas som så att duandet och niandet faktiskt har en påverkan på distansen, men att niandet av 'Ni-lärarna' upplevs som så självklart av alla att man inte reflekterar över dess påverkan. Just de delar som inte är så självklara och vanliga i den tyska kulturen, niandet av eleverna samt duandet av lärarna, anses påverka distansen. Varför skulle det då vara annorlunda med niandet av lärarna respektive duandet av eleverna? Att även niandet av lärarna påverkar distansen kan relateras till antagandet att niandet i den tyska kulturen allmänt innebär en större distans mellan samtalspartnerna, medan duandet tyder på en närmare relation. Detta ses även på det sättet som de undersökta skolorna svarat på de öppna frågorna, speciellt när det handlar om ett eventuellt eller faktiskt duande av läraren, där många beskriver förändringar i termer av distansen. Vi tror därför att niandet av läraren har en påverkan på distansen och förklaringen till våra resultat skulle kunna vara att lärarna antingen inte vill eller inte kan se niandets påverkan. Argumentet för att de inte kan se det är att det kanske inte finns i lärarnas och elevernas medvetande eftersom det är så självklart. Argumentet för att de inte vill är att de försöker försvara sitt eget tilltalsssystem. Ett resultat som skulle styrka det sistnämnda är att de flesta 'Ni-lärare' uttrycker att det är viktigt för dem att bli niade. De uppskattar således niandet, utan att de egentligen ser någon funktion i det utöver att visa respekt. Troligen utlöste vi en reflektion över funktionen i och med vår undersökning, vilket skulle kunna lett till att 'Ni-lärarna' fick en känsla av att behöva försvara niandets ställning.

En relevant aspekt av resultaten är att ett niande av eleverna upplevs som negativt av både de flesta lärare och de flesta elever. De anser att det får negativa konsekvenser inte enbart på distansen (ett onödigt hinder) utan även på klassrumsatmosfären (mer kyligt). När det handlar om att läraren blir niad anses niandet på 'Ni-skolan' dock som helt legitimt och utan konsekvenser för distansen eller klassrumsatmosfären. Detta resultat understryker återigen att niandet av läraren ingår som en självklar aspekt i kommunikationen på skolan. 'Du-lärarna' däremot som inte följer tilltalsnormerna ser mest negativa aspekter i niandet av lärarna. Tydligt blir denna skillnad inte minst i det sättet lärarna värderat de tre olika påståenden vi gav till dem. Svaren synliggör att lärarna försvarar sitt eget skolkoncept och sin egen syn på tilltal. Därför var svaren att 'Du-lärarna' anser att niandet har mest negativa konsekvenser på relationen och 'Ni-lärarnas' svar att duandet skulle ha negativa konsekvenser, något som vi hade förväntat oss. Ändå ger svaren en intressant vinkel på vår frågeställning: Om alla anser att det tilltalet de inte använder i sin skola får negativa konsekvenser på relationen, borde det betyda att det tilltalet de använder sig av har positiva effekter på relationen, eller kort sagt: tilltalet påverkar relationen.

Då niandet i den tyska kulturen i sig betraktas som uttryck för respekt hade vi förväntat oss att det ömsesidiga niandet skulle påverka respektnivån något. Det mest påfallande är dock, som redovisats ovan att 'Du-lärarna' anser sig uppnå en högre nivå av ömsesidigt respekt än 'Ni-lärarna'. Om man enbart betraktar dessa resultat verkar tilltalet således inte ha något att göra med den ömsesidiga respekten. Samtidigt motsägs detta av de öppna svaren från 'Ni-skolan' där många elever och lärare inte enbart bekräftar att niandet och duandet ses som ett verbalt uttryck för visad respekt utan de anger även att den ömsesidiga respekten ökar genom niandet. Niandet som uttryck för respekt verkar således ändå påverka relationen, genom att den påverkar och förändrar den upplevda graden av respekt i kommunikationen. När niandet finns är dess användning antagligen viktigt för den upplevda respekten i interaktionen och visar på den ömsesidiga respekten, medan det i själva verket inte behövs för att få respekt av eleverna, vilket även 'Ni-lärarna' och eleverna skulle instämma med. Slutsatsen blir således att niandet påverkar den upplevda respekten men samtidigt inte den verkliga respekten som vi tillmäter en person.

Det kan därmed bli antingen ett "onödigt hinder" i kommunikationen, vilket skulle kunna förklara varför många anser att kommunikation och interaktionen skulle bli lättare genom att dua. Det skulle också kunna vara ett verbalt sätt för att upprätthålla den yttre respektnivån mellan samtalsparterna, vilket skulle kunna vara en fördel i skolan då många elever och lärare önskade sig en mer respektfull relation med varandra. (jfr. Asplund se Aspelin 1999, s. 45) Bredvid respekt är de vanligaste svaren för en önskad relation av både elever och lärare är att man ska vara vänligt mot varandra. Samtidigt sammankopplar eleverna i vår undersökning tilltalet du med en vänligare och närmare relation, en företeelse som bl.a. beskrivs av Jung (2007) och Besch (1998). Den logiska följden av dessa resultat skulle bli att många elever skulle hellre vilja dua sina lärare, då de önskar sig en vänligare och mer avslappnad relation. Svaren av eleverna visar dock snarare att det för de flesta inte spelar någon stor roll om de duar eller niar sina lärare, eller att de till och med hellre vill nia sina lärare, som majoriteten av eleverna i årskurs 11. Vad kan detta innebära?

Då niandet i den tyska kulturen knyts till en respektfull relation, medans duandet knyts till en mer vänlig och avslappnad relation borde våra resultat tyda på att många elever föredrar en respektfull relation i skolan framför en närmare relation. Majoriteten av de öppna svaren stämmer överens med denna tolkning. Här ska det dock påminnas om att våra resultat är lite tendentiösa eller ensidiga eftersom vi endast frågat eleverna på 'Ni-skolan'. Vi vill därför snarare tolka skillnaden som så att eleverna troligen önskar sig delar av både och: en vänskaplig och en respektfull relation, vilket återigen ger uttryck åt att eleverna önskar sig balans i relationen som även diskuterats ovan. Denna tolkning skulle också kunna tyda på att eleverna önskar sig något som en "kunskapseffektiv skola på omsorgspedagogisk grund" (jfr. Ogden 1993, s. 17). För tillfället verka tyngdpunkten på 'Du-skolan' ligga på omsorgsaspekten, medan den på 'Ni-skolan' ligger på kunskapsaspekten (jfr. Ogden 1993, ss. 16f, 25).

Om vi nu utgår ifrån att niandet och duandet har en effekt på relationen skulle man förvänta sig att det, med bakgrund i det sociokulturella perspektivet och tidigare forskning (jfr. t.ex. Kernell 2010; Ogden 1993), också har en påverkan på elevernas motivation och prestation. Resultaten visar dock att varken många lärare eller elever ser ett samband mellan dessa aspekter och tilltalet. Det finns två olika tolkningsätt av dessa resultat: Antingen finns det inget samband, och om det är fallet kan vi dra slutsatsen att valet av tilltal på skolan inte har någon effekt på skolans mål att främja elevernas kunskapsutveckling och därmed legitimeras båda tilltalen. Den andra möjligheten att tolka det är att sambandet mellan tilltal och motivation och prestation är så indirekt och komplex att både elever och lärare har svårigheter att se det. Denna tolkning grundar vi i Vygotskijs tankar om sambandet mellan språk- interaktion- relationer-klassrumsatmosfären- och slutligen elevernas inlärnings- och utvecklingsprocess (jfr. Imsen 2006, s. 51f). Om niandet och duandet påverkar samspelet och samspelet i sin tur påverkar elevernas lärande och utveckling i skolan, bör tilltalet indirekt påverka elevernas motivation och prestation. Vi vill här avstå från att 'ta någon sida' utan väljer istället att påpeka att vi tror att det verbala sättet vi kommunicera på kan ha både direkta och indirekta konsekvenser.

Om vi nu påstår att niandet är en faktor som påverkar relationen, borde den följaktligen även kunna tänkas användas som ett praktiskt verktyg för att reglera och balansera relationen mellan lärare och elev (se differentieringsgrad; Scheff se Aspelin 1999, s. 81f). Delvis sker detta redan, som svaren visar, genom att både många lärare och elever vill ha niandet i funktion av ett slags distanshållare emellan dem. Samtidigt skulle niandet eller duandet inte kunna användas och skiftas medvetet då tilltalen sitter i mycket fasta ramar i den tyska kulturen och i skolan (detta gäller även 'Du-skolan'). Detta medför att ett niande av en elev på 'Du-skolan' i syfte att markera avstånd till läraren eller ett duande av en elev på 'Ni-skolan' i syfte att skapa en mer nära relation till läraren skulle snarare tolkas som missbruk

eller felanvändning av tilltalet än att det kunde bli ett meningsfullt instrument i skolan. Intressant blir här elevsvaren som sa att många lärare låter sig duas utanför undervisningen. Med vilket vi är tillbaka på lärar och elev rollen. Niandet i skolan skulle kunna tänkas hjälpa till att ge verbalt uttryck för att erkänna läraren i sin professionella roll. Om vi ser fördelningen mellan lärarrollen i 'Du-' och 'Ni-skolan', där lärarna är mer omsorgsinriktade respektive kunskapsinriktade, kan man tänka sig att niandet underlättar för eleverna att tolka lärarrollen på ett visst sätt. Duandet står då för en mer omsorgsfull relation även i skolan, medan niandet är ett slags 'professionell arbetsrelation' med fokus på kunskapandet. Detta får för det ena bekräftelse genom Aspelin (1999, s. 36) som menar att "Lärares intentioner att eleverna skall lära sig något väsentligt i undervisningen löper en avsevärd risk att misslyckas om kommunikationen saknar respektabla mellanmänniska former". För det andra även genom 'Du-lärarna' som anser att skolkonceptet bör påverka valet av tilltal.

Omsorgsskolor gynnas då troligen av ett du, medans kunskapsskolor kanske gynnas av ett ni. Enligt Hauge (1972) och Ogden (1985) visar en studie att det är svårt för många elever att ta upp problem med sina lärare. Det krävs en förtrolighet som inte brukar finnas i lärare-elev-relationen (Hauge 1972 se Ogden 1993, s. 118). Niandet och duandet kan därför anses ha både för- och nackdelar för lärare-elev-relationen. Huvudsaken är att användningen inte bryts inom samma system eftersom det då kan leda till att det missbrukas eller till en otrygg känsla då det blir svårare att förutse varandras kommunikationsmönster.

Trots detta anser vi att resultaten tyder på att niandet redan används som ett slags maktinstrument i skolan, framför allt när det gäller att forma och upprätthålla hierarkier. Tilltalet och den upplevda graden av jämlikhet tycks hänga ihop, som även Lang (1978) fann på en av 'Du-skolorna', där hon ansåg hierarkin mellan elev och lärare minskat. Enligt henne kunde detta ha negativa konsekvenser på elevernas orientering i samhället utanför skolan. Trots att Langs undersökning är rätt så gammal tyder våra resultat på att det fortfarande finns en hierarkiskillnad på 'Ni-' och 'Du-skolan'. Tilltalet verkar således ha ett samband med hierarki och jämlikhet. Svårare är här att svara på vilket som påverkar vilket: Är det en mer jämlik relation som kanske ingår i 'Du-skolans' elevsyn som påverkar tilltalet, eller är tilltalet i sig något som förmedlar och formar jämlikhet eller hierarki? I vilket fall som helst tror vi att tilltalet åtminstone hjälper till att konstruera och rekonstruera relationen i avseende på jämlikhet och hierarki. De skilda elev och lärarsvaren, där 'Ni-lärarna' ansåg sig mer som en "husfader-auktoritet" (jfr. von Polenz 1999, s. 384) än eleverna ansåg dem skulle kunna betyda att den duade parten snarare upplever sig mer jämlik än den niade parten. I så fall är det just bedömningen som bryter denna jämlikhet och här anser både 'Ni-' och 'Du-lärarna' att det är till hjälp med en större distans och mer hierarki mellan sig och eleverna. Samtidigt menar Scheff att en mer jämlik kommunikation i lärare-elev-relationen skulle vara till nytta för båda parter. Duandet bör således främja en mer jämlik kommunikation (Scheff se Aspelin 1999, s. 87). Då våra resultat ger för lite underlag för att diskutera frågan mer ingående avstår vi från detta. Man kan dock dra slutsatsen att det systemet som fanns i Sverige förr, fortfarande till stor del finns kvar i Tyskland (jfr. Kernell 2010, s. 161f).

Sammanfattningsvis skulle det kunna tänkas att samklang i kommunikationen med eleverna uppnås hos både 'Du-lärarna' och 'Ni-lärarna' oavsett det annorlunda tilltal, helt enkelt för att båda parterna är överens om tilltalets användning (jfr. Scheff se Aspelin 1999). Dess upplevda innebörd och funktion verkar däremot skifta från individ till individ. Det må hända att det är, som Scheff säger, främst den icke-verbala kommunikationen som formar sociala band, men vi anser att även den verbala kommunikationen kan forma de sociala banden mellan lärare och elever på ett avgörande sätt (jfr. Scheff se Aspelin 1999, s. 71). Troligen sker detta dock utanför lärarens och elevens medvetenhet och troligen bidrar den tyska kulturen av att dua och att nia mycket till att tilltalet blir en verbal faktor som påverkar lärare-elev-relationen. I Sverige, där duandet i och utanför skolan i stort sett inte har något

alternativ som tilltal längre, kan man därför undrar om tilltalet du över huvud taget har någon påverkan på lärare-elev-relationen. Man kanske skulle kunna dra slutsatsen att om man undersöker tilltalet enbart i den interna kontexten skulle tilltalen troligvis inte ha mycket påverkan på relationen. Undersöker man däremot tilltalets effekter ur en samhälleligt och social kontext kan vi se att tilltalet har effekt på lärare-elev-relationen genom att den påverkas av den kulturella innebörden som ges åt orden ni och du och åt relationen mellan samtalsparterna som tilltalen i Tyskland redan på förhand konstruerar.

4. Sammanfattande slutsatser

Har niandet och duandet alltså en påverkan på lärare-elev-relationen?

Sammanfattningsvis kan våra resultat inte ge något entydigt och reliabelt svar på denna fråga. Delvis beror detta på att urvalet enbart i mindre grad kan anses vara representativt, delvis beror detta på svarsfördelningen och svarens karaktär. Utifrån våra resultat kan det argumenteras både för och emot att tilltalet har ett samband med lärare-elev-relationen. Resultaten visade på att 'Ni-skolan' och 'Du-skolan' delvis har skilda upplevelser av lärare-elev-relationen och dess beroende av olika faktorer. Denna skillnad tycks främst ha sina rötter i det allmänna skolkonceptet på skolan samt deras syn på eleverna. Betoningen av omsorgsaspekten på 'Du-skolorna' respektive kunskapsaspekten på 'Ni-skolan' skulle kunna tänkas påverka valet av tilltal, snarare än att tilltalet påverkar relationerna och skolkonceptet.

Vi har samtidigt kunnat belysa att det ändå finns många respondenter bland både lärare och elever som upplever att lärare-elev-relationen påverkas genom tilltalet. Åsikterna om hur denna påverkan ser ut varierade dock mycket vilket gör att vi inte kan dra några konkreta slutsatser. Särskilt iögonfallande var de paradoxer som fanns i våra svar. Exempelvis ansåg 'Ni-lärarna' att ett niande av lärarna inte har någon påverkan på relationen samtidigt som de ansåg att ett duande av lärarna skulle ha negativa konsekvenser på relationen.

Vi tror att den innebörd som orden Ni och Du tillmäts i och utanför den tyska skolan är nyckeln till dessa paradoxer samt även ett starkt argument för att tilltalet faktiskt har effekt på lärare-elev-relationen. Det faktum att duandet i Tyskland kopplas samman med en mer nära/vänskaplig och personlig relation kan enligt oss tänkas leda till att både elever och lärare vågar närma sig varandra mer i skolan om man duar varandra. Likaså kopplas niandet samman med ett mer distanserat förhållande som istället kan tänkas upprätthålla det avståndet till varandra som både många lärare och elever gärna vill bevara. Man kan alltså påstå att det faktum att vi är i Tyskland, där begreppen Ni och Du kan knytas till vissa bestämda relationsegenskaper, gör att tilltalet kan tänkas ha effekter på relationen. Hur djupt tilltalets påverkan i så fall sträcker sig är dock en annan fråga.

Respondenternas svar angående respekt-aspekten tydde på att relationen endast påverkas på en yttlig (kanske kommunikativ) nivå av tilltalet, men inte på djupet. Några av våra resultat tydde till och med på att niandet enbart finns för att det finns utan att det har någon djupare mening eller uppfyller någon funktion. En tes som vi dock vill företräda efter den här undersökningen är att niandet i Tyskland kan vara mer användbart på en skola som lägger tonvikten på att vara en kunskapskola samt att duandet kan uppfylla en funktion på en omsorgsbaserat skola.

Hur distansen och relationen mellan lärare och elev ska se ut i skolan finns det olika åsikter om i forskningen och det verkar finnas fördelar med både mer distans och mer närhet. Vårt mål var dock inte att avgöra vilken skolform, vilken relation och vilket tilltal som är bäst lämpat för skolan utan enbart om tilltalet har effekter på lärare-elev-relationen. En sammanfattning av våra resultat tyder på att tilltalet har en påverkan på lärare-elev-relationen med avseende på många aspekter men vi kan inte entydigt bevisa något med vår studie. Detta återstår för den framtida forskningen att undersöka vidare och bevisa eller motbevisa tesen. Vår studie har visat sig ge fler resultat och mer information än vi avsåg från början. Våra resultat skulle därför kunna tänkas användas även då fokuset ligger på andra delar av lärare-elev-relationen, som exempelvis 'den gode läraren', maktstrukturer i den tyska skolan eller bedömningens effekter på lärare-elev relationen.

Litteratur- och Källförteckning

Amedt, Gerhard. (1995). *Du oder Sie: 1945-1968-1995*, Bremen: Ikaru-Verlag.

Aspelin, Jonas. (1999). *Banden mellan oss. Ett socialpsykologiskt perspektiv på lärare-elevrelationen*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Besch, Werner. (1998). *Siezen, Duzen, Titulieren: Zur Anrede im Deutschen heute und gestern*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht. uppl. 2.

Carlgren, Ingrid. (1994). *Bildning och kunskap*. Särtryck ur läroplanskommitténs betänkande skola för bildning (SOU 1992:94). Stockholm: Skolverket.

Hämtad 2012-12-12 från <http://www.skolverket.se>

Ejlertsson, Göran. (1996). *Enkäten i praktiken - En handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Esaiasson, Peter m.fl. (2012). *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.

Francis, David & Hester Stephen. (2004). *An Invitation to Ethnomethodology: Language, Society and Interaction*. London: SAGE-publications.

Gehlbach, Hunter et al. (2012). Changes in teacher-student relationships. I *British Journal of Educational Psychology*. 12/2012. Volume 82, Issue 4. s 690–704.

Goffman, Erving. (1983). *The Interaction Order*. *American Sociological Review* 48:1-17.

Imsen, Gunn. (2006). *Elevens värld: Introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur

Jung, Sarai. (2007). *Höflichkeit Kontrastiv: Verbalisierungsformen von direktiven Sprechhandlungen in Deutschland und Spanien*. Norderstedt: Grin Verlag 1. Auflage

Kernell, Lars-Åke. (2002/2010). *Att finna balanser - En bok om undervisningsyrket*. Lund: Studentlitteratur.

Lang, Katharina. (1978). *Die Problematik des sozialen Lernens in Schulreformplänen in der Bundesrepublik Deutschland von 1965-1975*. Berlin: Duncker & Humblot

Lundahl, Christian & Folke, Fichtelius, Maria (red.). (2011). *Bedömning i och av skolan: praktik, principer, politik*. Lund: Studentlitteratur.

Ogden, Terje. (1993). *Kvalitetsmedvetande i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
"Attityder till skolan 2009" (Hämtad på skolverket.se 5 dec 2012).

Psathas, George. (1995). *Conversation-Analysis: The Study of Talk-in-Interaction*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Reinhardt, Nancy & Neubauer, Nicole. (2008). *Zu Veränderungen im Sprachgebrauch: Die Anrede im Deutschen*. Norderstedt: Grin Verlag, uppl. 1.

Riley, Philip. (2011). *Attachment theory and the teacher-student relationship : a practical guide for teachers, teacher educators and school leaders*. Abingdon: Routledge.

Sidnell, Jack. (2010). *Conversation analysis: An introduction*. West Sussex: Wiley-Blackwell. uppl. 5.

Von Polenz, Peter. (1999). *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart: Band III 19. und 20. Jahrhundert*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, Berlin.

Ziehe, Thomas. (1986). *Ny ungdom. Om ovanliga läroprocesser*. Stockholm: Norstedts.

Ziehe, Thomas. (1992). *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm/Skåne: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

ADM. *Richtlinien für die Befragung von Minderjährigen*. Hämtad: 2012-12-14 från <http://www.adm-ev.de>

Skolverket. (2010). *Attityder till skolan 2009. Elevernas och lärarnas attityder till skolan*. Stockholm: Skolverket. Hämtad: 2012-12-05 från <http://www.skolverket.se>

Skolverket. (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm:skolverket. Hämtad: 2012-12-15 från <http://www.skolverket.se>

Inledningscitatet:

<http://de.answers.yahoo.com/question/index?qid=20121127072807AALqIqZ> (2012-12-26)

Associationer med niandet och duandet i Tyskland:

Hämtad 2012-12-23 från <http://www.deutsch-werden.de/duzen-siezen-regeln-wen-man-duzen-darf-und-wen-man-siezen-sollte>

Hämtad 2012-12-23 från <http://www.stern.de/wirtschaft/arbeit-karriere/karriere/siezen-oder-duzen-das-koennen-sie-halten-wie-du-willst-606350.html>

Hämtad 2012-12-23 från <http://www.philognosie.net/index.php/article/articleview/777/> (2012-12-23)

Bilden över det tyska skolsystemet

Hämtad 2012-12-26 från http://de.wikipedia.org/wiki/Gegliedertes_Schulsystem

Skollagen i Niedersachsen

Hämtad 2012-12-26 från

http://www.mk.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=24742&article_id=6520&_psmand=8

Etnometodologi

Hämtad 2012-12-26 från <http://de.wikipedia.org/wiki/Ethnomethodologie>

Hämtad 2012-12-26 från <http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnomethodology>

Bilaga 1

Originalenkät – ‚Ni-lärare‘

1. Geschlecht männlich weiblich
2. Geburtsjahr _____
3. Fächerkombination _____
4. Welche Jahrgangsstufen unterrichten Sie zurzeit? _____
5. Siezen Sie ihre Schüler/-innen? Ja Nein

Falls ja:

Ab welchem Alter/welcher Jahrgangsstufe? _____

- In Absprache mit Schüler/n-innen Ohne Absprache mit Schüler/n-innen
- Anrede mit Sie + Vorname Anrede mit Sie + Nachname

Falls nein:

- In Absprache mit Schüler/n-innen Ohne Absprache mit Schüler/n-innen

6. Finden Sie, dass Schüler/-innen grundsätzlich gesiezt werden sollten? Begründen Sie kurz Ihre Antwort.

Ja, weil _____

Nein, weil _____

7. Verändert sich Ihrer Meinung nach die Beziehung zwischen Ihnen und den Schüler/n-innen, wenn Sie beginnen, sie zu siezen?

Nein, keine Veränderung (gehen Sie zu Frage 9)

Ja, geringfügig

Ja, stark

8. Was verändert sich und in welche Richtung?

a) Unterrichtsatmosphäre

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

b) Umgang miteinander

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

c) Schüler-Lehrer-Verhältnis

einfacher komplizierter keine Änderung weiß nicht

d) Gegenseitiger Respekt

größer geringer keine Änderung weiß nicht

e) Distanz zu den Schüler/n-innen

größer geringer keine Änderung weiß nicht

f) Gleichstellung (im Sinne von Ebenbürtigkeit)

größer geringer keine Änderung weiß nicht

g) Verhalten der Schüler/-innen (im Allgemeinen)

erwachsener sonstiges keine Änderung weiß nicht

h) Motivation der Schüler/-innen

höher geringer keine Änderung weiß nicht

i) Leistungen der Schüler/-innen

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

Sonstiges _____

9. Wie bewerten Sie Ihre derzeitige Beziehung zu den Schüler/n-innen auf einer Skala von 1-5? Kreisen Sie ein.

a) sehr distanziert	1	2	3	4	5	sehr nahe/freundschaftlich
b) sehr formell
(Weiß nichts über das
Privatleben der Schüler/-innen)	1	2	3	4	5	sehr persönlich
(Weiß viel über das
Privatleben der Schüler/-innen)
c) sehr respektvoll	1	2	3	4	5	sehr respektlos
d) gleichgestellt	1	2	3	4	5	hierarchisch

10. Wie schätzen Sie den Abstand zwischen Ihrem jetzigen Schüler-Verhältnis und einem in Ihren Augen idealen Schüler-Lehrer-Verhältnis angesichts der obigen Aspekte (9. a – d) ein? Kreisen Sie ein.

a) großer Abstand	1	2	3	4	5	kleiner Abstand
b) großer Abstand	1	2	3	4	5	kleiner Abstand
c) großer Abstand	1	2	3	4	5	kleiner Abstand
d) großer Abstand	1	2	3	4	5	kleiner Abstand

Was ist Ihrer Meinung nach erforderlich, um eine ideale Situation im Unterricht/Klassenzimmer zu erreichen? (Was Sie sich als „ideal“ vorstellen)

Ich als Lehrer sollte _____

Die Schüler/-innen sollten _____

Das Verhältnis sollte _____

11. Wie wichtig ist Ihrer Meinung nach, das Sieren von den Lehrern auf einer Skala von 1-5 für...

a) ...ihre Autorität im Unterricht
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

b) ...die Unterrichts Atmosphäre
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

c) ...das Verhalten der Schüler (im Allgemeinen)
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

d) ...die Motivation der Schüler
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

e) ...die Leistungen der Schüler
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

f) ...*Ihren Status als Lehrer (den Schülern gegenüber)*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

g) ...*die Distanz zu den Schülern*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

12. Wie wichtig ist es für Sie persönlich, gesiezt zu werden?

Nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

Kommentar: _____

13. Könnten Sie sich vorstellen, von den Schüler/n-innen geduzt zu werden?

- Ja
- Eventuell
- Ja, in einem anderen Land, wenn es dort üblich ist (z.B. Schweden)
- Nein, auf keinen Fall

Kommentar: _____

14. Welche Konsequenzen hätte es ihrer Meinung nach, wenn Sie von den Schüler/n-innen geduzt werden hinsichtlich folgender Aspekte:

- a) Ihre Autorität positive negative keine
- b) Die Unterrichtsatmosphäre positive negative keine
- c) Den Umgang miteinander positive negative keine
- d) Das Schüler-Lehrer-Verhältnis positive negative keine
- e) Das Verhalten der Schüler
(Ihnen gegenüber) positive negative keine
- f) Die Leistungen der Schüler positive negative keine
- g) Die Motivation der Schüler positive negative keine
- h) Ihren Status als Lehrer
(den Schülern gegenüber) positive negative keine

i) Die Distanz zu den Schülern positive negative keine

15. Inwieweit stimmen Sie den folgenden Behauptungen zu?

a) Lehrer können auch ohne gesiezt zu werden Respekt und Ansehen/Autorität erreichen.

stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

b) Das gegenseitige Duzen führt zu höherer Gleichstellung zwischen Schüler und Lehrer (Begegnung „auf Augenhöhe“).

stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

c) Das gegenseitige Duzen vereinfacht und verbessert Kommunikation und Interaktionen in der Schule.

stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

16. Was denken Ihrer Meinung nach die Schüler/-innen über das Duzen von Lehrern?

Die Summe der Antworten soll 100% ergeben.

_____ % wollen Ihre Lehrer siezen

_____ % ist es egal

_____ % würden ihre Lehrer lieber duzen

17. Was wurde Ihnen im Rahmen Ihrer Ausbildung zu dem Thema Schüler-Lehrer-Verhältnis vermittelt (z.B. im Hinblick auf Distanz, Autorität...)?

Bilaga 2

Originalenkät – ‚Du-lärare‘

1. Geschlecht männlich weiblich

2. Geburtsjahr _____

3. Fächerkombination _____

4. Welche Jahrgangsstufen unterrichten Sie zurzeit? _____

5. Finden Sie, dass Lehrer grundsätzlich geduzt werden sollten? Begründen Sie kurz Ihre Antwort.

Ja, weil _____

Nein, weil _____

6. Welche Konsequenzen hat das Duzen der Lehrer Ihrer Meinung nach für folgende Aspekte?

a) *Unterrichtsatmosphäre*

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

b) *Umgang miteinander*

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

c) *Schüler-Lehrer-Verhältnis*

einfacher komplizierter keine Änderung weiß nicht

d) *Gegenseitiger Respekt*

größer geringer keine Änderung weiß nicht

e) *Distanz zu den Schüler/n-innen*

größer geringer keine Änderung weiß nicht

f) *Gleichstellung (im Sinne von Ebenbürtigkeit)*

größer geringer keine Änderung weiß nicht

g) *Verhalten der Schüler/-innen (im Allgemeinen)*

erwachsener sonstiges keine Änderung weiß nicht

h) *Motivation der Schüler/-innen*

höher geringer keine Änderung weiß nicht

i) *Leistungen der Schüler/-innen*

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

Sonstiges _____

7. Wie bewerten Sie Ihre derzeitige Beziehung zu den Schüler/n-innen auf einer Skala von 1-5? Kreisen Sie ein.

a) sehr distanziert 1 2 3 4 5 sehr nahe/freundschaftlic

b) sehr formell 1 2 3 4 5 sehr persönlich
(Weiß nichts über das Privatleben der Schüler/-innen) (Weiß viel über das Privatleben der Schüler/-innen)

c) sehr respektvoll 1 2 3 4 5 sehr respektlos

d) gleichgestellt 1 2 3 4 5 hierarchisch

8. Wie schätzen Sie den Abstand zwischen Ihrem jetzigen Schüler-Verhältnis und einem in Ihren Augen idealen Schüler-Lehrer-Verhältnis angesichts der obigen Aspekte (9. a – d) ein? Kreisen Sie ein.

a) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

b) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

c) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

d) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

Was ist Ihrer Meinung nach erforderlich, um eine ideale Situation im Unterricht/Klassenzimmer zu erreichen? (Was Sie sich als „ideal“ vorstellen)

Ich als Lehrer sollte _____

Die Schüler/-innen sollten _____

Das Verhältnis sollte _____

9. Wie wichtig ist Ihrer Meinung nach, das Siezen auf einer Skala von 1-5 für...

a) ... *Autorität der Lehrer im Unterricht*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

b) ... *die Unterrichtsatmosphäre*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

c) ... *das Verhalten der Schüler (im Allgemeinen)*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

d) ... *die Motivation der Schüler*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

e) ... *die Leistungen der Schüler*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

f) ... *Ihren Status als Lehrer (den Schülern gegenüber)*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

g) ... *die Distanz zu den Schülern*

nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

10. Wie gut finden Sie es persönlich, geduzt zu werden?

Nicht gut 1 2 3 4 5 sehr gut

Kommentar: _____

**11. Welche Konsequenzen hätte es ihrer Meinung nach, wenn Sie von den Schüler/n-
innen gesiezt werden hinsichtlich folgender Aspekte:**

a) Ihre Autorität

positive negative keine

- b) Die Unterrichtsatmosphäre positive negative keine
- c) Den Umgang miteinander positive negative keine
- d) Das Schüler-Lehrer-Verhältnis positive negative keine
- e) Das Verhalten der Schüler
(Ihnen gegenüber) positive negative keine
- f) Die Leistungen der Schüler positive negative keine
- g) Die Motivation der Schüler positive negative keine
- h) Ihren Status als Lehrer
(den Schülern gegenüber) positive negative keine
- i) Die Distanz zu den Schülern positive negative keine

12. Inwieweit stimmen Sie den folgenden Behauptungen zu?

- a) Lehrer können auch ohne gesiezt zu werden Respekt und Ansehen/Autorität erreichen.
- stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu
- b) Das gegenseitige Duzen führt zu höherer Gleichstellung zwischen Schüler und Lehrer (Begegnung „auf Augenhöhe“).
- stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu
- c) Das gegenseitige Duzen vereinfacht und verbessert Kommunikation und Interaktionen in der Schule.
- stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

13. Was denken Ihrer Meinung nach die Schüler/-innen über das Duzen von Lehrern? Die Summe der Antworten soll 100% ergeben.

_____ % würden Ihre Lehrer lieber siezen

_____ % ist es egal

_____ % wollen ihre Lehrer duzen

14. Was wurde Ihnen im Rahmen Ihrer Ausbildung zu dem Thema Schüler-Lehrer-Verhältnis vermittelt (z.B. im Hinblick auf Distanz, Autorität...)?

Bilaga 3

Originalenkät eleverna

1. **Geschlecht** männlich weiblich
2. **Alter** _____
3. **Jahrgangsstufe/Klasse** _____
4. **Wirst Du von den Lehrern gesiezt?**
- Ja, manchmal
- Ja, meistens
- Nein
5. **Fragen die Lehrer normalerweise ob Ihr gesiezt werden wollt?**
- Ja Nein
6. **Hast Du den Eindruck, dass sich das Verhältnis zwischen Dir und den Lehrern durch das Siezen von Dir verändert hat?**
- Ja, etwas
- Ja, sehr
- Nein (gehe zu Frage 8)
7. **Was hat sich verändert und in welche Richtung?**
- a) Unterrichts Atmosphäre*
- besser schlechter keine Änderung weiß nicht
- b) Umgang miteinander*
- besser schlechter keine Änderung weiß nicht

c) Schüler-Lehrer-Verhältnis

einfacher kompliziert keine Änderung weiß nicht

d) Gegenseitiger Respekt

größer geringer keine Änderung weiß nicht

e) Distanz zu den Lehrern

größer geringer keine Änderung weiß nicht

f) Gleichstellung (im Sinne von Ebenbürtigkeit)

größer geringer keine Änderung weiß nicht

g) Mein Verhalten (im Allgemeinen)

erwachsener sonstiges keine Änderung weiß nicht

h) Meine Motivation

höher geringer keine Änderung weiß nicht

i) Meine Leistungen

besser schlechter keine Änderung weiß nicht

Sonstiges _____

**8. Möchtest Du in der Oberstufe von den Lehrern geduzt oder gesiezt werden?
Begründe Deine Antwort.**

Gesiezt, weil _____

Geduzt, weil _____

9. Wie bewertest Du Dein derzeitiges Verhältnis zu den Lehrern auf einer Skala von 1-5? Kreise ein.

a) sehr distanziert 1 2 3 4 5 sehr nahe/freundschaftlich

b) sehr formell 1 2 3 4 5 sehr persönlich
(Weiß nichts über das Privatleben der Lehrer) (Weiß viel über das Privatleben der Lehrer)

c) sehr respektvoll 1 2 3 4 5 sehr respektlos

d) gleichgestellt 1 2 3 4 5 hierarchisch

10. a) Wie weit ist das derzeitige Verhältnis zu Deinen Lehrern von einem Idealzustand entfernt angesichts der obigen Aspekte (9 a – d)? (Was Du Dir persönlich als Idealzustand wünschst). Kreise ein.

a) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

b) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

c) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

d) großer Abstand 1 2 3 4 5 kleiner Abstand

Was ist Deiner Meinung nach erforderlich, um eine ideale Situation im Unterricht/Klassenzimmer zu erreichen? (Was Du Dir als „ideal“ vorstellst)

Ich als Schüler sollte _____

Die Lehrer sollten _____

Das Verhältnis sollte _____

11. Wie wichtig ist Deiner Meinung nach, das Siezen von den Lehrern auf einer Skala von 1-5 für...

a) ...*die Autorität der Lehrer*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

b) ...*die Unterrichts Atmosphäre*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

c) ...*dein Verhalten (im Allgemeinen)*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

d) ...*deine Motivation*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

e) ...*deine Leistungen*
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

f) ...den Status der Lehrer (im Vergleich zu Eurem)
nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

g) ...die Distanz zu den Lehrern nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

12. Wie wichtig glaubst Du ist es für Deine Lehrer, gesiezt zu werden?

Nicht wichtig 1 2 3 4 5 sehr wichtig

Kommentar: _____

13. Möchtest Du Deine Lehrer lieber duzen?

- Ja
- Nein
- Ist mir egal

Kommentar: _____

14. Auf welche Weise (positiv oder negativ) würden sich folgende Aspekte verändern, wenn Du Deine Lehrer duzen würdest? Kreuze an.

- a) Die Unterrichtsatmosphäre pos neg gar ht
- b) Der Umgang miteinander positiv negativ gar nicht
- c) Das Schüler-Lehrer-Verhältnis positiv negativ gar nicht
- d) Mein Verhalten
(den Lehrern gegenüber) positiv negativ gar nicht
- e) Meine Leistungen positiv negativ gar nicht
- f) Meine Motivation positiv negativ gar nicht
- g) Der Status der Lehrer
(im Vergleich zu euch Schülern) positiv negativ gar nicht
- h) Die Distanz zu den Lehrern positiv negativ gar nicht

15. In wie weit stimmst Du den folgenden Behauptungen zu? Kreise ein.

- a) Lehrer können auch ohne gesiezt zu werden Respekt und Autorität erreichen.

stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

- b) Das gegenseitige Duzen führt zu höherer Gleichstellung zwischen Schüler und Lehrer (Begegnung „auf Augenhöhe“).

stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

- c) Das gegenseitige Duzen vereinfacht und verbessert Kommunikation und Interaktionen in der Schule.

stimme gar nicht zu 1 2 3 4 5 stimme voll und ganz zu

Bilaga 4

Enkät svar – 'Ni-lärare'

1. Kön

man	45%
kvinnor	55%

2. Ålder

26-29	30-39	40-49	50+	Inget svar
25%	42,5%	15%	7,5%	10%

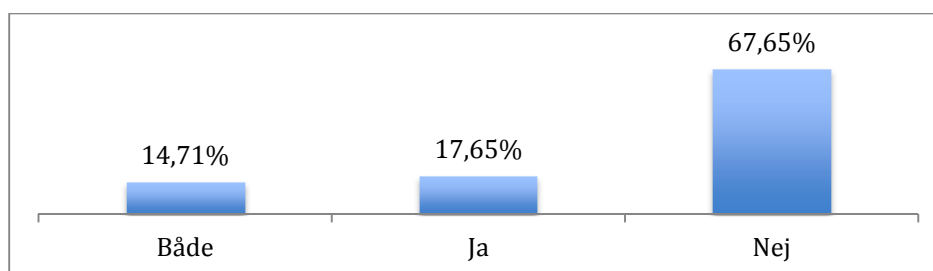
4. Aktuella årskurser som lärarna undervisar i

Nästan samtliga lärare undervisade på 'Oberstufe'. Endast två (manliga) lärare undervisade för tillfället inte på 'Oberstufe'. Nästan samtliga (förutom två manliga lärare) undervisar för tillfället samtidigt även yngre åldrar (åk 6-9).

5. Niar ni eleverna, om ja från vilken ålder/årskurs?

Nej	87,5%
- Av dessa efter överenskommelse:	69%
- Av dessa utan överenskommelse	31%
Ja, från åk 11, alla med ni + förnamn	12,5%
- Av dessa efter överenskommelse	40%
- utan överenskommelse	60%

6. Anser ni att eleverna generellt sett borde bli niad? Motivera kort.

Argument för att eleverna borde bli niade:

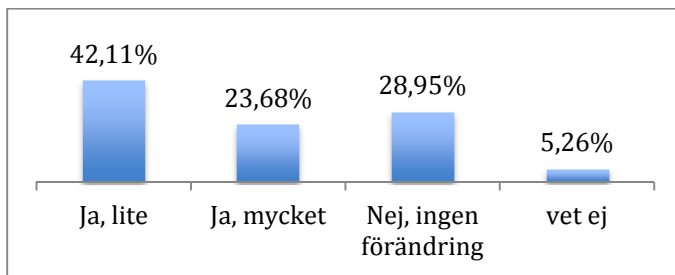
Det uppstår en större distans till gymnasieeleverna; varigenom t.ex. "lektionsstörningar" ofta minskar (=> vuxna stör ingen undervisning)
från och med åk 11 tycker jag egentligen att det är bättre. På det sättet kan eleverna vänja sig vid det -> övergång i vuxenvärlden
det bygger upp en viss distans, som hjälper (speciellt om läraren är yngre och kvinnlig)
det är deras rättighet
niandet hör kulturellt till Tyskland och det vore förvirrande att dua vissa vuxna men andra inte, för en stor del av den tyska befolkningen hör niandet till artigheten

det blir allvar fr.o.m. åk 11 och räknas för 'Abituren' (övergång till yrkeslivet). Hittills har jag alltid niat automatisk från och med åk11
om gymnasieeleverna vill det
i åk 12; eleverna känner sig tagna på allvar och man kan visa respekt på det sättet, de anses som vuxna och jämlika
från åk 11, då det sätter elever och lärare på samma nivå
det försakligar kommunikationen och leder till ömsesidig respekt
duandet minskar ofta hämningar

Argument för att eleverna inte borde bli niade:

man har ofta känt eleverna sedan länge och det känns då märkligt att plötsligt nia eleverna och förmedlar en distans som inte finns på det sättet
det är konstigt för mig att niar de som jag har duad sex veckor tidigare. Dessutom höjer niandet mycket distansen mellan mig och eleverna. Jag behöver denna "artificiella" distansen inte
undervisningsatmosfären är annars mer distanserat och "kyligare".
de är barn/ungdomar till klass 10 (15 år) och de själv tycker det är konstigt/obehaglig. Om jag känner eleverna sedan de var "små" niar jag dem inte.
jag tycker det är personligare så. Niandet skulle inte leda till att de verkar mer vuxna och eleverna vill inte det (bli niad*) heller
därigenom byggs inte respekt upp automatiskt mellan lärare och elev. Respekten uppstår genom andra aspekter: konsekvens/ta elev-personligheterna på allvar/ bra undervisning etc.
det är så
niandet och duandet har inte något med respekt eller vänligt bemötande att göra
de flesta elever säger att de tycker det är obehaglig
jag tycker egentligen att elever också borde kunna dua sina lärare på gymnasiet
det skapar en närmare relation till eleverna att dua. Speciellt om man känner eleverna sedan tidigare => Både för- och nackdelar
om eleverna inte vill det, som oftast är fallet
jag upplever niandet som ett uppbygge av distans, som eleverna i deras personlighet inte är redo för, de är inte så vuxna att de inte behöver pedagogisk omsorg längre. Egentligen handlar det dock framför allt om mig själv: niandet distanserar mig, speciellt om jag känner eleverna sedan tidigare, då klarar jag inte av denna distans så bra. Det känns som: det är mina elever & jag vill vägleda dem på det bästa möjliga sättet. Med 'Abituren' kommer dock slutet: därefter niar jag konsekvent eller låter mig duas.
det ställer relationen mellan eleven och läraren på en nivå. Jag tycker därför det är bra att de nias fr.o.m. åk10
eleverna i låga åk kan inte hantera ett ni
undervisningsklimatet verkar mer behaglig
man har till största delen känt eleverna sedan flera år och omställningen verkar konstigt
man känner eleverna väl sedan åk6
i åk 5-10; elever är nog för unga och tilltalet skulle verka vänligt
man har delvis känt dem länge
det kan i vissa situationer leda till överdrivet/hindrande distans
det skulle skapar onödigt distans. Samtidigt anser jag niandet på 'Oberstufe' som meningsfullt -> snarare är det så att eleverna inte vill bli niade
de önskar inte det, om flertalet önskar det blir de niade
det är avgörande med relationen mellan deltagande parter
det bygger upp för mycket distans
nej för att nej,,, beteendet motsvarar inte alltid ett uttryck för "Gefälle"(* gillande)
därigenom uppstår ett naturligt respektförhållande och dessutom vill inte eleverna det (signalerats upprepade gånger)
det skapar onödigt distans

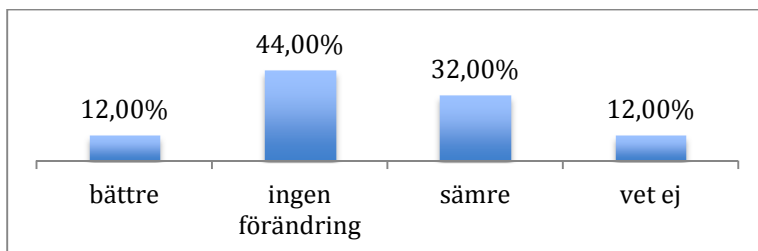
7. Förändras enligt er åsikt relationen mellan er och eleverna efter att ni börjat nia dem?

* en lärare (kvinna) kommenterade: ”men bara för mig, jag tror endast lite för eleverna”

8. Vad förändras genom niandet och åt vilket håll?

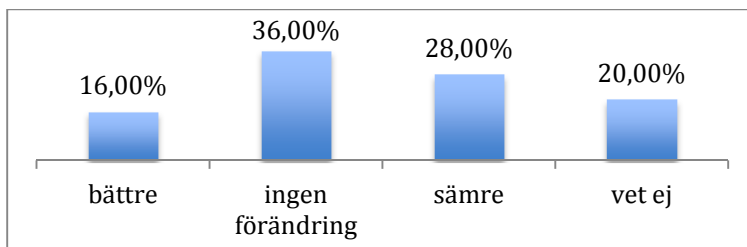
a) undervisningsatmosfären

* en kommentar: sämre = mer distanserat

* en kommentar: orden bättre och sämre opassande (vet ej*)

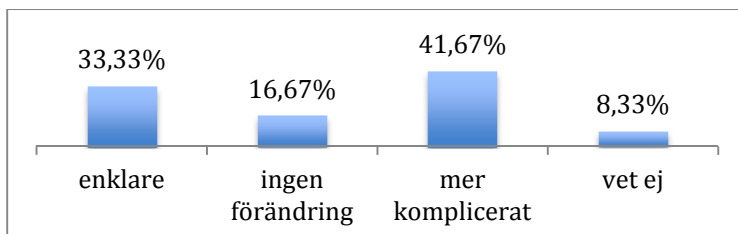
b) bemötandet/ umgänget med varandra

* en kommentar: orden bättre och sämre opassande (sämre*)

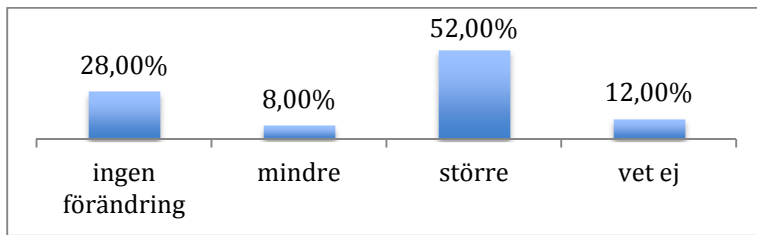
* en kommentar: annat: geställt*

c) lärare-elev-relationen

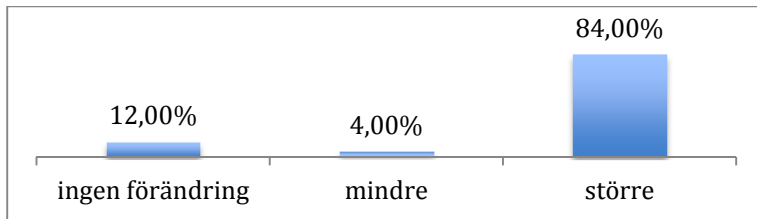

* en kommentar: (delvis) mer komplicerat

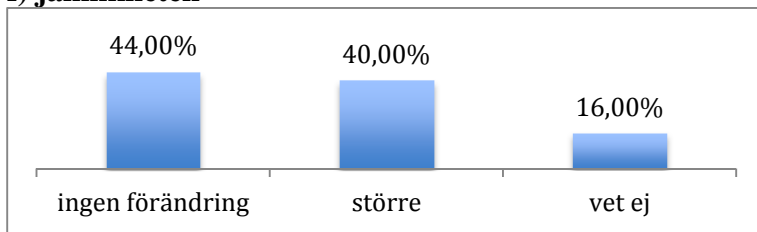
d) ömsesidig respekt

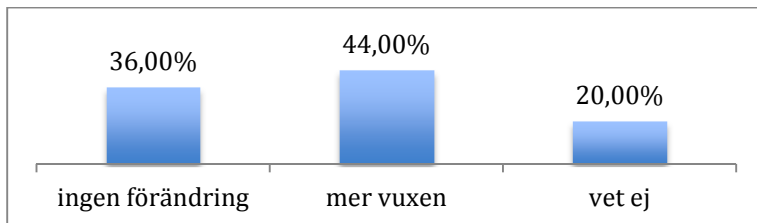
e) distans till eleverna

f) jämlikheten

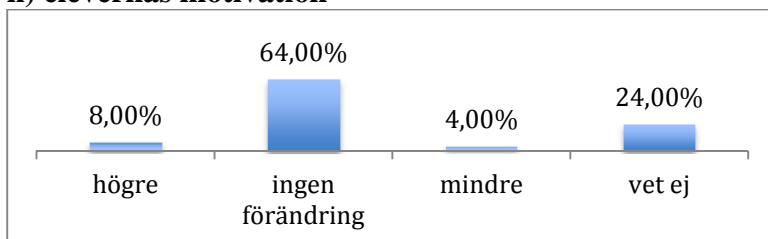
g) elevernas beteende

* en kommentar: mer vuxen ?

* en kommentar: mindre förtroendefullt

h) elevernas motivation

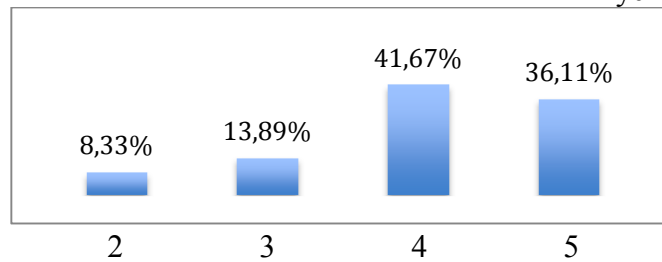

10. Hur långt avstånd är det mellan din nuvarande relation och en ideal relation?

a) distansen

mycket långt (1)

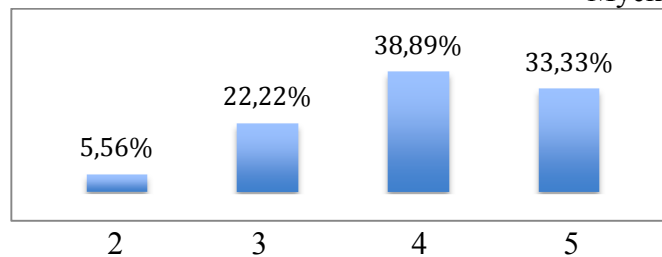
Mycket nära (5)

b) formell/personligt

mycket långt (1)

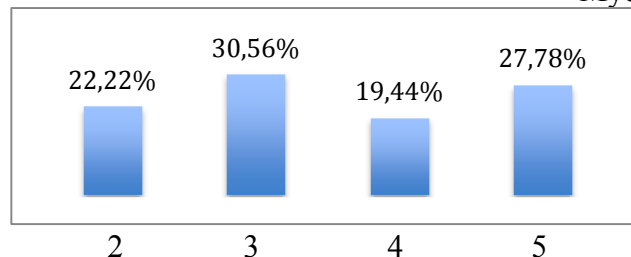
Mycket nära (5)

c) respekten

mycket långt (1)

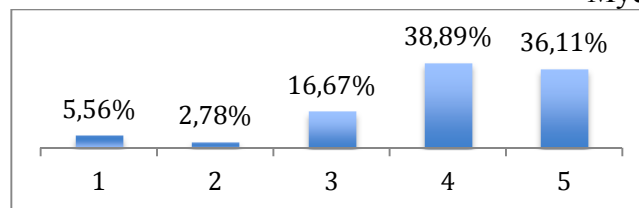
Mycket nära (5)

d) jämlikt/hierarkiskt

mycket långt (1)

Mycket nära (5)

Vad borde förändras för att uppnå en ideal situation?

Jag som lärare borde:

bör umgås respektfullt med eleverna men heller inte för vänskapligt
vara vänligt öppen (-> respekt är grundläggande för detta)
respektera och bemöta eleverna, och bredvid förmedlingen av ämnesinnehåll även se eleverna som personer/människor
vänlig, respektfull
vara autentisk 3X

vara öppen, vänlig och rättvis
vara sträng om det är nödvändigt, respektfull, men i lämplig situation även "avslappnad"
vara bra förberedd och konsekvent
umgås respektfullt och öppet med eleverna
ta hänsyn till elevernas behov
skapa en god och behaglig lärosituation, som dock är helt oberoende om läraren blir niad eller duad
vara rättvis, respektfull, motiverande
respektera eleverna och ta hänsyn till deras åsikt och önskemål, om det är möjligt
Känna med mina elever och deras individuella styrkor och svagheter och integrerar dem i undervisningen
uppträder självsäkert, respektfullt och vänligt
vara konsekvent, men inte för sträng
vara mycket lugn och XXX (?*)
respektera eleverna, ta dem på allvar, öppet, vara tolerant och försöka att hjälpa dem nå deras mål
känna eleverna (tilltal m. namnet) och ha bra flyt i undervisningen
vara tålmodig
handla rättvist och transparent. Och appellera på förnuftet
att vara lyhörd för eleverna, att respektera dem
bli respekterad som den undervisande, bör dock uppnås automatiskt genom mitt beteende

Eleverna borde:

ha förtroende, känna sig motiverade
respektera mig 2X
respektera varandra och lärarna 2X
vänlig respektfull
nyfiken och öppen
vara intresserad och jobba engagerat
vara vänlig och ärlig
vara disciplinerad, annars se ovan
vara bra förberedd och intresserad
inbringa sig engagerade
medarbeta
vara öppna, respektfulla och vilja lära sig
respektera läraren, och varandra!
även klara svagare moment i undervisningen, för att jag ibland inte kan bättre, eller det inte går på annat sätt pga. kursen/temat
vara respektfulla mot varandra men också mot läraren och hålla sig till reglerna
vara uppmärksamma
vara respektfulla och öppna, ta emot erbjuden hjälp
bidra med sin del för en effektiv och lugn lektion (respekt, punktlighet, lyssna, arbeta med osv.)
ställa frågor
att bemöta och respektera mig
bör se mig i ett hierarkiskt förhållande, som (kan) hjälper dem!
att kunna bete sig öppet, inte känna sig otrygga

Relationen borde:

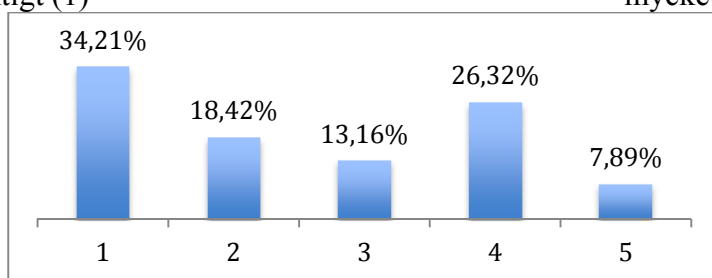
vara respektfull och förtroendefull, även personlig, dock inte privat
vara vänlig
respektfull, men ändå inte för distanserad
ömsesidig respekt, vänlig 2X
varm och ärlig
respektfull och förtroendefull
baseras på ömsesidig respekt och vänlighet
öppen, behaglig, respektfull med rum för humor
avslappnad, stabil och förtroendefull
vara konstruktiv
vara förtroendefull. Förtroendet skapar jag oberoende av duandet och niandet
respektfull och personlig
vara vänligt. Måste ändå vara tydligt vem som är läraren
öppet och bemötande
vänskaplig, men ändå lite distanserat, för att respekten kan behållas
speglar en viss hierarki som måste finnas
vara respektfull
vara vänskaplig
respektfull, konstruktiv, positiv, förtroendefull
Vara vänskaplig, rättvis, förtroendefull och respektfull/erkännande
vara avslappnad och vänlig
grundas på ömsesidig respekt och förtroende, spelar ingen roll om man duar eller niar varandra
kännetecknas av ömsesidigt tagande på allvar
motsvara dem av ett bra fungerande team

11. Hur viktigt anser du att niandet är på en skala från 1-5 för...

a) lärarnas auktoritet

inte viktigt (1)

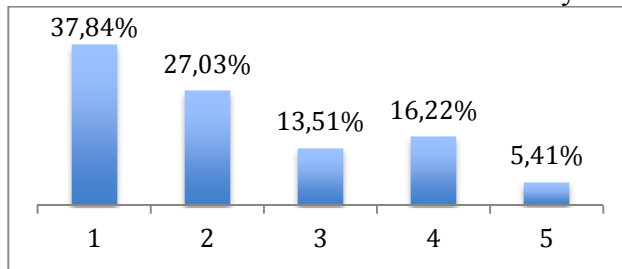
mycket viktigt (5)

b) undervisningsatmosfären

inte viktigt (1)

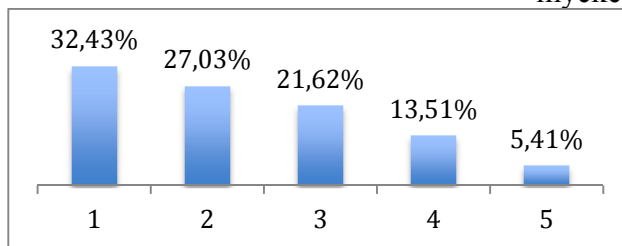
mycket viktigt (5)

c) elevernas beteende

inte viktigt (1)

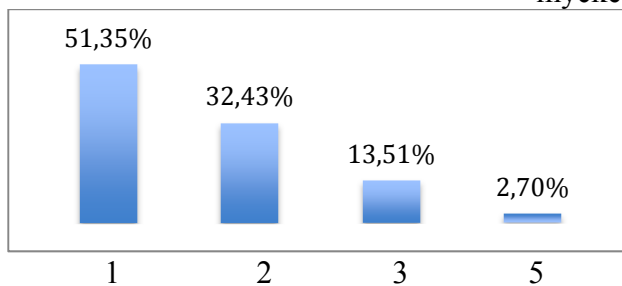
mycket viktigt (5)

d) elevernas motivation

inte viktigt (1)

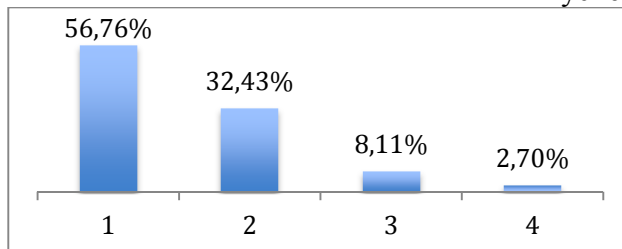
mycket viktigt (5)

e) elevernas prestationer

inte viktigt (1)

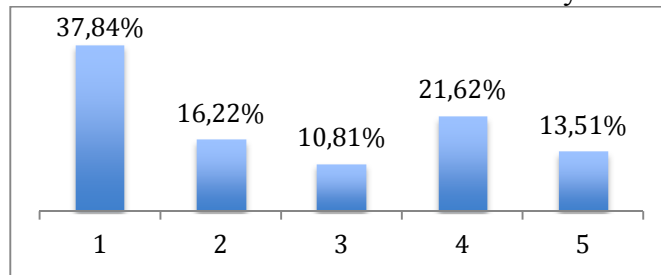
mycket viktigt (5)

f) lärarnas status (i jämförelse till ert)

inte viktigt (1)

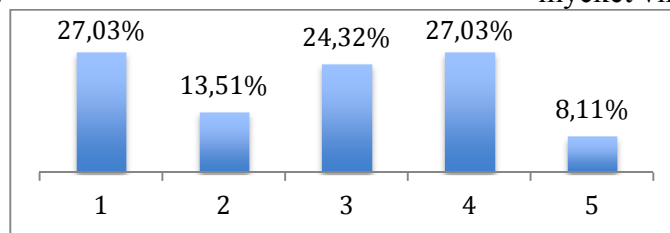
mycket viktigt (5)

g) distansen till eleverna

inte viktigt (1)

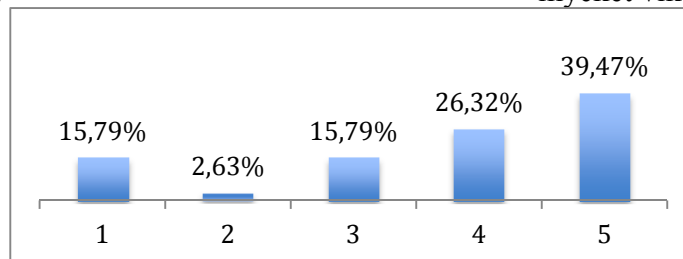
mycket viktigt (5)

12. Hur viktigt är det för er personligen att bli niad?

inte viktigt (1)

mycket viktigt (5)

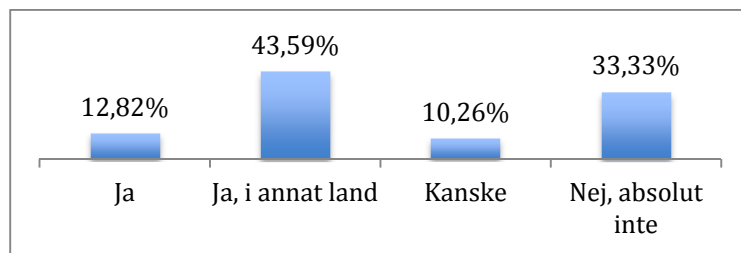

12. Kommentarer

det gör positionen av läraren tydligare och visar eleven att man umgås visserligen personligen, men ändå inte privat med varandra. Duandet betyder för eleverna ofta mycket "privathet"
Vi är i Tyskland, jag känner det så; det är barn/ungdomar; om de vill bli niade gör jag det självklart; då jag känner de flesta eleverna sedan de var små, har jag vant mig vid att fråga om de vill bli niade
Har redan varit på en skola där lärare blir duad, det var inte annorlunda
Står inte på samma nivå med eleverna
Ingen skulle kunna vilja ifrågasätta lärarens och elevens olika ställningar (status*) i skolan
Från elever i alla fall, från kollegor onödig
från eleverna mycket viktig, generellt annars inte viktigt. Speciellt hos yngre elever är det viktigt för att de ofta inte kan skilja mellan kompisar och läraren/vuxna "Dra åt helvete" (*Fuck you) sägs mycket snabbare, än samma formulering med "ni"!
elever behöver det för att avgränsa sig från läraren, att inte kunna uppleva läraren som jämställd
en viss distans och hierarki bör bestå, då skolan är ett hierarkiskt system
som Referendar (*praktikant) tycker jag inte det är så farligt än, men jag tror att jag skulle vilja bli niad som färdig lärare, pga. "erkännande" (*Anerkennung) även bland kollegorna
Niandet beror mycket av användningen i det idiomatiska kulturkretsen

tydliga rollförhållanden ska läras (geschult*) på det sättet. Samt respekt och artighet
enhetligheten på skolan är relevant
se ovan, nr 6! Dessutom är det en förberedelse för livet, arbetet m.m. för att man också niar efter skolan! Duandet av läraren vore artificiellt och motsäger alla andra områden av (arbets-)livet!
tilltalet är av underordnande betydelse, viktigt är att läraren betar sig autentisk, och att relationen är präglad av ömsesidig respekt

13. Skulle ni kunna tänka er att bli duad av eleverna?

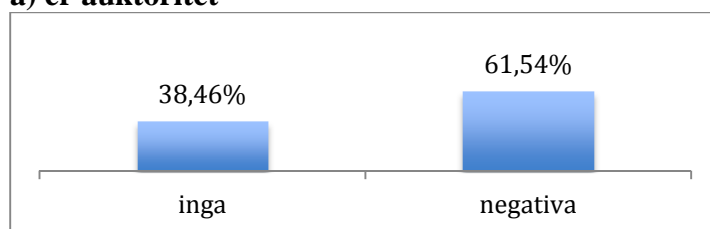

13. Kommentrar

här förknipas vissa tankar/idéer (s. privata saker) som inte hör för mig till läraryrket
Jag uppträder faktiskt i en roll (inte som en ren privatperson)
eventuellt i sportundervisningen från 'Oberstufe' eleverna
annars. Nej, inte alls
Efter 'Abituren' får eleverna dua mig om de vill
men jag skulle nog ha svårt för det först
I ett sammanhang där man snarare jobbar med varandra, t.ex. I arbetsgemenskaper (*intressektioner efter skoltid)
negativa
tendenciellt snarare inte
(Kanske) Har inte för mig att vandra ut
se kommentar till 12.; niandet har i Tyskland en annan kvalitet än i Sverige
i vår kultur/land är det "normalt" och framför allt/för de flesta så accepterat och levt!
Ja, varför inte, det skulle kunna stärka team-iden. Den nuvarande konventionen i Tyskland kommer dock nog göra det svårt för eleverna

14. På vilket sätt skulle följande aspekter förändras om du skulle dua dina lärare?

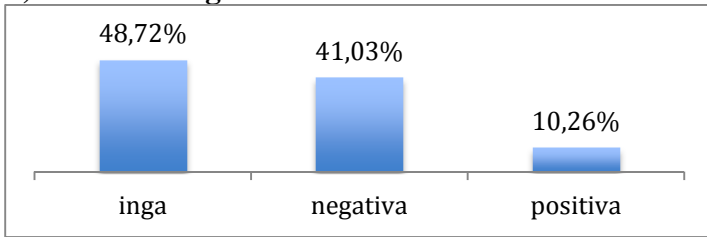
a) er auktoritet

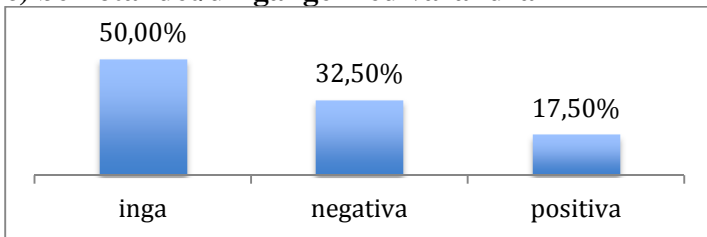
* en kommentar: negativa (för att eleverna feltolkar detta)

* en kommentar (negativa i lägre klasser)

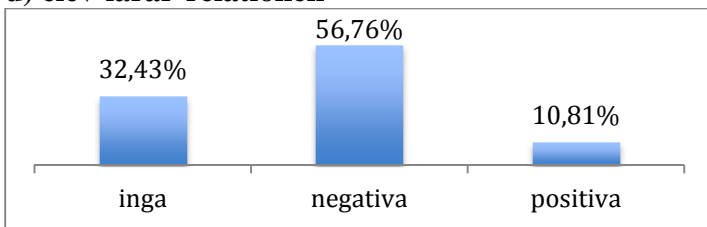
b) undervisningsatmosfären

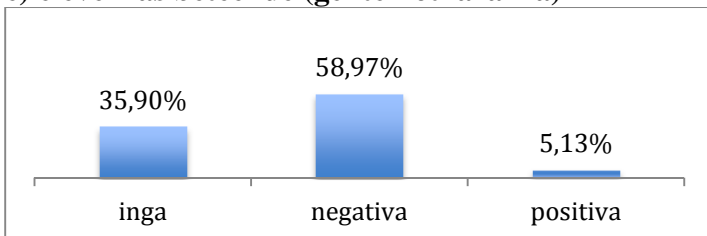
c) bemötandet/umgänge med varandra

d) elev-läroar-relationen

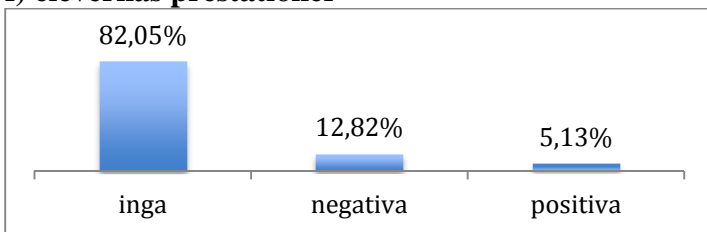

e) elevernas beteende (gentemot lärarna)

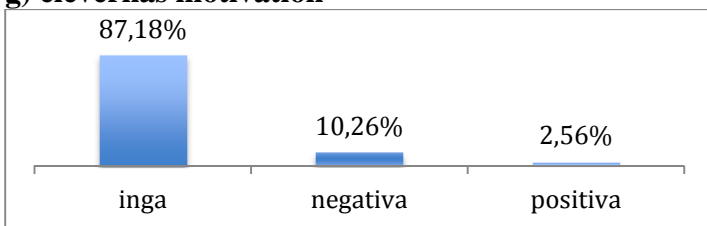

* en kommentar: negativa (för personligen)

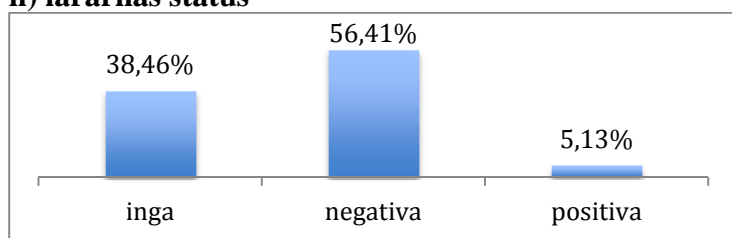
f) elevernas prestationer

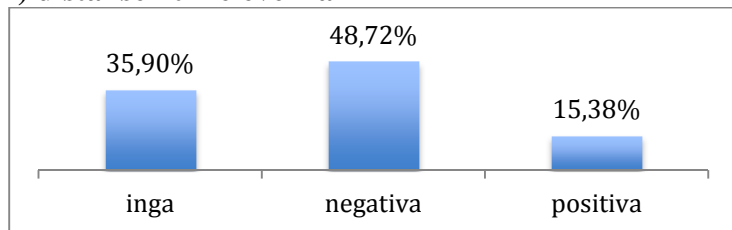
g) elevernas motivation

h) lärarnas status

i) distansen till eleverna

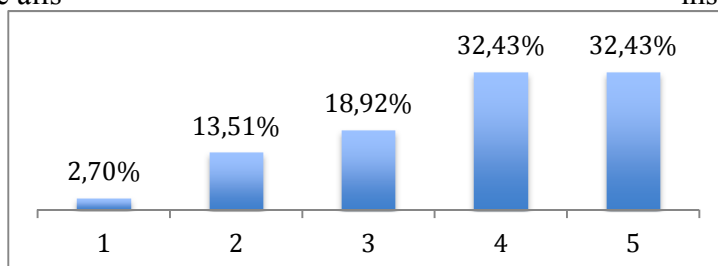
* en kommentar: negativa (ev för nära)

15. Hur långt instämmer du med följande påståenden?

a) Lärare kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad.

Instämmer inte alls

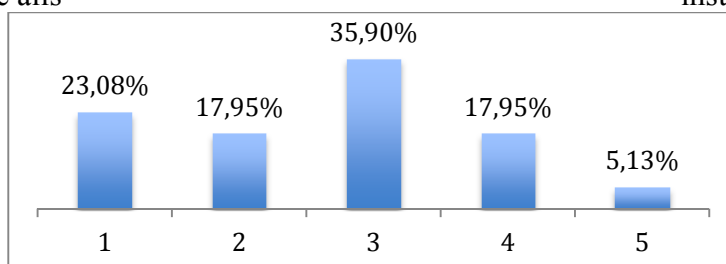
instämmer helt

b) Duandet leder till en större jämlikhet mellan lärare och elever.

Instämmer inte alls

instämmer helt

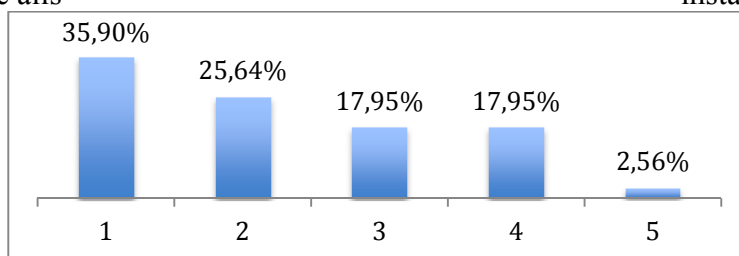
*en kommentar: 2 (då glömmar man att det inte finns jämlikhet i en värderande situation)

*en kommentar: 3 (samtidigt är duandet inte heller självgående)

c) Duandet förenklar och förbättrar kommunikationen och interaktionen i skolan.

Instämmer inte alls

instämmer helt

16. Vad tror ni att eleverna anser om att dua sina lärare?

63% vill nia sina lärare	14% vill dua sina lärare	23% spelar det ingen roll för
- hälften(17 av 33) angav mellan 70%-100%;	- ca ¾ (24 av 33) angav ett värde av 20% eller mindre	- 21 av 33 angav ett värde av 20% eller mindre
- 6 av 33 angav ett värde mellan 0% och 30%	- 3 av 33 angav ett värde över 30% (en gång 38, en gång 40, en gång 50)	- 7 av 34 angav ett värde av 50% eller högre
- resten i mitten		

17. Vad har ni fått lära er inom utbildningen om lärar-elev-relationen?

mer distans vid niandet
distans är viktigt inom en viss ram (begränsning*) - jag vill inte ta del i elevernas privatliv, om det inte är nödvändigt... På 'Oberstufe' ... I klass 5/6 intar jag ibland rollen som lyssnare
ha en "frisk" distans, elever är INGA vänner, jag bedömer eleverna, så jag har en högre ställning och ha koll på att relationen inte är för nära/vänskapligt
aldrig sagt något om det "Hopp i kalla vattnet"/ inget 4X
variation/blandning är avgörande
Elever ska bli niade på 'Oberstufe' lärare ska vara så onåbara
lärarutbildningen fokuserar enligt mig på en för snävt förståelse av auktoritet, utan att ta hänsyn till subjektiviteten och interaktionen mellan individer (personligheter)
distans till eleverna är önskvärt/nödvändigt, för att eleverna även behöver bli bedömda
det förväntades att vi skulle nia eleverna på gymnasiet (10,11,12*). Jag tyckte att det var bra, för att jag bara var lite äldre än eleverna.
Det beror på lärarens personlighet och på den egna åsikten, hur nära/distanserad relationen till eleverna kan/bör vara. En behaglig arbetsatmosfär bidrar till ökade prestationer från eleverna
lite, jag kommer inte ihåg, det var snarare interaktionen mellan kollegor
Lärare-elev-relationen bör vara distanserad, men ändå vänskaplig. Auktoriteten av läraren får dock aldrig gå förlorad.
niandet främjar auktoriteten och håller en viss distans. I slutändan måste läraren bedöma varje elev på ett objektivt sätt
att inte ljuga för eleverna, genom att förmedla att man vore på samma nivå som dem(framför allt ang. Bedömning); distans måste bevaras då tron på ett vänskapligt förhållande kan leda till besvikelse och missförstånd
bevara tillräcklig distans 2X
balans mellan närhet och vänskap å ena sidan och distans och intagande av lärarrollen å andra sidan
vet ej, långt tillbaka i tiden
jag ska hitta ett bra och för min personlighet lämplig närhet-distans-förhållande, som tillåter ett bra arbetsklimat och en respektfull kommunikation på personlig nivå
professionell relation mellan närhet och distans, vara vänligt, fast inte "vän"
under Referendariatet (VFU*) fanns regeln att aldrig låta sig duas. Angående elev-tilltal fanns det inga rekommendationer
inte mycket under utbildningen, under praktiken blev det förmedlat som en norm att lärare blir niade och eleverna kan bli niade på 'Oberstufe'

Bilaga 5**Enkät svar – 'Du-lärare'****1. Kön**

män	30%
kvinnor	70%

2. Ålder

26-29	30-39	40-49	50+	Inget svar
17%	30%	23%	30%	-

3. Vilka årskurser undervisar ni i för tillfället?

Förutom fyra kvinnliga lärare undervisar alla för tillfället på 'Oberstufe'

4. Tycker ni att lärare generellt bör bli duade? Motivera kort.

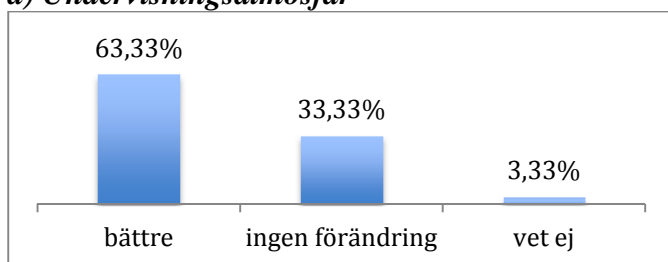
Ja	47%
Nej	37%
Varken – eller/Spelar ringen roll/det beror på	16%

ja, för att det därigenom uppstår ett förtroende, uppskattande nivå på samma ögonhöjd (jämlighet*), som är fri från felaktiga statussymboler
Ja, för att det hjälper till att motverka inställningen „vi mot dem“ och förmedlar förtroende, som är väldigt viktig för lärandet
Ja, för att det för det första möjliggör ett snarare „partnerskapligt“ med-varandra, ett teamwork mellan lärare och elev och för det andra blir det just härigenom tydligt, att vänlighet/artighet och respekt inte handlar om „tomma“ fraser
Ja, för att niandet leder till för mycket formellt avstånd. Läraren ska hjälpa eleverna, och inte vara deras chef. Dessutom känner jag det så från Sverige där jag studerat på lärarprogrammet. ;-)
Ja, för att det gör undervisa-läro-situationen otroligt avslappnad och underlättar enligt min åsikt lärandet och leder till en behaglig atmosfär i klassrummet.
Ja, för att det inte spelar någon roll om man duar eller niar. Den nödvändiga lärarauktoriteten, som jag behöver i mitt skolliv, får jag inte genom att eleverna niar mig. Här spelar den rent ämnesmässiga och metodiska kompetensen en roll. Säkerligen är även lärarens personlighet av betydelse. Jag är lärare på IGS i XXX och blir duad, jag har därigenom en mer förtrolig och öppen relation till mina elever, men inga fler konflikter som beror på att vi duar varandra.
Ja, för att det möjliggör en positiv emotionell och social nivå och erbjuder rum för relationer och förtroende.
Ja, det är vanligt på vår skola. Gör bemötandet eventuellt trevligare, om det uppnås en nära relation/kontakt till eleverna beror på läraren.
Ja, för att den personliga nivån blir därigenom förbättrad
Ja, för att ha respekt speglar sig inte i ”ni” eller ”du”, barn kan bygga upp ett bättre förtroendeförhållande till lärarna, är mer jämlika.
Ja, för att arbetande på samma ögonhöjd (jämlighet*) tillåter en närmare relation mellan lärare och elev och gör många saker enklare. Skrattar och ha roligt, berättar om rädslor/orosmoment och problem och ha förståelse för varandra hör mer till vardagen
Ja, för att arbetsnivån är mer förtroendefull och det uppstår ingen onödig distans.
Ja, för att vi tillbringar mycket tid med varandra och känner varandra väl, varför ska inte eleverna som jag känner väl, och som känner mig väl inte duas? Arbetskollegor duar man också. Mina elever ska möta mig på samma ögonhöjd (jämlighet*), det går lättare med duandet.
Ja, för att det präglar en mer förtroendefull bas mellan eleverna och lärarna!
Nej, för alla skolor utgår inte från den nödvändiga elev och lärarbilden. Ändå är duandet generellt sett möjligt, mest meningsfullt om det sker allmänt och kollektivt på en skola.
Nej, generellt sett inte, om inte skolan ger en speciell ram för närheten till föräldrarna, eleverna eller för ett visst koncept.

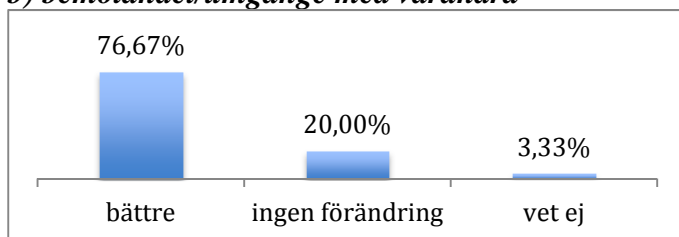
Idag tror jag att skolan även kan skapa och vårda en bra atmosfär mellan elev och lärare, i ramen av det allmänna samhälleliga tilltalet (i Tyskland skillnaden mellan du och ni). Det har säkert varit något annorlunda för 50 år sedan.
Nej, jag tycker inte att det passar på varje skola. Kommer barn från konservativa föräldrahem, skulle duandet kunna leda eleverna till att bli mer respektlösa. Om skolan har ett motsvarande program, tycker jag att duandet är bra. Det bidrar till en förtrogen relation.
Nej, för att det inte är vanligt i Tyskland att dua främmande personer och att det behövs ett möte innan man duar varandra.
Nej, det bör skolan kunna avgöra själv. Jag har jobbat på skolor, där det var nödvändig att nia, för att förtydliga genom språket att man inte står på samma nivå och att läraren ska behandlas med respekt. Nu jobbar jag på en skola där det finns en så vänlig och kooperativ atmosfär (t.ex. inga betyg upp till åk 8, i varje årskurs en socialpedagog, socialträning, skolkonceptet), att niandet inte skulle passa hit. Jag antar att duandet är konsekvensen av ett bemödande för ett gott skolklimat, alltså ingen orsak i sig. En skola blir inte bättre bara för att man duar varandra. Så långt jag vet, har Sverige mindre elever per klass och främjar de sociala kompetenserna starkare, vilket får konsekvenser för lärar-elev-relationen.
Nej, för att elever som inte är vana vid det är det inte alltid så lätt. Det upplever jag på vår 'Oberstufe'
Nej, för att en meningsfull insats av duandet beror på det önskvärda bemötandet av den särskilda skolan.
Nej, för att skolvariation inte borde tvinga fram någon sådant. Visserligen vore det konstigt om en skola bestämmer sig demokratisk till att genomföra något sådant och ha "avvikare" – för dessa vore det speciellt märkligt i skolvardagen och obehaglig, tror jag...
Nej, generellt inte! För mig är det en form av sympati om jag duar eller blir duad. Dock skräms jag ibland av hur starkt "kompisaktigheten" är, att det inte tas tillräckligt med hänsyn till personliga gränser.
"Generellt" tycker jag inte det, men jag anser att det gör atmosfären mer avslappnat och förtrogen
Det spelar egentligen ingen roll
Det beror på skolans koncept och passar helt enkelt enbart i vissa människobilder.
Jag är varken för eller emot duandet. I min skola blir man duad som lärare och ändå är bemötandet respektfullt och artigt. Jag upplever relationen som närmare, vilket också kan beror på skolans struktur (TG-kvällar etc.)
Jag tycker att det måste finnas en konsensus på skolan hos oss blir lärarna duade och det blir ett trevligt jobbande. Duar bara, om alla duar.
På vår skola hör det till konceptet. Vi satsar på en nära och ärlig relation mellan elever och lärare; då stör artighetsformen. Om det också stämmer på andra skolor i Tyskland kan jag inte säga. Om relationen inte stämmer kan det personliga duet vara olämplig.

5. Vilka konsekvenser har duandet på följande aspekter enligt er åsikt?

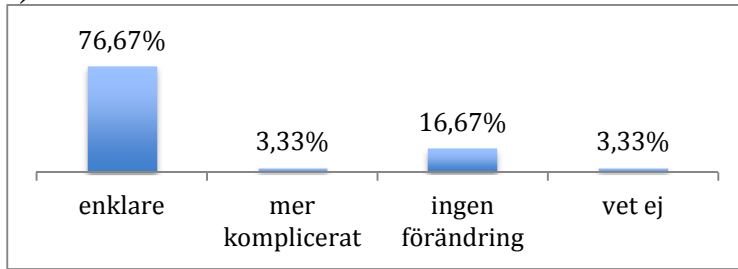
a) Undervisningsatmosfär

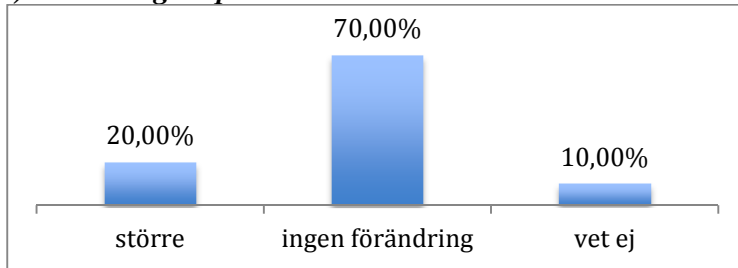
b) bemötandet/umgänge med varandra

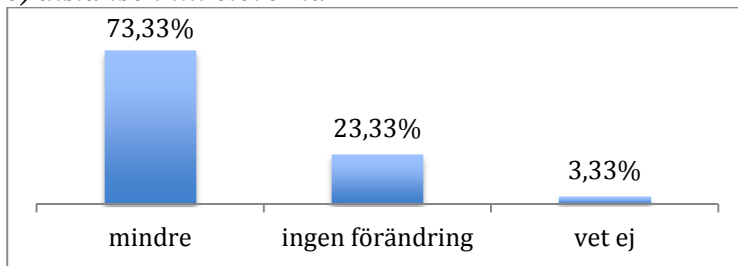
c) elev-lärrar-relationen

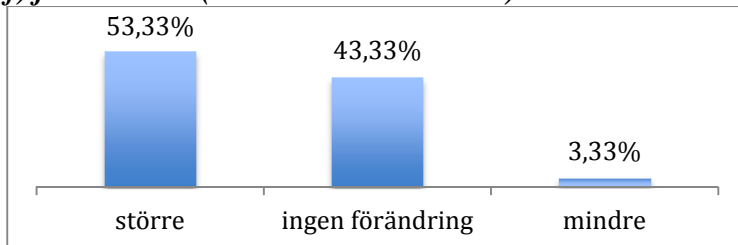
d) Ömsesidig respekt

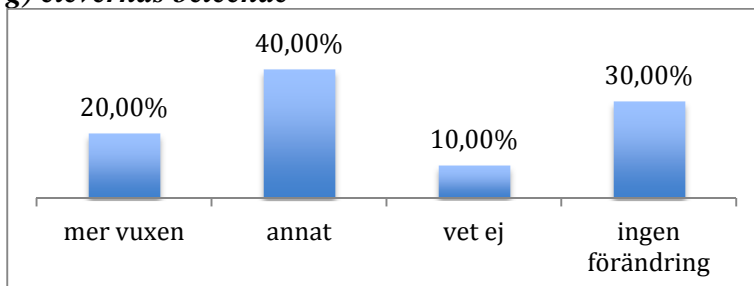
e) distansen till eleverna

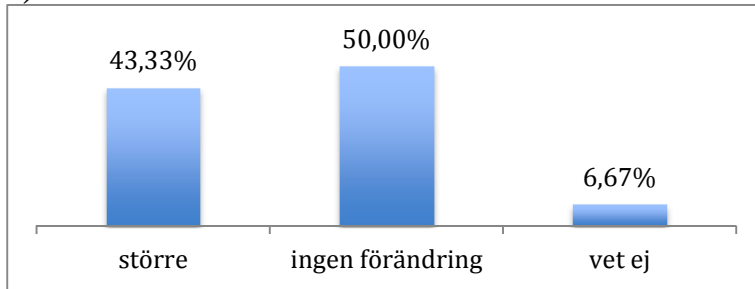
f) jämlikheten (mellan lärare och elev)

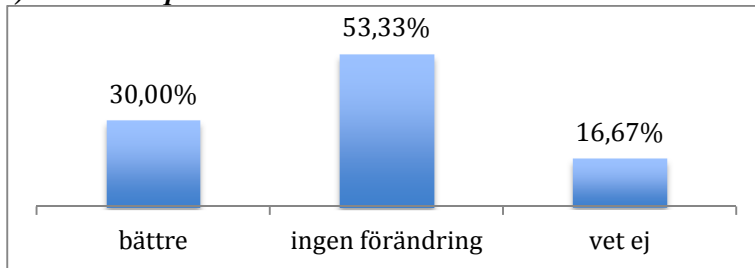
g) elevernas beteende

h) elevernas motivation

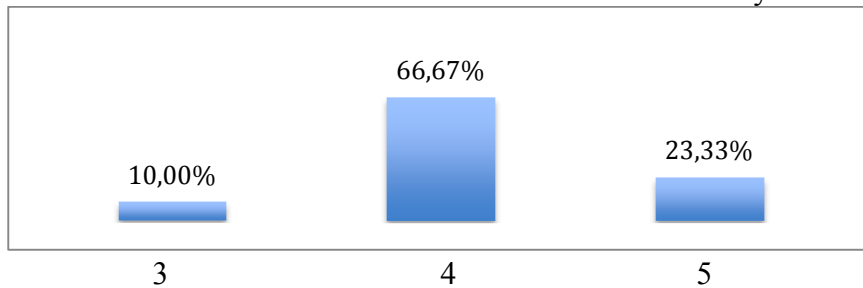
i) elevernas prestationer

6. Hur bedömer ni er nuvarande relation till eleverna på en skala från 1-5?

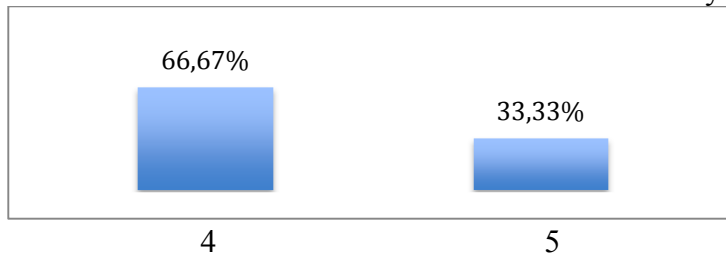
a) mycket distanserat

mycket nära/vänskaplig

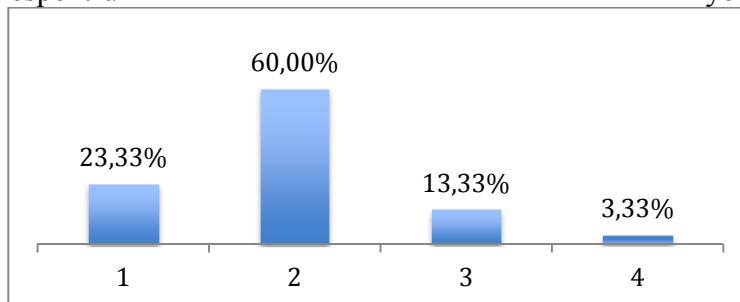
b) mycket formell

mycket personligt

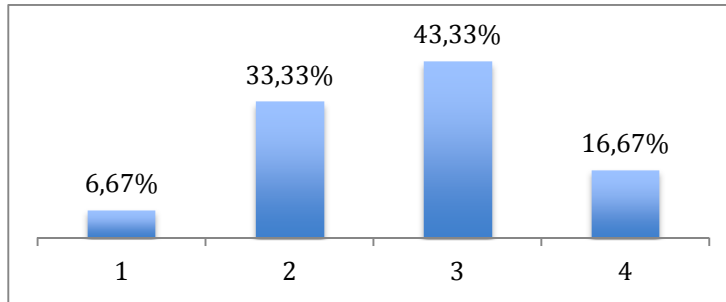
c) mycket respektfull

mycket respektlös

d) jämlikt

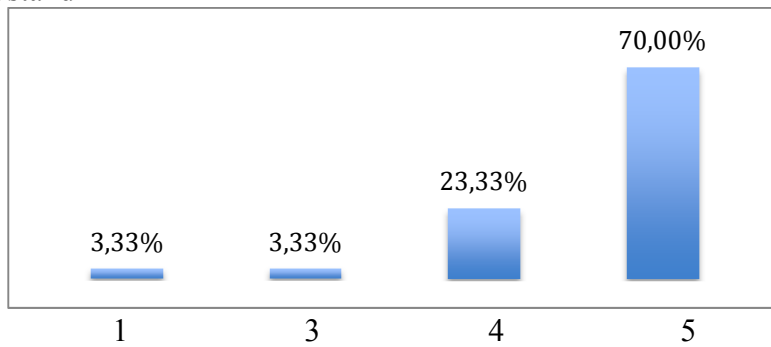
hierarkiskt

7. Hur bedömer ni avståndet mellan er nuvarande och den (enligt er) ideala elev-lärorelationen?

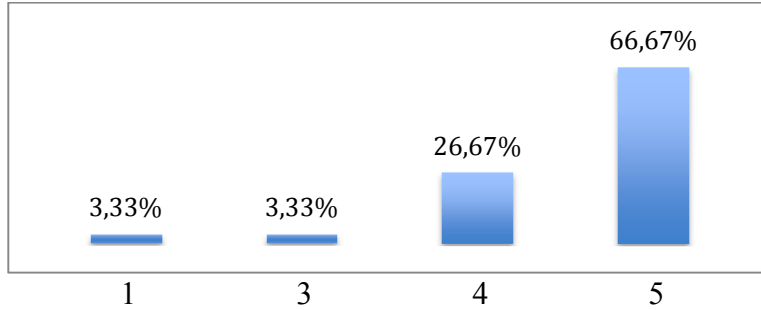
a) stort avstånd

liten avstånd

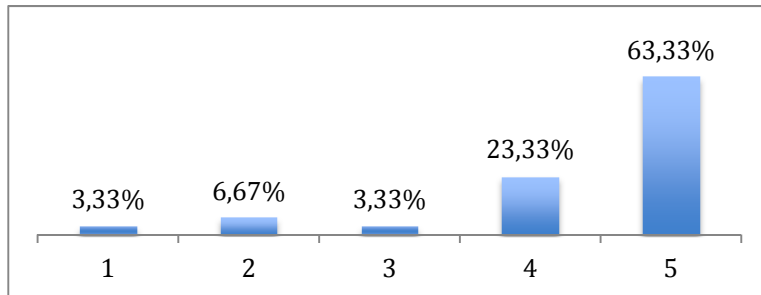
b) stort avstånd

liten avstånd

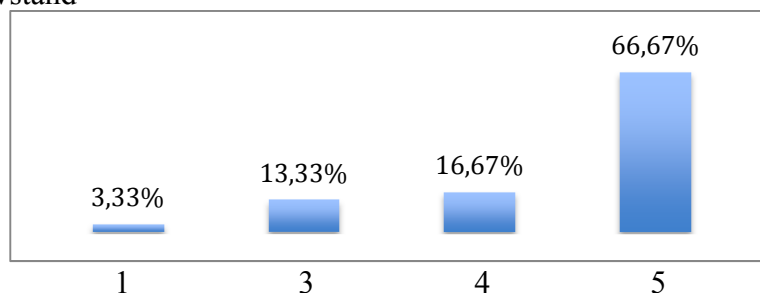
c) stort avstånd

liten avstånd

d) stort avstånd

liten avstånd

Vad krävs enligt er åsikt för att uppnå en ideal situation i klassrummet?

Jag som lärare borde...

Sätter barnet i centrum, inga betyg etc.
Vara respektfull mot eleverna och kräver samma från dem. Jag ska vara personligt nåbar, professionell, mottaglig för kritik, men inte privat attackerbar. Det förstnämnda är viktigt för att vara en „motpart“ (i positiv mening*) till eleverna, ändå är detta till ett visst mått inskränkt på min professionella uppgift som lärare, vilkens uppfyllning, och inte natur, också kan bli kritisk ifrågasatt. Jag är inte skyldig eleverna något „rättskapande“ (Rechenschaft*) för de facto privata saker, som inte angår skolvardagen, samma sak gäller tvärtom så länge det inte berör mitt uppfostringsuppdrag/bildningsuppdrag.
Vara medveten om min inställning som vuxen/lärare
Ang. atmosfären: ärligt och transparent, konstruera en atmosfär med nödvändig empati och vänlighet, där alla elever känner sig tagna på allvar, kunna fritt uttrycka och försvara sin åsikt, och på så sätt själva bidra till reglerandet av sitt umgänge med varandra; här är det viktigt att ställa upp gemensamma regler och att hålla sig till dessa (speciellt innan 'Oberstufe'.
Bli förstörd av eleverna. Jag ska kunna tänka mig in i elevernas situation... acceptera eleverna som de är ... känna av vad eleverna behöver.
Uppmärksamma behov, oro och problem, som hindrar eleverna att utveckla sig till fullo. Att följa/bistå eleverna i deras läroprocess på ett rådgivande och motiverande sätt.
Att ha visat mig som en förtroendefull, vänlig, hjälpsam, tålmodig, humorfull och pålitlig person för eleverna. Visa entusiasm för mina teman, tänkt noga igenom vad mina elever behöver, göra motsvarande erbjudanden och främja det "med varandra" bland eleverna.
Att bemöta eleverna öppet och se dem som hela människor med egna (även utanför skolan liggande) problem och intressen. Ha koll på varje individuell elev. Även acceptera att eleverna har mer kunskaper och erfarenhet i vissa teman än jag
Skapa förtroende.
Ta med förståelse, vara avslappnad och bra förberedd.
Bemöta mina elever öppet, respektfullt och erbjuda dem möjligheter att lära sig.
Erbjuda eleverna passande och motiverande utvecklingsmöjligheter och följa dem på deras individuella väg.
Att respektera elevens personlighet, men även förtydliga och (i idealfallet) omsätta regler, betendenormer och prestationskrav. Skapa en förtroendefull atmosfär, där man även kan prata om felaktiga beteenden och dra och acceptera konsekvenser från dessa.
Bli respekterad som "Frachkraft" (professionell ämneslärare*), som ger hjälp för det ämnesmässiga och sociala lärandet. Umgänget med eleverna är vänskapligt, men inte i betydelse av "bästa kompis", utan som förtroendeperson. Jag har en öppen relation till elever och föräldrar, inkludera elever och lärare i min planering. Jag har rätt, att efter samtal med mina kollegor planera undervisningen och undervisningstiderna självständig inom ramen för skolan och sätter eget fokus, om det krävs även utanför skolan, dvs. jag kan använda mig av mina kompetenser till fullo, som blir uppskattat och respekterat av elever och föräldrar. Jag som lärare bör känna till mina elever och deras familjära situation, för att även kunna bidra till deras lärande i kristider.
Vara ämnesmässigt kompetent, ha intresse i undervisningsämnet och ha ett vänligt umgänge med eleverna.
Gestalta undervisningen motiverande och motivera eleverna till lärandet.
Kunna lyssna, att få hjälp av en socialpedagog vid uppfostringsproblem, klargöra regler och visa gränser.
Jag som lärare borde vara väl förberedd, barn kan intressera mig för deras rädslor och problem/angelägenheter, att ta dem på allvar, att främja dem i möjligaste mån individuellt, att ge dem friheter.
Framför allt lägga vikt på att ha en god relation till mina elever, dvs anstränga sig att se deras styrkor och svagheter och ger dem passande erbjudanden; motivera dem sedan så gott jag kan i deras läroprocess, ännu bättre: ger dem

erbjudanden som gör dem entusiastiska! Berömma vid framgångar, annars även kritisera och ge dem nya erbjudanden.
vara i varje fall den som avgör (*das sagen haben). Jag har fullt ansvar och detta inte bara för undervisningsförloppet. Bara för att vi duar varandra och jag involverar eleverna i många beslut, kan inte detta automatisk gälla för allting. Samtidigt är det också viktigt att det förmedlas förståelse för demokrati till eleverna och att jag känner att deras åsikt och deras engagemang är viktiga i denna värld.
Vara en "läro-partner" som är rättvis och transparent.
I varje fall alltid ha tid och utnyttjar möjligheter, för att utveckla en allt längre gående personlig relation, för att lära känna gömda förmågor och möjliga störfaktorer vid omsättningen av målen.
Vara autentisk
Vara respektfull, artig mot eleverna. Undervisningen bör vara målinriktad, metodisk omväxlande och ämnesmässigt korrekt. Mitt beteende bör vara rättvist och konsekvent.
Vara öppet och skapar en lugn och god atmosfär (så långt det är möjligt), att ha ämneskompetens, sätter impulser, ta eleverna på allvar.
Vara öppen, hjärtlig, transparent och autentisk
Göra mina inställningar och önskemål mer transparenta
jag måste kunna vara mig själv – en egen personlighet, som inte behöver gömma sig för eleverna. Inte alltid "proffs-läraren"! (*PROFI-LEHRER!)

Eleverna borde...

Hitta sin egen väg att lära sig och själv ta över ansvaret för denna.
Vara respektfull mot varandra, läraren och all annan skolpersonal; en sådan relation utesluter inte berättigad kritik mot varandra, lika som självkritik. Det respektfulla bemötandet kan enligt min åsikt ses och krävas oberoende av duandet och niandet
Vara medveten om sin roll
Vara vänligt mot varandra och mot läraren, respektera andra, men även kunna göra fel, med ökande ålder större förmåga till självbedömning och lära sig reflektera. Det beror självklart på hemsituationen, tidigare erfarenheter i grundskolan m.m...
Lyssna på läraren och acceptera förslag/hjälp ... ser sig som individ...känner sig förstådd
Inte behöver vara rädd för skolan eller läraren och kunna och vilja ta ansvar för sig själv (lärandet och beteendet)
Generellt sett prestationsbenägen, nyfiken och någon självsäker och kunna grunderna för ett artigt kollektiv-eller självorienterad med varandra (*samexistens).
Att bemöta undervisningserbjudanden öppet. Acceptera läraren i sin roll som expert, men också göra tydligt för honom att hjälpa dem vid kunskapssökandet/lärandet.
Vara villig till Kooperation och erkänna och acceptera lärarens roll
Ha mod att fråga, vara nyfiken och gå med på nya saker.
Trivas, acceptera varandra och mig, och vara villigt att lära sig.
Att hitta mening och sammanhang (med världen) i undervisningsteman och i sina utvecklingsmål och kunna bli delaktig i beslut som gör detta.
Att känna trygghet och acceptans i de fastsatta reglerna, kunna agera respektfullt men i möjligaste mån öppet och förtroendefull. Antar utmaningar. Kritiskt ifrågasätta krav, men bete sig lämpligt med avseende på sin egen läroutveckling och det gemensamma lärandet i gemenskapen.
lära sig intresserat och självständigt med varandra och anta hjälp och tips från läraren. De bör acceptera att läraren om det är nödvändigt sätter gränsen, eleverna kan på ett lämpligt sätt (bli tränad) utöva kritik, eller ge förslag eller idéer. Speciellt de yngre eleverna bör också få inbringa sina privata erfarenheter – familjen, känslor – i skolan.
Ha intresse i ämnet och ha ett vänligt och respektfullt umgänge med varandra och med läraren
Jobbar uppmärksammat
Kunna lyssna; kunna lita på läraren, så att ett ärligt samtal är möjligt. Känner att skolan som institution är viktigt för dem, ha föräldrar som uppskattar skolan.
Umgås på ett "parterskapligt" sätt med varandra, förbli nyfikna, ställa frågor, beakta regler om lärandet och samlevnaden.
Lära sig att reflektera självkritisk över sitt eget beteende och sitt lärande, vara öppen för elevers olikhet, vara öppen för grupparbete, vara öppen och tolerant i umgänget.
Lära sig att se att trots att jag duar min lärare är denna inte min kompis och jag behöver därför bevara en viss nivå av respekt. I de flesta familjer är man respektfull mot varandra trots duandet.
Öppen, självsäker, ansvarsfullt och fri från ångest.
Även blivit introducerat i att få insikt i lärarens person, för att bedöma beteenden.

Ha modet att säga sin åsikt och företräda en åsikt
Vara artig och respektfull mot varandra och mot läraren. Vara öppen för nya metoder och innehåll. För och efterbereda undervisningen, inte firat för mycket kvällen innan. ☺
Acceptera sig själv och andra, skapa en lugn och vänlig atmosfär, ta ansvar för det egna lärandet.
Vara öppen, vänlig och autentisk
Vara respektfull mot varandra och mot läraren
Helt enkelt kunna vara sig själva!

Relationen borde...

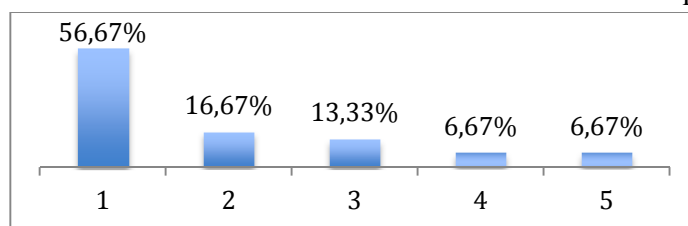
Orientera sig i en gemensam uppgift och ta hänsyn till personliga aspekter
Generellt vara respektfull och rikta in sig på konstruktiv kritik, vara respektfull, men inte att översätta med "blygrädd" (vilket skulle hindra läroprocessen), utan med ömsesidig acceptans för varandras svagheter och styrkor. Personliga gränser borde visas tydligt, diskuteras och beaktas i konfliktfall av alla deltagare.
Inte vara distanslös
Utveckla sig till ett rättvist med varandra, som bas för gemensamt arbete, men även fritidsgestaltningen, då någon humor säkerligen ger den nödvändiga kryddan
Vara respektfull
Vara öppet och till en viss grad personligt. Eleverna bör ha känslan att kunna nämna problem och rädslor. Kunna få ställa frågor, det bör inte vara obehagligt för någon att möta varandra utanför skolan på gatan.
Vara kollegialt. Det är klart att läraren är experten. Det är dock inte likvärdig som en chefposition, men det kanske stämmer överens med mästrollen i den kinesiska lärotraditionen.
Vara förtroendefull
Vara respektfull och öppen
Vara avslappnad och förtroendefull, men även entydig, konsekvent och respektfull
Vara avslappnad och ändå engagerat och pliktmedveten. Lärande utan rädsla och med glädje.
Vara avslappnad, erkänna varandra både som person och i rollen.
Vara öppen och respektfull, snarare åt ett vänskapligt än ett distanserat förhållande
Vara vänlig och respektfull
Vara vänlig
Vara personlig, ha tydliga gränser
Vara „partnerskapligt“ och respektfull
Alltid vara vänligt och avslappnat, ett produktivt umgänge vid konflikter.
Inte vara för distanserat men inte heller för nära. Som lärare har jag rätten att avgränsa mig någon gång – likaså eleverna. Jag vill inte dela allting med mina elever, lika lite vill eleverna det med sin lärare. Jag måste dock som lärare och speciellt som klasslärare försäkra mig om att eleverna också skulle vända sig till mig i ett "nödläge".
Vara avslappnad och vänskaplig, så som fri från rädsla och rolig
Bli ett vaken med-varandra, för att kunna bemöta de emotionella, kroppsliga och mentala utmaningarna i skolan
Vara öppen, förtroendefull, respektfull, en bra läroatmosfär som är fri från ångest.
Ha välvilja på båda sidor
Nära, respektfull, men även med den nödvändiga professionella distansen
Vara mycket förtrogen och öppet

8. Hur viktigt är enligt er åsikt niandet på en skala från 1-5 för ...

a) ... lärarens auktoritet i klassrummet

inte viktig

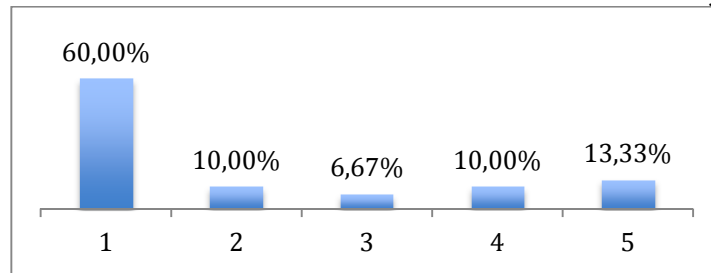
mycket viktig

b) ...undervisningsatmosfären

inte viktig

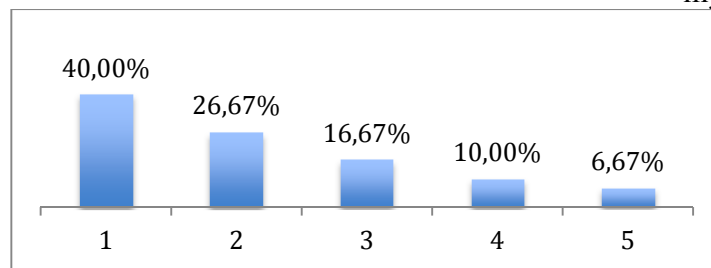
mycket viktig

c) ...elevernas beteende

inte viktig

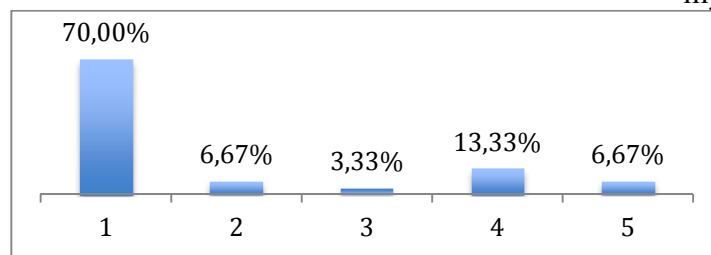
mycket viktig

d) ... elevernas motivation

inte viktig

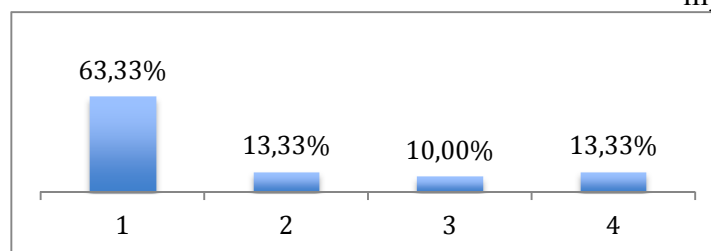
mycket viktig

e) ... elevernas prestationer

inte viktig

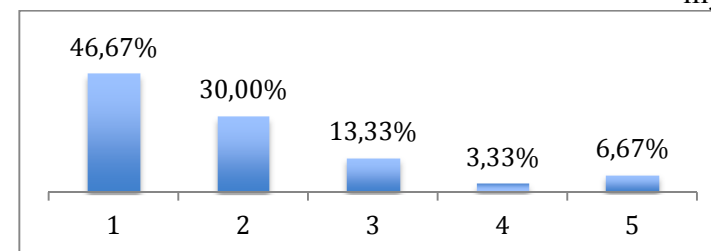
mycket viktig

f) ... er status som lärare

inte viktig

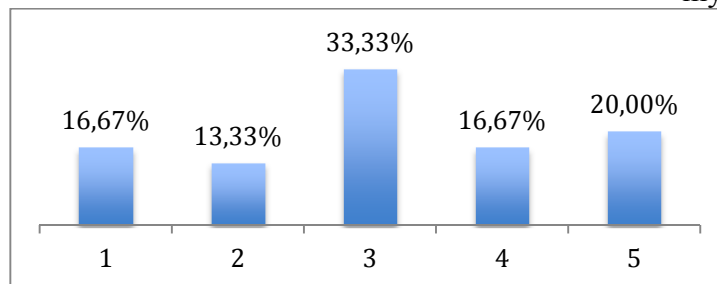
mycket viktig

g)... distansen till eleverna

inte viktig

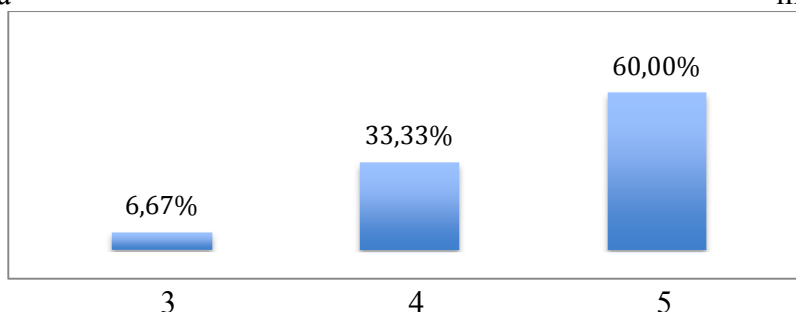
mycket viktig

9. Hur bra tycker ni personligen om att bli duad?

Inte bra

mycket bra

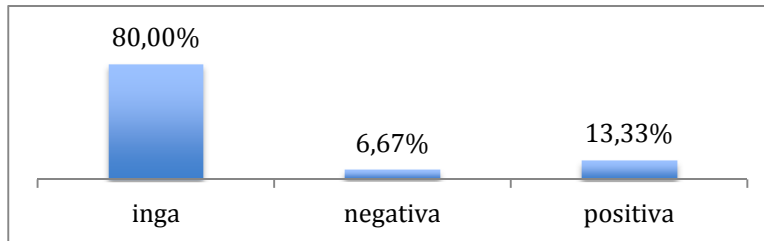

Kommentar (till 9)

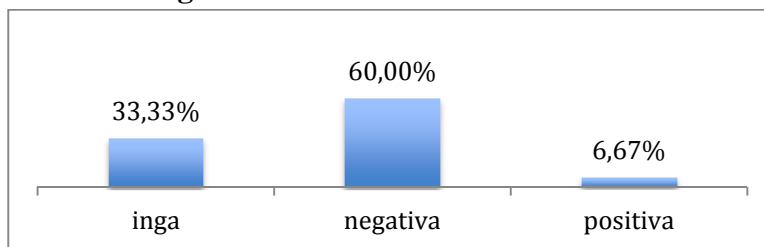
JAG SKULLE INTE KUNNA TÄNKA MIG DET PÅ ANNAT SÄTT LÄNGRE!
Jag blir duad på denna skola, som alla andra lärare. Även bland lärarna och mellan alla nivåer är detta vanligt.
Positivt: att träffa elever efter skoltiden som man känner väl och pratar med varandra. Hålla kontakt, att dua varandra (beror på hela skolformen); Duandet: år 2012 är inte längre nödvändig förutsättning, då lärare-elev-relationen skulle blivit en annan.
Negativt: vid betygssättandet vill några elever se sina önskemål uppfyllda och lägger fast betygskriterierna i ögonhöjd (jämlighet*) med läraren. Här skulle mer distans nog vara till hjälp.
Atmosfären i skolan är därigenom mycket mer personlig
Jag känner till båda, var mycket skeptisk mot duandet i början och nu skulle jag inte vilja vara utan längre. Speciellt hos de yngre eleverna spelar relationen till läraren fortfarande en stor roll. Och har över huvud taget inflytande på inställningen till lärande. Det ömsesidiga duandet hjälper vid varandras erkännande som människa inte enbart som roll.
Min auktoritet påverkas varken positivt eller negativt
Rent allmänt är jag bara van vid duandet, att bli niad (av t.ex. nya elever) är snarare förvirrande/irriterande
Är glad att man duar lärarna på vår skola
Med den här saken är det likadant som med många andra saker i livet. Det finns många fördelar och jag gillar det generellt inte att känna av denna hierarki jämnt och ständigt – i slutändan duar jag mina elever ju också men det medför även svårigheter och utmaningar. Jag känner att jag tydligare behöver sätta gränser. Med denna medvetenhet och konsekvenserna som grundas i detta kör jag ändå ganska bra.
Varför inte?
Mina erfarenheter på IGS i XXX, som jag har jobbat på i 30 år nu, är angående duandet mycket positiva. Dock står detta beteende i ett nära samband med skolans huvudlinjer för övrigt, som t.ex. bords-grupparbeten, inga betyg upp till åttan och skrivandet av individuella läro-feedback (troligen samma som IUP*)
Jag undervisar sedan mer än 30 år på en skola, som praktiserar duandet. Jag tror inte att duandet har förändrat min lärarroll på något avgörande sätt, dock hjälper det faktiskt i rådgivande situationer (vi försöker samtidigt att stanna så länge som möjligt hos/nära eleven, och undvika många byten i undervisningssituationen). Hierarkier förändras inte. Läraren förblir i sin roll – och det är rätt så, för han måste även kunna erbjuda sina elever trygghet, tillförlitlighet, förtroende och även auktoritet. Duandet är inte likvärdigt med eroderandet av dessa faktorer. Svaga lärarpersonligheter klarar det också med niandet.

10. Vilka konsekvenser skulle det ha, enligt er åsikt om ni blivit niad av eleverna med avseende på följande aspekter:

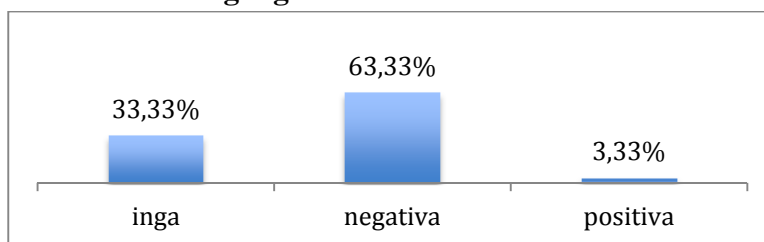
a) Er auktoritet

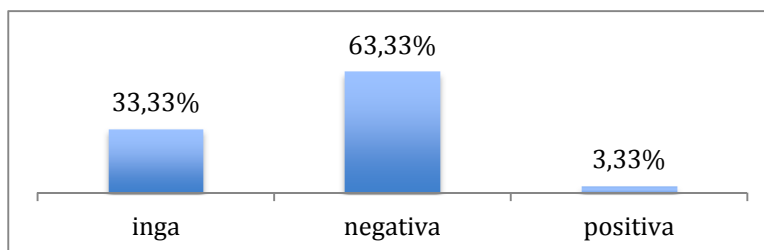
b) Undervisningsatmosfären

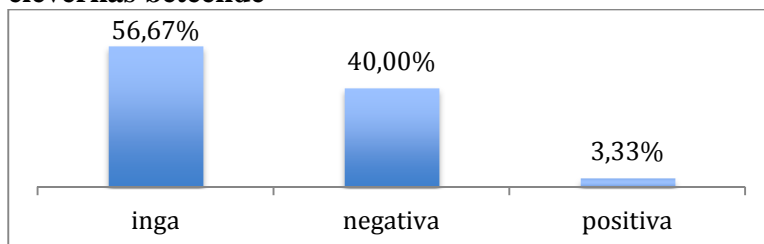
c) bemötandet/umgänge med varandra

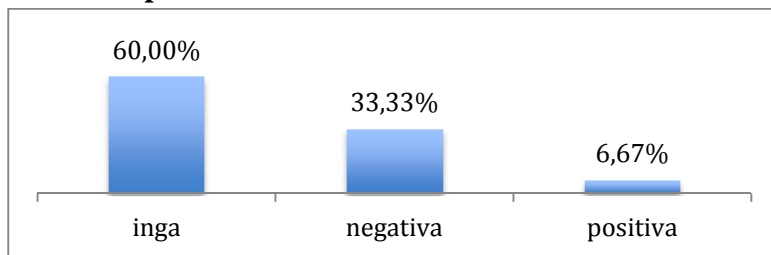
d) Lärar-elev-relationen

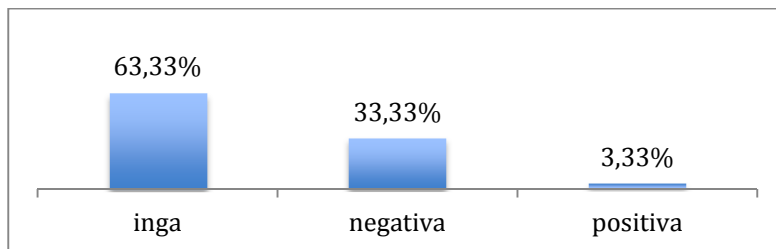
e) elevernas beteende

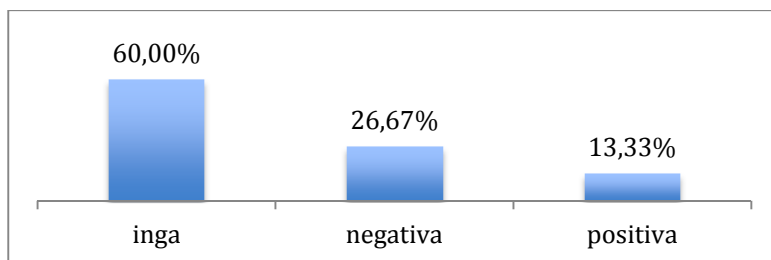
f) elevernas prestationer

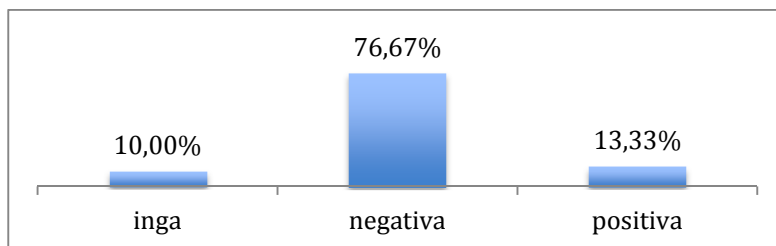
g) elevernas motivation

h) Er status som lärare

i) Distansen till eleverna

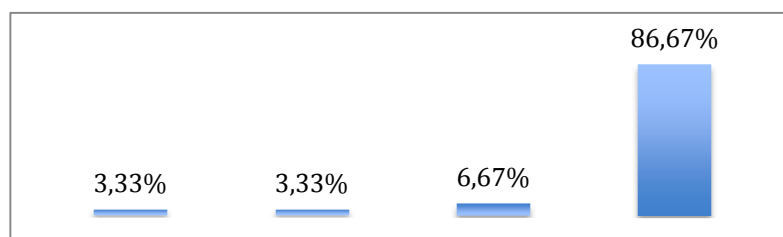

11. Vad anser ni om följande påståenden?

a) *Lärare kan också utan niandet uppnå respekt och auktoritet*

Instämmer inte alls
hållet

instämmer helt och
hållet

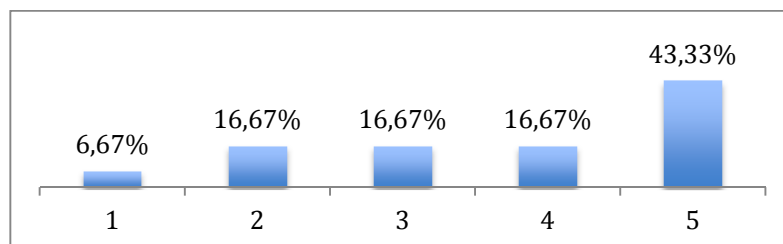

1 3 4 5

b) Duandet leder till en högre jämlikhet mellan eleverna och lärarna

Instämmer inte alls
hålllet

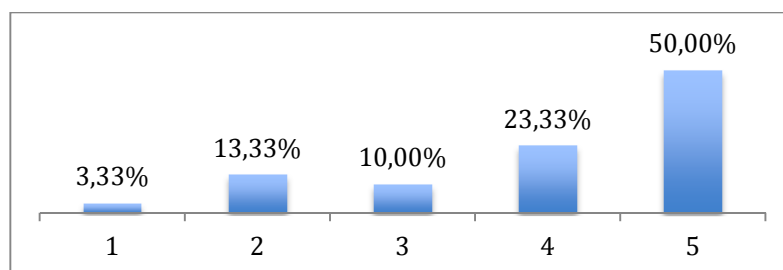
instämmer helt och

c) Duandet förenklar och förbättrar kommunikationen och interaktionen i skolan.

Instämmer inte alls
hålllet

instämmer helt och

12. Vad tycker enligt er eleverna om att dua lärare?

14% vill hellre nia sina lärare	23% spelar det ingen roll för	63% vill dua sina lärare
- en person angav 70%; en annan 60%	- 2 av 30 angav ett värde över 70% (1x 100%; 1x 75%)	- hälften (15 av 30) angav ett värde över 70%,
- 26 angav ett värde av 20% eller lägre	- 25 angav ett värde av 30% och lägre	- 8 av 30 angav ett värde av 30% eller lägre
- de två resterande angav 30%		

13. Vad förmedlade er utbildning till er ang. lärar-elev-relationen?

hellre nia
Lärarens auktoritet är mycket oberoende av niandet och duandet. Den nödvändiga distansen mellan lärare och elev är lite svårare att hålla och oftare att förhandla. Därför är tillgången till eleverna oftast bättre, då de känner sig ha lika rättigheter.
Rollerna måste vara tydliga
Inga minnen – kanske klädordningen som var ganska preussisk då.
En viss distans är nödvändig. Viktigt är framför allt att man är autentisk.
Att visan "Never smile before Christmas" är föräldrad. Ny roll av läraren som coach/handledare.
Det bör förbli en professionell relation, där det tydligt framgår vilken roll eleven och vilken roll läraren har. En av lärarens uppgifter är att upprätthålla det ordnade undervisningsflödet. För detta behöver han använda sin auktoritet. På något sätt ska man ha en naturlig auktoritet.
Både och vore mycket viktig ... jag tycker det också, men jag skulle inte vilja påstå att duandet och niandet bestämmer över det. Jag tror dock att det finns förankrat i många huvuden att niandet automatisk leder till auktoritet. Det är säkerligen så, men inte nödvändigtvis i positiv mening så som inom ramen för duandet.

Inget 6X
Relationen är betydelsefull för kommunikationen och interaktionen. Ett möte på ögonhöjd (jämlighet*) är positiv och vinstbringande. Distans och auktoritet i betydelse av lydnad är inte målenliga. (Förderschullehrerin*)
Att undervisning som handledare och impulsgivare är svåra att möjliggöra och att jag borde bli mer realistisk i det avseende
Minns inte, generellt var utbildningen mycket ämnesinriktad. Niandet var en självklarhet.
Uppskattning av eleverna, ingen vänskaplig relation, bevara distans
Kommer inte ihåg 2X
Som ung lärare: 'Don't smile before Christmas'
Duandet var aldrig något alternativ på seminarierna på universitetet!
Relationen borde stanna på en professionell, distanserad nivå för att undvika svårigheter.
Var inbäddad i många (politiska) diskussioner under min utbildning på 70-talet
Att anpassa sig till skolans praxis
Tyvänn mycket lite. Tendensiellt syftades det mer åt en tydlig distans och auktoritet, men även empati.
Snarare att det bör finnas en distans ... med avseende på bedömning. Naturliga skillnader ang. ålder... men att auktoritet snarare är något som andra „vill“ tillskriva en, som man inte verkligen kan kräva....
Auktoritet är mycket viktig, för att (skol-)lärare-elev-relationen inte fungerar annars. Auktoritet uppnår jag genom min professionalitet och distans till eleven! Mycket jobbigt och inte det minsta fungerande.

Bilaga 6

Enkät svar – Årskurs 9

1. Kön

Kille	44%
Tjej	56%

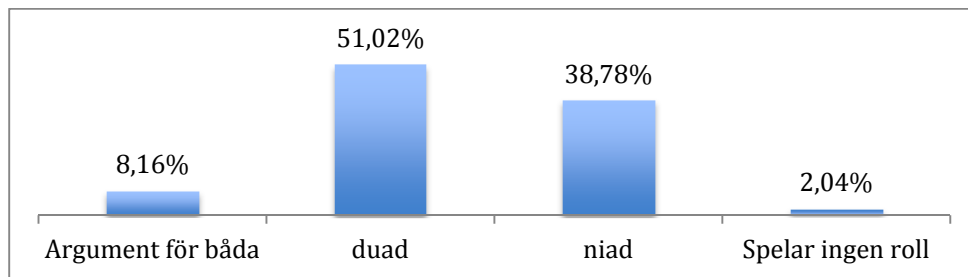
2. Ålder

14	15	16
64%	32%	4%

4. Bli du niad av lärarna?

Nej (100%)

8) Vill du bli duad eller niad av läraren på 'Oberstufe'? Motivera!

Argument för niandet:

jag kommer vara äldre vid den tidpunkten och vill också bli behandlad som det jag är då i en ålder som jag är vuxen eller nästan vuxen i, och för att det ska vara så bland främmande människor

det finns ofta inte någon stor ålderskillnad längre och det finns inte något personligt förhållande till eleverna

jag tycker bättre om en respektfull relation från båda sidor och att det då även finns "lika rättigheter" ("Gleichberechtigung"*)

jag kan vänja mig vid det

man blir niad senare i livet också

från nya lärare för att man är äldre och för att man även bli niad senare
det är mer artig och jag niar lärarna också ju. Dessutom känner man sig troligen mer vuxen i 'Oberstufe' och vill bli behandlad efter det.

man bli också niad senare på jobbet. Då kan man redan vänja sig vid det

vi är inte några barn längre och blir också niade i senare yrket

vi är äldre då och vi måste ju också nia dem

det skulle bara vara rättvist, för vi niar ju dem också!

spelar ingen roll

känner mig tagen på allvar då

man känner sig mer på samma nivå

det låter mer artig 2x

Jag har inte känt några lärare så länge

det funkar

jag är då i en ålder som jag känner mig vuxen i
då känner man sig äldre och mer vuxen, ha landat på 'Oberstufe'
man är nästan vuxen då
är kul på något sätt
de visar på så sätt mer respekt till mig

Argument för duandet:

jag har då fortfarande känslan av att vara i skolan och inte vuxen och i yrkeslivet, dessutom är atmosfären på så sätt mer avslappnad

(bara om jag också skulle få dua läraren)

från gamla lärare, för att de alltid gjort det och det vore konstigt att ändra på det

det är mer personligt och leder till en bättre lärorelation

det förändrar inte något. Vi har så att säga respekt för läraren

annars känner jag mig så gammal. Dessutom har man vant sig vid det (duandet*)

om man niade mig skulle jag känna mig gammal

Jag har inte behovet än att bli niad 2x

spelar ingen roll

är mer avslappnat och personligare

för att man då fortfarande ser lärare som auktoritetspersoner, om man blir niad är man så att säga jämlik och (läraren*) tappar möjligen lite respekt

jag känner mig inte tilltalad annars

jag har alltid blivit duad och mitt efternamn är svårt att uttala

om jag har känt läraren i mer än två år

jag gillar inte när man niar mig

man känner sig annars för gammal

jag tycker man har en närmare relation då

Det blir en mer avslappnad relation då

jag tycker att man kommer varandra närmare och det blir inte en för sträng arbetsatmosfär

är en avslappnad relation

det finns en bättre relation till lärarna och för att man är van vid det

det är mer avslappnat än att bli niad

niandet irriterar mig i längden

annars blir det för stor distans

man är inte vuxen än

det förmedlar en avslappnad atmosfär

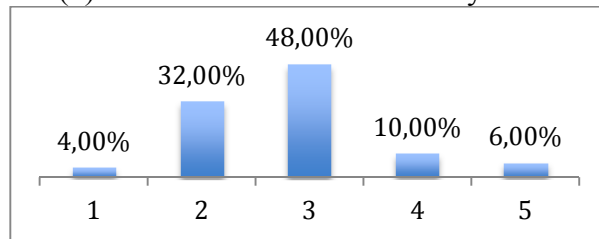
det spelar ingen roll för mig om man ser mig som vuxen eller inte

relationen

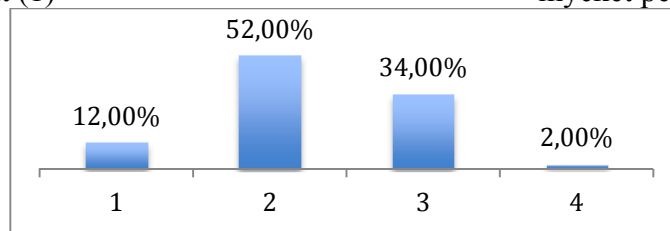
blir en mer avslappnad undervisning

9) Hur bedömer du din nuvarande relation till lärarna på en skala från 1-5?

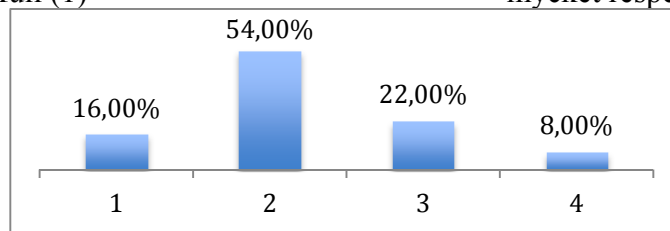
a) mycket distanserat (1) mycket nära/vänskaplig (5)

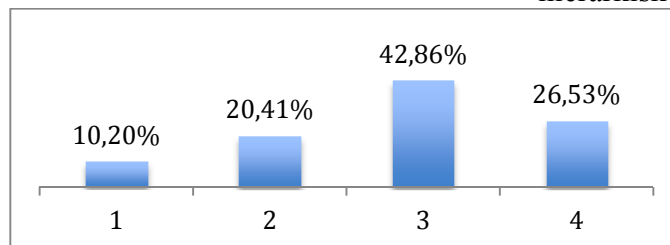
b) mycket formellt (1) mycket personligt(5)

c) mycket respektfull (1) mycket respektlös (5)

d) jämlik (1) hierarkisk (5)

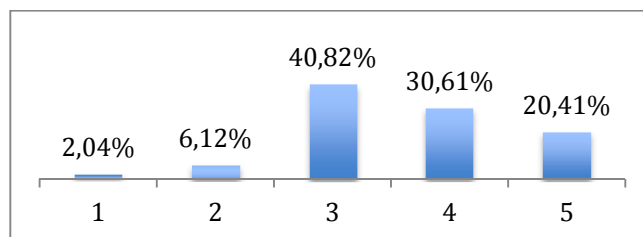

10. Hur långt avstånd är det mellan din nuvarande relation och en ideal relation?

a) distansen

mycket långt (1)

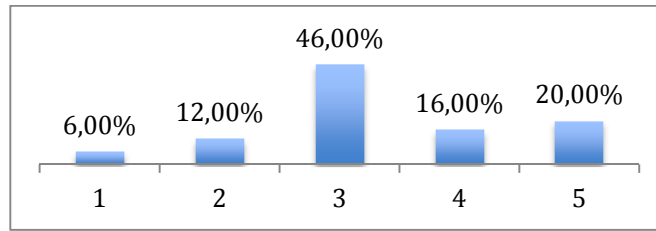
Mycket nära (5)

b) formell/personligt

mycket långt (1)

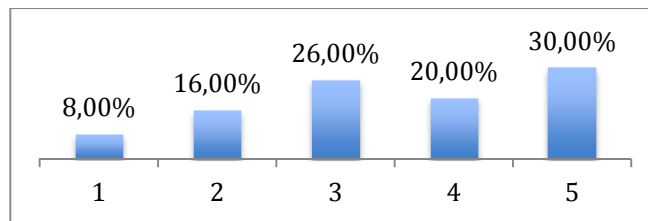
Mycket nära (5)

c) respekten

mycket långt (1)

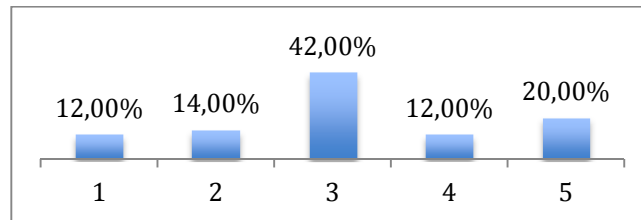
Mycket nära (5)

d) jämlikt/hierarkiskt

mycket långt (1)

Mycket nära (5)

Vad borde förändras för att uppnå en ideal situation?

Jag som elev borde:

vara mer uppmärksam, stödja nya lärare

lyssna och jobba

vara respektfull och vänlig

visa respekt, men även uppmärksamma lärarna vid felbeteenden

visa respekt mot läraren (och de andra eleverna) 9X

vara aktiv under lektionen

vara uppmärksam och visa läraren respekt

vara lite uppmärksam, inte störa undervisningen, inte somna

lyssna och respektera läraren

vara vänligt visa respekt

vara tyst och inte prata med grannen

delta tyst och flitigt i undervisningen

koncentrera sig, inte störa, respekt för läraren

inte prata så mycket och lyssna

få ställa frågor, även om de har besvarats ofta

visa respekt för läraren och bete mig ansvarsfullt

respektera lärarna och trivas där

visa läraren respekt och acceptera honom

ha respekt för läraren, men inte heller vara rädd, utan prata lite mer avslappnat med läraren, men inte bli respektlös

lyssna på läraren 2X

inte störa och respektera alla

inte störa undervisningen och respektera läraren

nia läraren och ha respekt för honom

uppföra mig bra, bidra till ett bra arbetsklimat

ha en bra relation till läraren, kunna dua honom

vara tyst och uppmärksam

kunna dua lärarna (med tillstånd), förblir ändå artig

lyssna, inte störa och delta i undervisningen

inte störa undervisningen och jobba bra

jobba bra och vara uppmärksam

ha respekt, men också vara avslappnad

följer lugnt och uppmärksamt undervisningen

räcka upp handen

beter mig bra, deltar i undervisningen

vara motiverad

bete mig lugnt och jobba regelbundet

vara uppmärksam och inte störa undervisningen. Räcka upp handen också

vara artig och avslappnad

Läraren borde:

hitta lämpliga uppgifter för undervisningen

också dua och vara vänliga, inte helt som vänner, men lite åt det hållet

respektera oss, men också vara förtroendeingivande

vara lyhörd för eleverna. Dessutom måste de visa respekt

respektera mig (niar), för att jag bara då kan och ska visa min respekt; inte vara så politisk korrekt

behandla alla elever lika/vara rättvis/ inte favorisera någon 4X

också visa respekt, men framför allt förståelse

vara vänlig, vara bra förberedd, planera in tillräckligt tid för pluggandet

göra undervisningen intressant, inte bara ställa sig längst fram och prata om någonting

vara snäll och skratta ibland

även om de är irriterade inte överreagera

behandla alla elever likadant & kunna förklara bra

bra ledarskap (Durchsetzungsvermögen*) och ge dåliga elever en chans

inte "blotta" elever om han/hon inte kan förklara något

Förstå, skämta och inte ta allt på så stor allvar

ha förståelse, om t.ex. en elev har svårt att förstå något, ha tålmod och förklara det för dem

också visar respekt gentemot eleverna, vara rättvis

inte känner sig som något bättre och missbrukar det

respektera eleverna och på så sätt bygga upp en bra relation

vara rättvis mot eleverna, respektera dem som de är

inte undervisa eleverna för avslappnat men inte heller för allvarligt. Lite skoj får man ha ibland, det gör honom mer sympatisk och man lyssnar hellre

göra varierad undervisning, alltså inte för tråkigt

inte ha några favoritelever eller kränka vissa elever
inte kränka eleverna
inte ha några favoritelever, duar eleverna upp till 10:an
kunna skratta ibland
niar mig
inte vara för auktoritär, vara snäll och göra intressant undervisning
vara vänlig, artig och inte för sträng
förbli som de var innan
bemöta eleverna med respekt och hjälpa dem om de inte förstår någonting
umgås avslappnat med eleverna
inte göra tråkiga lektioner
inte vara för stränga och hålla klassen "vaken"
vara snällare
vara avslappnat
delvis behandlar oss med mer respekt och inte underordna oss
göra mer grupparbeten
se mig
ha tålmod, ta sig tid, vara vänlig
delvis lyssna mer
vara vänlig och ställa lämpliga frågor
se mitt intresse och väljer mig (mich dran nehmen*)
visar respekt för eleverna
vara mer avslappnad och roligare, men ändå bra undervisning

Relationen borde:

inte vara för nära, man bör ändå bemöta varandra med vänlighet
vara tydligt att eleven inte kan föreskriva läraren något, men ska vara avslappnad
vara likställd och respektfull
vara respektfull och rättvis
vara lite närmare, då det inte finns så många emotioner vid den här skolan, dessa är dock en viktig del av det senare yrkeslivet, dvs. mer smaltalk
vara naturligt, men artigt
vara behagligt för båda, inte för långt ifrån varandra och inte som kompisar, utan däremellan
vara respektfull, rättvis och vänlig
inte vara för personligt
vara bra, men vänskapligt är för mycket
vara bra, läraren kan även meddela sig om trevliga moment ur sitt liv, så har eleverna mer förtroende för honom och tar honom som förebild
respektfull, men ändå vänskaplig
vara bra, så att alla kan koncentrera sig och inte blir distraherade av läraren
vara balanserad
inte vara för formell, de ska vara respektfulla mot varandra men inget talar mot lite skoj eller något mer personligt
vara (mer) avslappnad 9X
vara (normalt/) bra (både för läraren och eleverna) 7X
avslappnat, roligt och inte spänd
bra, avslappnat, men inte för förtrogen
vara så att läraren står högre, men han borde inte överdriva det

vara vänskaplig

vara harmonisk

bli bättre 2X

snarare vara vänskapligt än långt borta

vara mera vänskaplig

inte vara för dåligt eller för bra

ligger på ett slags vänskaplig nivå

inte vara för spänt och inte för avslappnat

vara 1:3

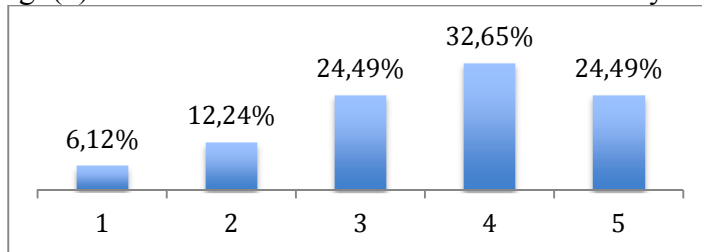
vara balanserat och avslappnat

11. Hur viktigt anser du att niandet är på en skala från 1-5 för...

a) lärarnas auktoritet

inte viktigt (1)

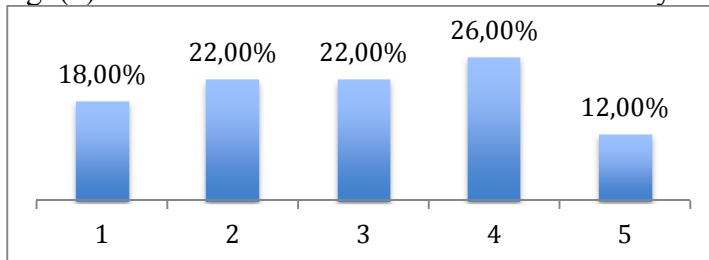
mycket viktigt (5)

b) undervisningsatmosfären

inte viktigt (1)

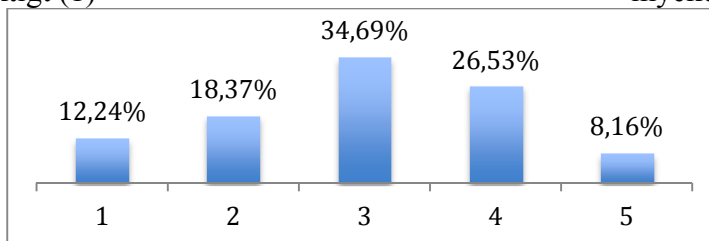
mycket viktigt (5)

c) ditt beteende (i allmänhet)

inte viktigt (1)

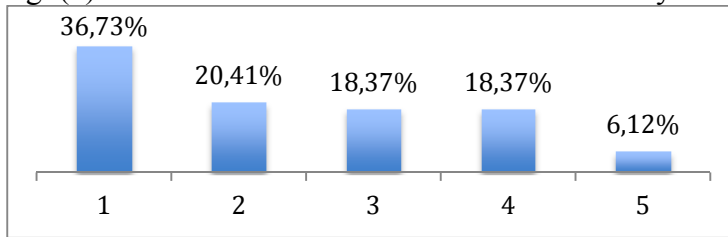
mycket viktigt (5)

d) din motivation

inte viktigt (1)

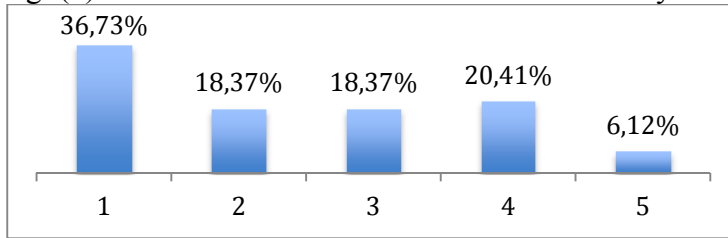
mycket viktigt (5)

e) dina prestationer

inte viktigt (1)

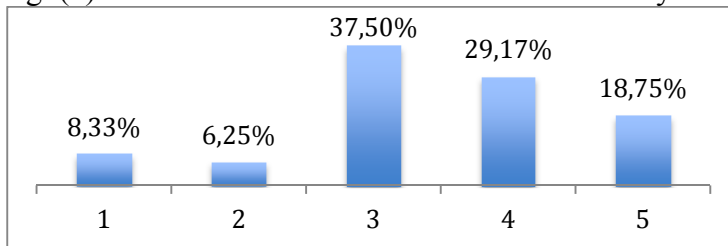
mycket viktigt (5)

f) lärarnas status (i jämförelse till ert)

inte viktigt (1)

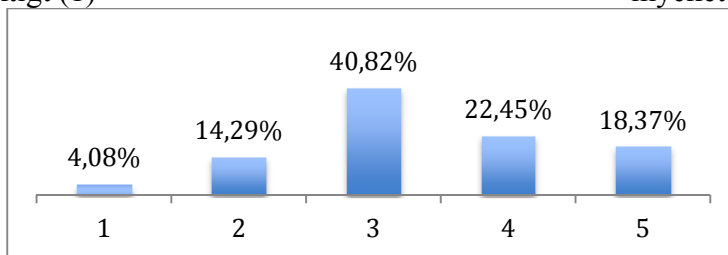
mycket viktigt (5)

g) distansen till lärarna

inte viktigt (1)

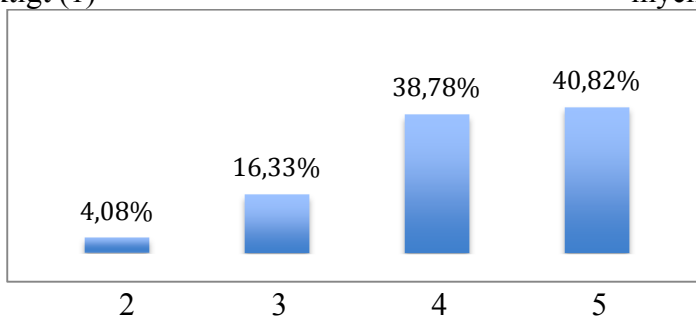
mycket viktigt (5)

12. Hur viktigt, tror du, är det för dina lärare att bli niad?

inte viktigt (1)

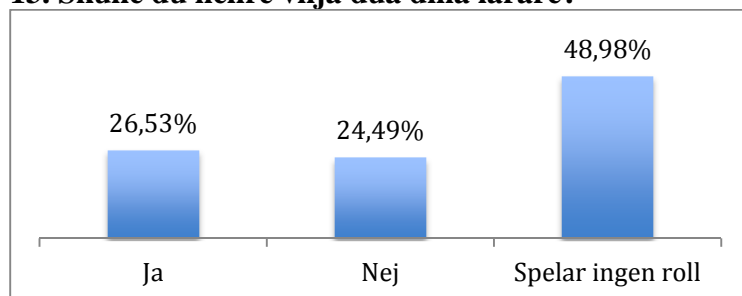
mycket viktigt (5)

12. Kommentar

De vill troligen göra det tydligt att de fortfarande står högre och att eleverna inte får göra allt vad de vill
visa respekt och status
Jag tror det är bara viktigt av (gammal) vana
för att det är så från grundskolan till 'Abitur'
Det beror på läraren, vilket han är van vid
Inte alla, men de flesta lärare klagar annars
Då de står "högre" än vi elever
Man visar att man behandlar läraren med respekt.
De är redan vuxna
De vill verka som auktoritetspersoner
Tror de flesta inte bryr sig
det visar att man har respekt
för att de är något i stil med våra "chefer"
de tror att de inte blir fullständigt accepterade om man duar dem
beror på läraren 2X
lärare bör bli duade, det gör dem mer sympatiska
det beror på läraren, alla har sin egen åsikt
det finns också lärare som inte tar det på så stort allvar
det förtydligar än en gång att de har lite mer att säga till om och på det sättet får respekt
för att de önskar sig att bli niad, för att de vill uppnå respekt
Konservativa lärare vill det (bli niad*) tror jag, mer moderna/yngre lärare har inget problem med du (tror jag)
För att de ska känna sig respektfullt behandlade
man bör vara respektfull mot lärarna
viktigt, pga. auktoriteten 2X
lärare tänker (ofta) att de är som kollegor, en chef
Jag tror de skulle också klara sig utan
några lärare är mer avslappnade och utgör ett undantag
vill fortfarande ha avstånd

13. Skulle du hellre vilja dua dina lärare?

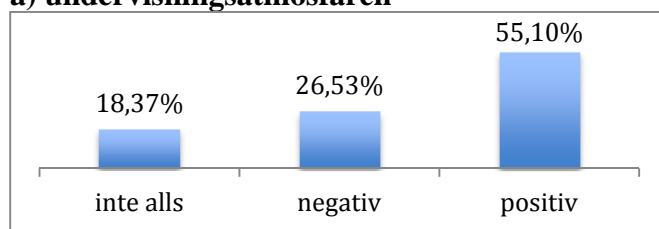
13. Kommentar

jag skulle tycka det vore skönare och mer avslappnat
Om jag blir duad skulle jag också hellre vilja dua
För att jag inte kan föreställa mig det
bättre undervisningsatmosfär, vänligare, närmare samarbete

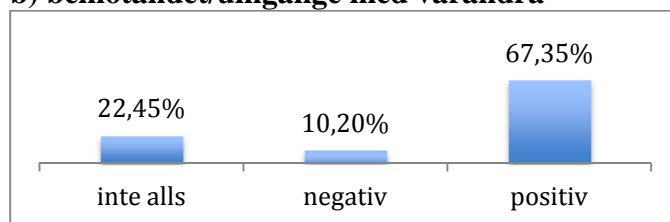
Det vore annorlunda!
Men kan inte tänka mig det för att vi alltid niat
det skulle vara konstigt, man har vant sig vid niandet
för att jag inte skulle kunna föreställa mig det, för man inte är van vid det.
Det vore för personligt 2X
Det känns konstigt att dua en äldre person
Beror på lärarens åsikt
Är mycket mer personligt och ger en bättre atmosfär
jag tycker det är mer avslappnat att dua
relationen skulle vara mer avslappnad och lärare och elev skulle vara mer lika
Vissa kanske ja
Beror på läraren
vissa lärare som jag känt längre skulle jag hellre dua
Det blir för personligt annars
Relationen skulle vara mer avslappnad
Då har man ingen respekt
Det är mer artig att nia lärarna, det spelar dock som sagt ingen roll för mig
för jag tycker att man har en bättre relation till varandra då
Jag tror att det skulle vara ovant, som skulle kunna ha positiva och negativa konsekvenser
vore mer avslappnat
99% Skulle inte tillåta det, därför funderar jag aldrig på det, skulle tycker att det vore bättre i vissa fall
Mig stör varken duandet eller niandet
vet inte riktigt
Det är en fråga om respekt för äldre/auktoritetspersoner

14. På vilket sätt skulle följande aspekter förändras om du skulle dua dina lärare?

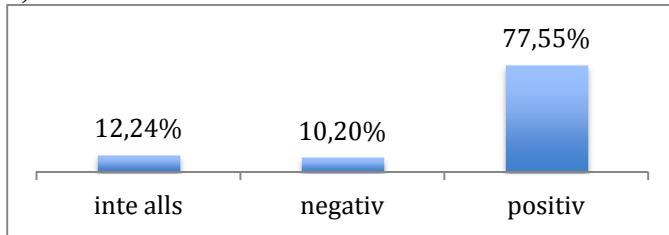
a) undervisningsatmosfären

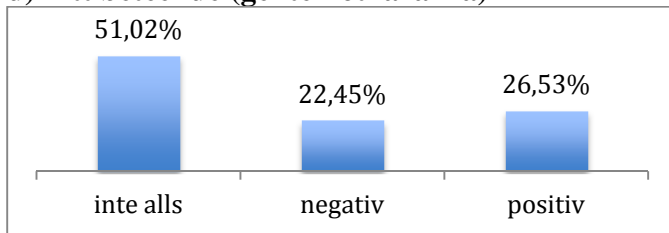
b) bemötandet/umgänge med varandra

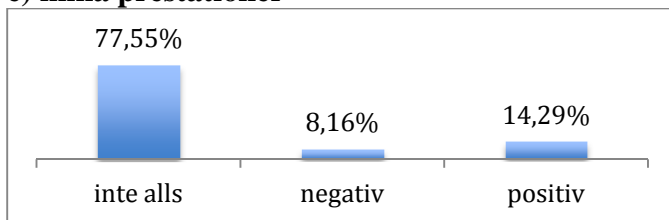
c) elev-lärrar-relationen

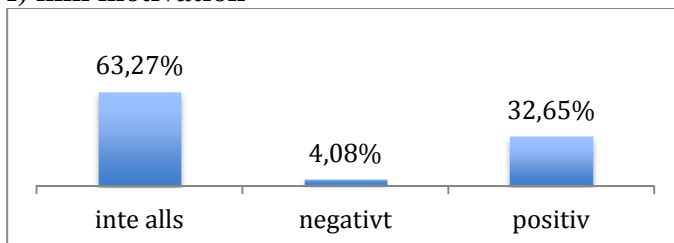
d) mitt beteende (gentemot lärarna)

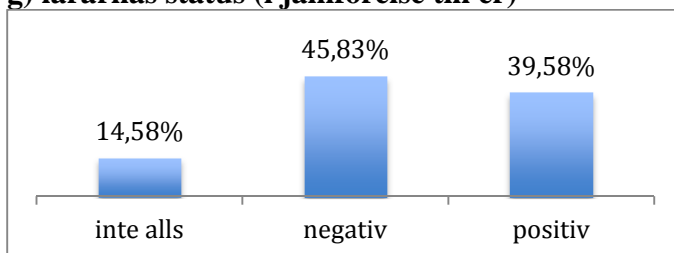
e) mina prestationer

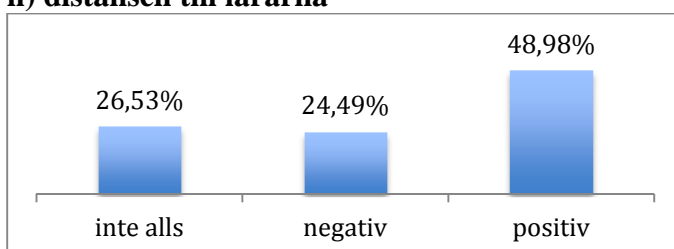
f) min motivation

g) lärarnas status (i jämförelse till er)

h) distansen till lärarna

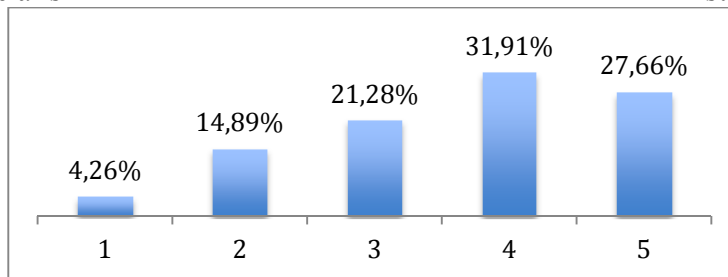

15. Hur långt instämmer du med följande påståenden?

a) *Lärare kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad.*

Instämmer inte alls

instämmer helt

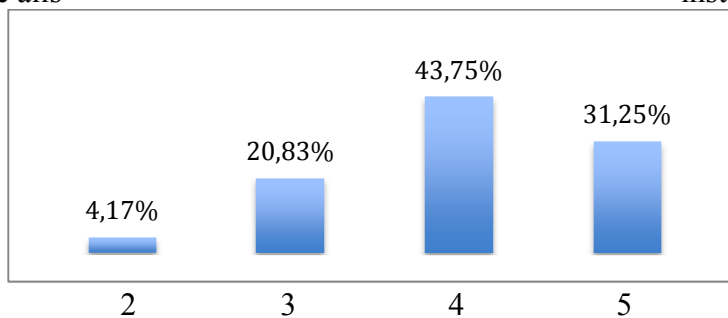

* en kommentar till "1": för föräldrarna har man också respekt!

b) *Duandet leder till en större jämlikhet mellan lärare och elever.*

Instämmer inte alls

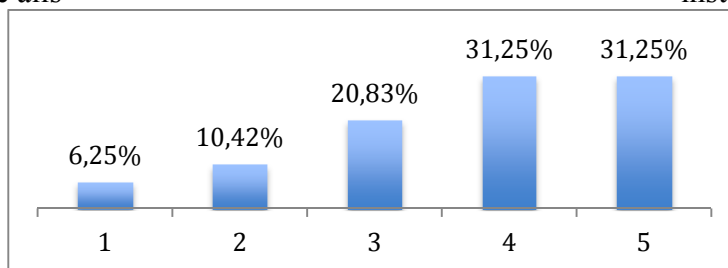
instämmer helt

c) *Duandet förenklar och förbättrar Kommunikationen och Interaktionen i skolan.*

Instämmer inte alls

instämmer helt

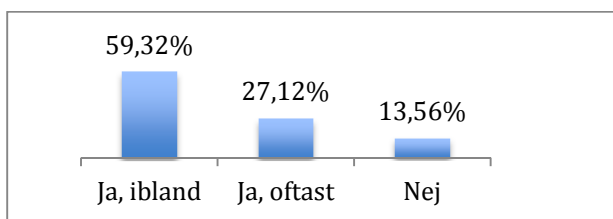
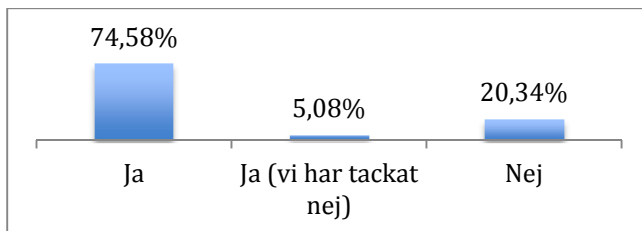
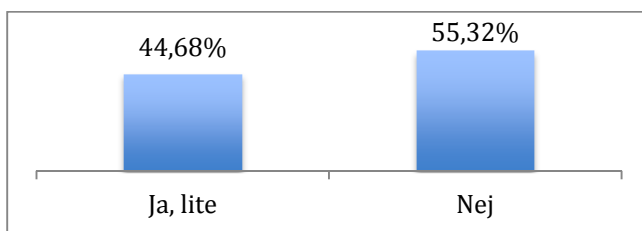
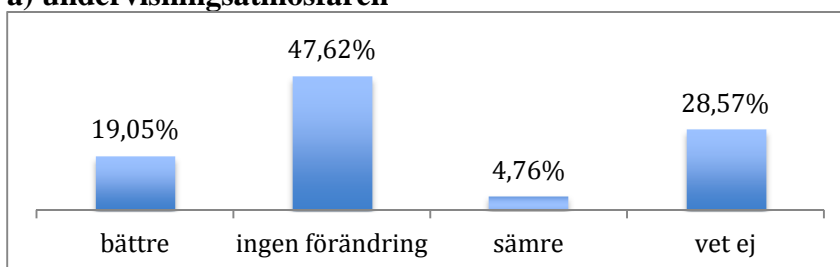

1. Kön

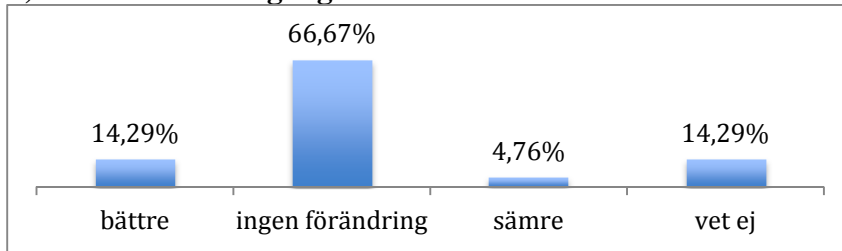
Kille	32 %
Tjej	68%

2. Ålder

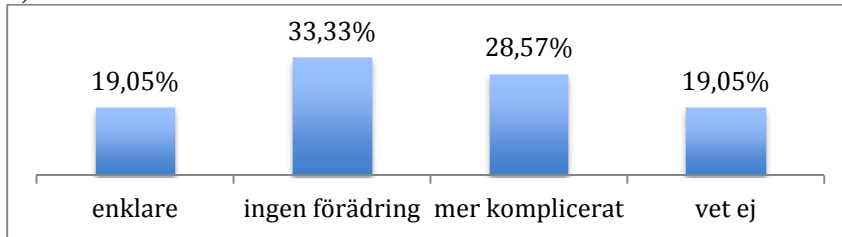
15	16	17	18
3 %	53 %	37 %	7%

4. Bli du niad av lärarna?**5. Frågar läraren vanligtvis om ni vill bli niade?****6. Anser du att niandet förändrat relationen mellan dig och läraren?****7. Vad förändras genom niandet och åt vilket hålla?****a) undervisningsatmosfären**

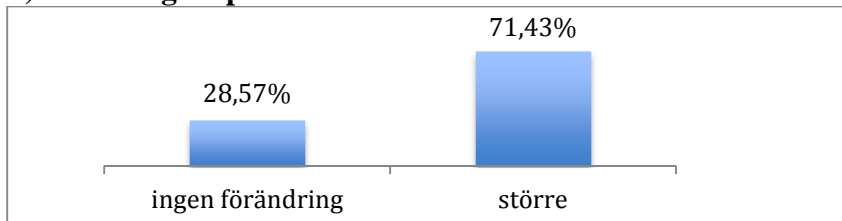
b) bemötandet/ umgänget med varandra

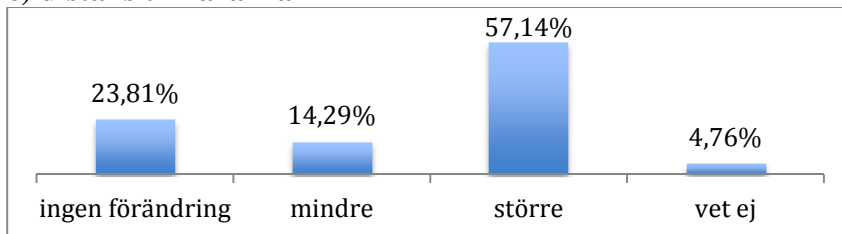
c) lärar-elev-relationen

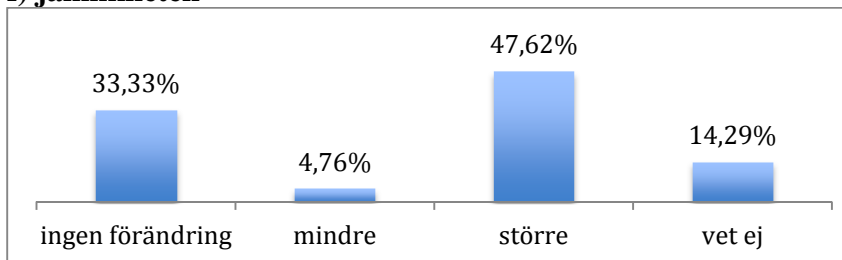
d) ömsesidig respekt

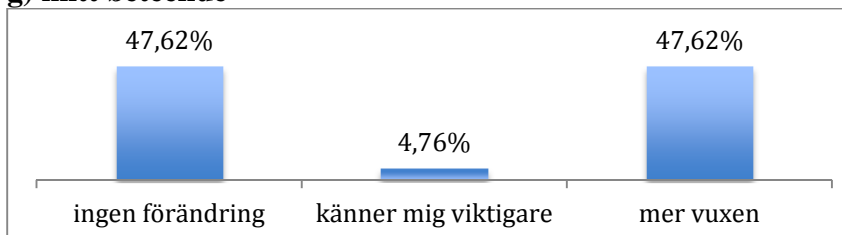
e) distans till lärarna

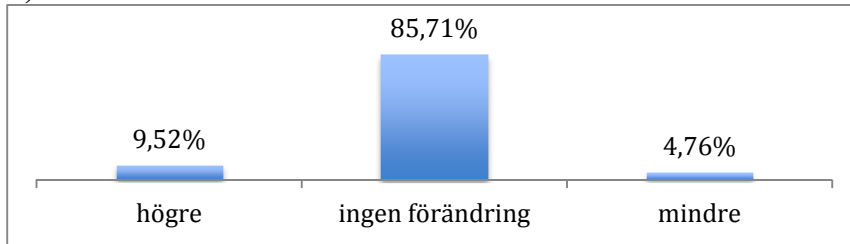
f) jämlikheten

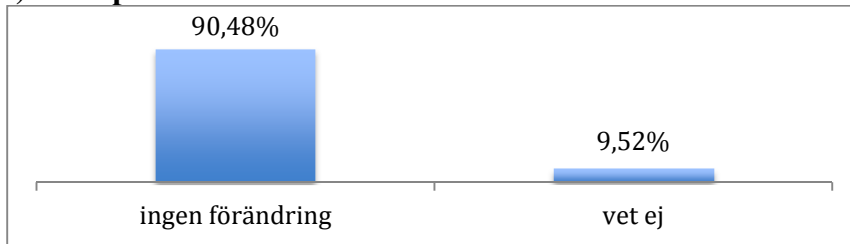
g) mitt beteende

h) min motivation

i) mina prestationer

8) Vill du bli duad eller niad av läraren på 'Oberstufe'? Motivera!

Niad	Duad	Spela ringen roll	Argument för båda
15%	74,5%	8%	1,6 %

Argument för niandet:

- vi är mer på samma nivå då, man behandlar elever som vuxna
- det blir en närmare relation till läraren för att man visar ömsesidigt respekt genom niandet
- man vänjer sig vid att bli niad vilket är vanligt senare
- för att man på så sätt visar sin respekt och en sådan respektfull relation mellan lärare och elev är viktigt för arbetsklimatet på Gymnasiet (11,12*)
- Det beror på läraren. Vissa verka mer sympatiska, andra mindre. Det är kanske inte så fördelaktigt om man skulle dua en av sina "hat"- lärare
- samtalen får högre nivå
- man har blivit lite mer vuxen
- vi är i denna ålder och den lämpliga respekten visas därigenom
- det förbereder en inför det framtida vuxenlivet
- jag niar också dem

Argument för duandet:

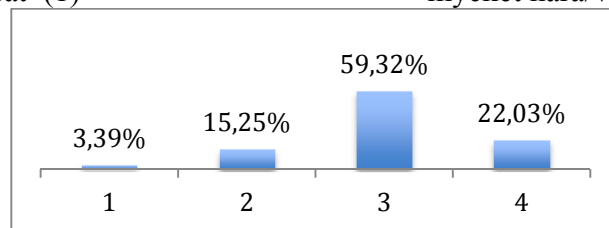
- det är konstigt att bli niad/ är inte van vid det 4X
- beteendet är mer avslappnat
- det uppstår ett mer vänskapligt och bättre klimat
- det uppstår en positiv arbetsatmosfär
- vänligare undervisningsklimat och undervisningen blir inte så "formell"
- personligare 4X
- mer avslappnat umgänge, „slappna av“ atmosfären
- jag tycker niandet är en delvis onödig umgängesform och jag ser mig inte som jämlik
- på det sättet kommer man på en personlig nivå med lärarna
- jag får genom niandet känslan av att jag är äldre än vad jag egentligen är
- det är mer personligt och annars uppstår det ett visst avstånd mellan lärare och elev
- man bibehåller distansen till läraren och känner sig på det sättet inte så gammal
- känner mig så gammal annars/inte tillräckligt gammal för att bli niad 4X
- Man har alltid blivit duad av lärarna och jag tycker att det är löjligt annars
- man har blivit duad innan
- man är bara ca 16-17 år och nästan ett barn
- Jag är inte myndig än och distansen till läraren bevaras

- man 1. behåller på så sätt distansen till läraren 2. för man delvis fortfarande bli förberedd inför vuxenlivet i skolan
- det är mer personligt, det är mer avslappnat att samtala med läraren
- det är mer personligt och om jag blir niad reagerar jag ofta inte ens
- jag själv känner mig inte som om man bör nia mig. Det är ovant och jag känner mig svårare tilltalad
- ja är inte ens 18, dessutom är läraren en auktoritetsperson och jag är inte vuxen än
- eleverna är i jämförelse med lärarna fortfarande väldigt unga med 16/17 år
- jag trivs bättre och får känslan av att läraren är förtroendeingivande
- det är mer avslappnat så. Om man blir niad blir det på en gång något sådär vuxet
- det blir inte ett så spänt förhållande, man är mer avslappnad inför situationer
- det blir en mer personlig relation och distansen försvinner. Man är snarare beredd att öppna sig vid frågor eller personliga angelägenheter
- man känner sig inte speciellt annorlunda sedan i 10:an, där man inte blev tillfrågad om man ville bli niad
- jag känner mig bättre då, för att tidigare blev jag också duad. Dessutom känner man sig mer tilltalad
- jag är van vid det, det är mer personligt
- jag gillar inte det formella (med niandet*)
- känner mig obehaglig om jag blir niad och det är mera personligt
- känner mig mer tilltalad då
- jag tror inte att det redan behövs. Jag känner mig inte så gammal, fastän man även på så sätt blir förberedd på det senare niandet
- man är van vid det och för att läraren skulle verka vara "längre bort" om man bli niad
- jag känner mig inte så gammal och för att man också bli duad till åk 10
- för att jag alltid har en konstig känsla vid niandet som 15-åring. Det kan nog bara vara så att det är ovant

9) Hur bedömer du din nuvarande relation till lärarna på en skala från 1-5?

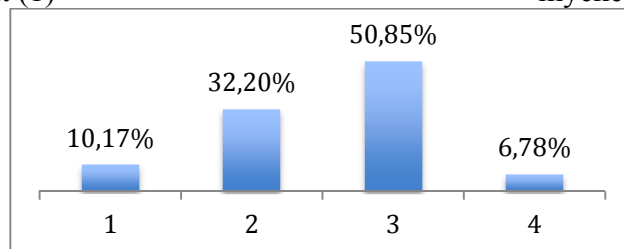
a) mycket distanserat (1)

mycket nära/vänskaplig (5)

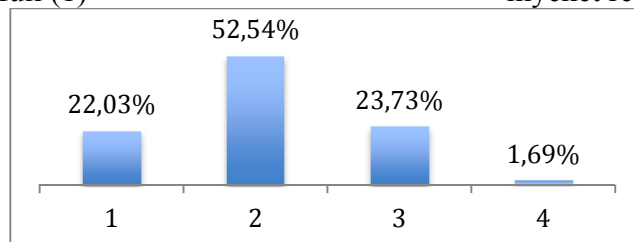
b) mycket formellt (1)

mycket personligt(5)

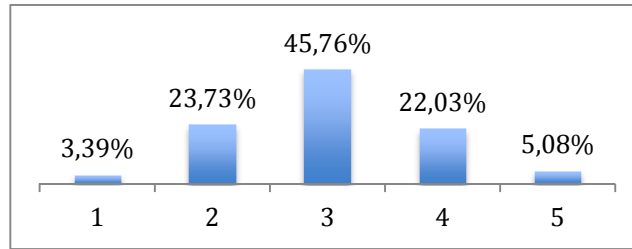
c) mycket respektfull (1)

mycket respektlös (5)

d) jämlik (1)

hierarkisk (5)

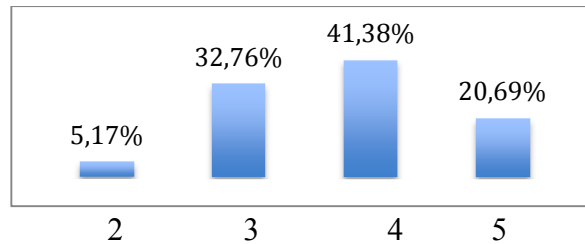

10. Hur långt avstånd är det mellan din nuvarande relation och en ideal relation?

a) distansen

mycket långt (1)

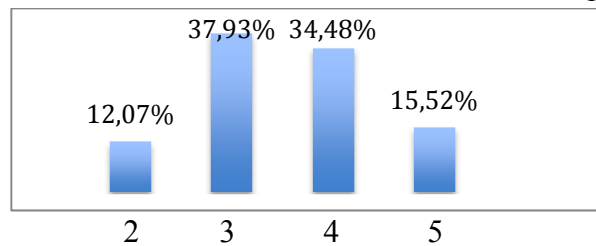
Mycket nära (5)

b) formell/personligt

mycket långt (1)

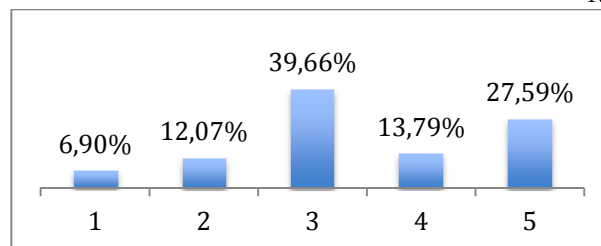
Mycket nära (5)

c) respekten

mycket långt (1)

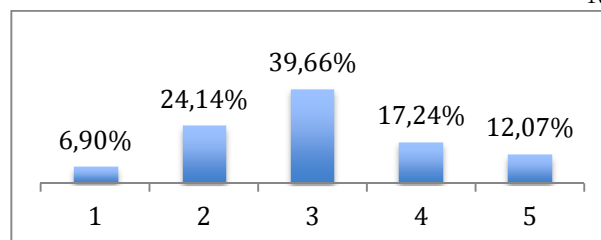
Mycket nära (5)

d) jämlikt/hierarkiskt

mycket långt (1)

Mycket nära (5)

Vad borde förändras för att uppnå en ideal situation?

Jag som elev borde:

vara vänlig/respektfull
vara respektfull 10X
fortsätta som jag gör
få äta
få säga min åsikt i alla situationer
vara respektfull, inte störa
vara respektfull, koncentrerad och inte störande
inte störa
försöka att bevara en distans till läraren erkänna honom som respektperson
vara respektfull mot läraren och acceptera hans auktoritet
aldrig ignorera lärarens auktoritet, för att det leder till onödiga, bildningsklimatets-skadliga spänningar mellan lärare och elev
respektera läraren, inte störa eller trakassera honom i hans aktiviteter
ha respekt, men ändå bör det inte uppstå en för stor distans
vara motiverad och respektfull mot läraren och de andra eleverna
fortsätta vara vänlig
behandla lärarna respektfullt och hålla mig till reglerna
behandla läraren med respekt och hålla sig till reglerna
bemöta läraren med respekt, men även ha en bra relation
vara respektfull mot läraren och de andra eleverna
ta med motivation och intresse, dessutom borde ambitionen spela en roll
delta och motiverat främja undervisningen
vara respektfull, inte störa lektionen och kunna prata med läraren vid problem
visa respekt och gå till mina lärare om jag har problem, i stället för att vara missnöjd
vara uppmärksam och jobba
respektera läraren och anpassa mig till hans undervisning/regler
ha respekt för läraren och inte provocera honom. Ändå bör jag inte vara rädd för honom
prata respektfullt om/med lärarna och inte störa dem alltför ofta
försöka att inte störa undervisningen och delta aktivt
visa mer respekt och motivation
beakta reglerna
vara respektfull, hålla sig till reglerna
hålla mig till reglerna
lyssna, inte störa, räck upp handen
inte störa under lektionen
bli lika starkt respekterade som läraren
vara respektfull och alltid försöka att lyssna och jobba med
ta mer initiativ
besvara sig mindre över vissa uppgifter
jobba
jobba och vara tyst

kunna följa undervisningen
följa undervisningen och trivas
göra lärarens uppgifter och jobba lugn och koncentrerat
kunna få dricka, inte störa, jobba, visa något intresse

Läraren borde:

vara förstående/respektfull
visa respekt/vara respektfull 5X
dua mig
behandla mig respektfullt som elev
visa likvärdig respekt och inte förolämpa eleverna
vara öppen
skoja
försöka hålla denna distans, men minska den så långt som möjligt
vara lika respektfull mot oss elever och ha lite mer humor i undervisningen
uppmärksamma oss när vi är för högljudda eller har gjort någonting fel, men alltid på en respektfull nivå
inte gör någon skillnad mellan lärare och elev skulle denna enbart baseras på eget intresse
respektera eleven och likaså gilla sitt yrke
bli mer respektfull 2X
behandla eleverna respektfullt och rättvist
behandla eleverna med mer respekt (delvis)
inte utnyttja sin position och lyssna på eleverna, men också bemöta dem med respekt
behandla alla elever likadant och inte favorisera någon
ha roligt i deras yrke och veta hur de kan motivera eleverna för sitt ämne
visa respekt mot eleverna, att gestalta läroatmosfären så bra som möjligt
ta hänsyn till elevernas missbelåtenhet. Dessutom intressant undervisningsgestaltning
inte missbruka sin maktposition/auktoritet
behandla eleverna rättvist och tillgodose de individuella behoven så långt det går. Även de bör acceptera eleverna
att kunna och vilja ta hand om eleverna på ett mera individuellt sätt
skoja ibland (men inte för överdrivet) för att skapa en avslappnad atmosfär
försöka att gestalta undervisningen intressant
respektera mig likaså och inte avvisa t.ex. fel svar på en gång
lyssna
göra det tydligt att eleverna inte får göra allting (prata, äta). De ska kunna "råda" (sich durchsetzen*) men också ha förståelse
ha tålmod och acceptera, om man någon gång inte vet något
försöka förstå eleverna bättre, lyssna på deras åsikter och inte direkt "nej det är fel"
visa mer förståelse och vara lyhörd för individerna
se eleverna som likvärdiga
ha bättre förståelse för eleverna, minska förväntningarna
inte vara för allvarlig
inte göra tråkig undervisning
skratta mer
även inse fel och att de inte alltid har rätt
Vara lyhörd för elevernas önskemål och respektera dem

verka mer för eleverna, i betydelsen att sluta vara nonchalant om en elev skriver ett dåligt betyg utan erbjuda sin hjälp
ha varierad undervisning
ställa frågor, vara kompetent
kunna sitt ämne till 100% och kunna förklara
göra det så att man förstår och tycker att det är roligt
ta hänsyn till eleverna
vara förberedd på sin lektion och gå utförligt in på elevernas frågor
inte vara ovänlig, inte angripa någon personligen, ha humor

Relationen borde:

vara professionell
vara avslappnad 5X
förbli så
vara lugn och avslappnad
vara ett arbetsförhållande, inte vänskapligt men inte heller distanserat
vara respektfull men vänskaplig
inte vara för personligt men vänskapligt
vara vänskaplig (nästan)
vara otvungen, vänlig
ska vara balanserat och på det sättet bidra positivt till undervisningen
kanske närma sig varandra lite mer, men lärare och elever bör inte ha ett vänskapligt förhållande
vara vänligt och lärare bör också berätta något från deras privatliv för att bygga upp förtroendet, alltså att det snarare uppstår en vänskaplig relation än en "kall" relation.
vara avslappnat. Ingen bör vara tvungen att avslöjas
bli bättre
vara respektfull
bli bättre genom mer personlighet och mindre kurser
vara balanserat. Dock bör positionerna inte utnyttjas/försummas
inte vara för vänskaplig, då en viss distans bör bestå. Men relationen bör inte heller vara för hierarkisk baseras på ömsesidig respekt, det bör framgå att det finns en skillnad mellan elev och lärare. Ändå bör relationen vara avslappnad, så att eleven vågar att delta aktivt i undervisningen
vara bra 2X
å ena sidan nära (när det handlar om undervisningssamtal) å andra sidan distanserat (när det handlar om privatlivet)
inte DIREKT vänskapligt, utan respektfull och öppen
vara avslappnat, men på så sätt att bra lärande möjliggörs
vara generellt sett bra. Det bör vara en avslappnad atmosfär, där man trivs, dock skulle det bestå en viss distans, då läraren är en auktoritetsperson
mer personligt, men fortsatt respektfullt
avslappnad, men också tillräckligt distanserat
ska ligga precis i mitten av distanserat och personligt
vara bra och förtrogen. Man behöver veta som elev att läraren inte blir sur om man säger någonting fel
absolut inte vänskaplig, dock avslappnat och vänligt
vara mer jämlik
vara mer personligt för att höja chansen till främjandet av var och en
vara balanserat 2X

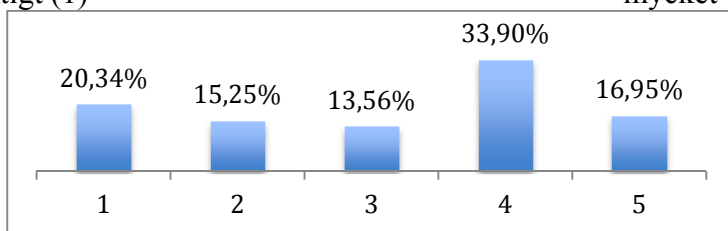
inte vara för personligt, men vänligt och respektfullt
vara avslappnat men ändå med distans
vara bra mellan lärare och elev (komma överens med varandra), dock ska det vara en tydlig gräns mellan skolsaker och privatsaker
bli mer vänskapligt
vara ganska distanserat
snarare vara distanserat

11. Hur viktigt anser du att niandet är på en skala från 1-5 för...

a) lärarnas auktoritet

inte viktigt (1)

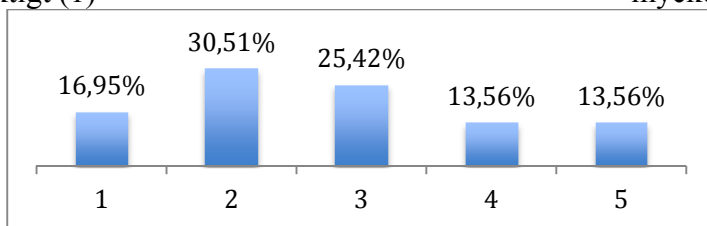
mycket viktigt (5)

b) undervisningsatmosfären

inte viktigt (1)

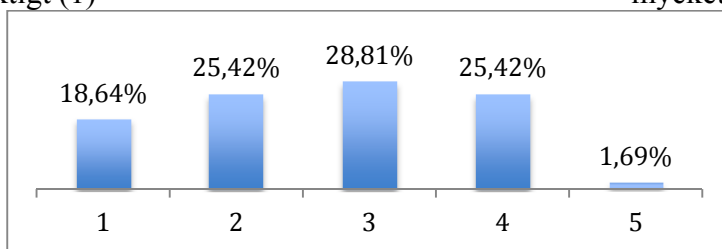
mycket viktigt (5)

c) ditt beteende (i allmänhet)

inte viktigt (1)

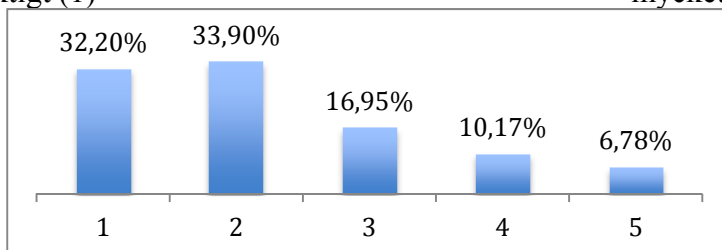
mycket viktigt (5)

d) din motivation

inte viktigt (1)

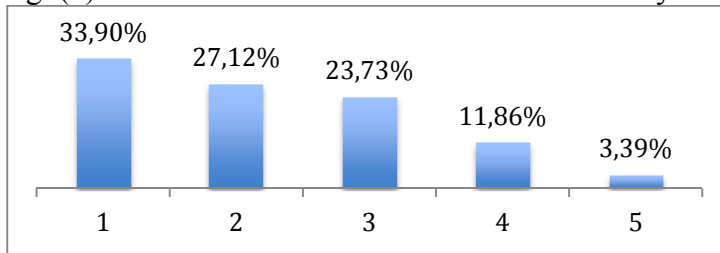
mycket viktigt (5)

e) dina prestationer

inte viktigt (1)

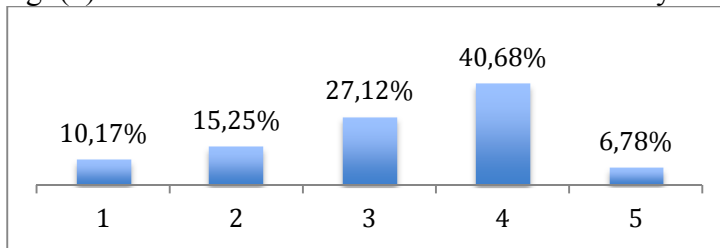
mycket viktigt (5)

f) lärarnas status (i jämförelse till ert)

inte viktigt (1)

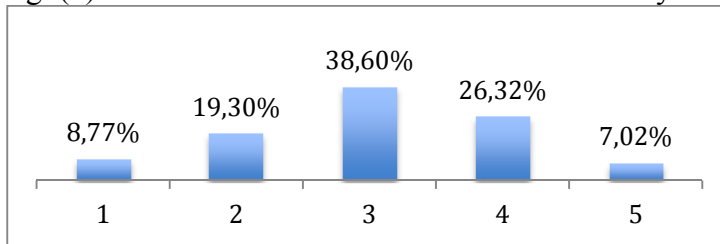
mycket viktigt (5)

g) distansen till lärarna

inte viktigt (1)

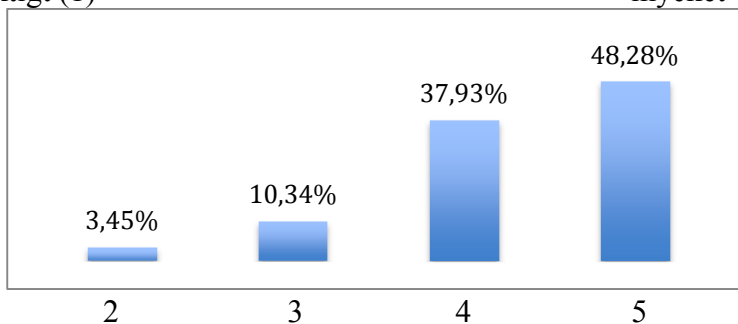
mycket viktigt (5)

12. Hur viktigt, toro du, är det för dina lärare att bli niad?

inte viktigt (1)

mycket viktigt (5)

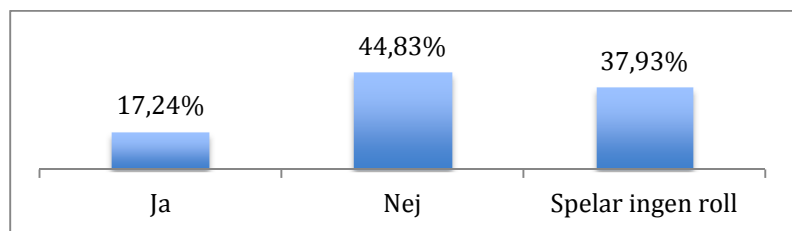

12. Kommentar

herr XX tar det snarare lugnt
det spelar ingen roll för dem
Många lärare låter sig duas utanför undervisningen
Beror på läraren. De är också bara människor
om lärare skulle bli duade skulle de tycka att eleverna är respektlösa
Annars skulle de tro att de inte har någon makt/auktoritet

Lärare är lärare
beror på läraren, men det är bara vanligt att lärare blir niade
jag tror att det är delvis ganska viktigt för dem, för att vi ska visa mer respekt för dem.
för att behålla sin auktoritet
tror jag, det är artig
att det handlar om en auktoritetsperson bör man också känna av i skolvardagen. Dessutom vänjer man sig på så sätt vid respekten mot äldre människor eller människor i allmänhet utanför skolan och blir avskräckt från respektlöshet
Hos många elever skulle respekten mot lärarna minska, dock skulle auktoritära (nästan arroganta) lärare verka vänligare och mer kontaktbara
om inte vi elever skulle nia lärarna skulle de tappa sin auktoritet (distansen blir mindre)
Det är respektlöst att dua sina lärare
de är äldre än vi och de vill ha vår respekt
det gör att de är mer auktoriteter
annars känner de sig respektlöst behandlade
ger dem mer respekt och auktoritet
olika från lärare till lärare
för att behålla sin auktoritet
Känner sig annars underordnade

13. Skulle du hellre vilja dua dina lärare?

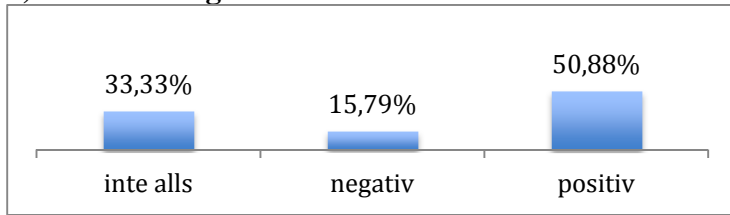

13. Kommentar

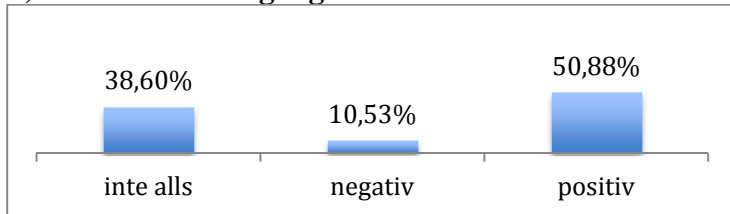
är roligare
Om läraren tar första steget, att jag får dua honom, får han självklart även dua mig. Jag skulle tycka att det vore bra
Jag är van vid niandet
man har alltid duat dem (sic*)
Man kan ändå inte ändra det
vore en ovan omställning 2x
Lärare är auktoritära respektpersoner
Annars är distansen i elev-lärorelationen för liten
Jag skulle känna mig respektlös
Så fort det uppstår en mer förtrogen relation, genom till exempel en kursresa eller liknande är duandet okay
är onödigt tycker jag, om jag har respekt för mina lärare är det lättare att ta undervisningen på allvar
Då skulle jag känna mig som på dagis
jag vill inte ha någon mer privat relation med dem
Det bör förbli en distans

14. På vilket sätt skull följande aspekter förändras om du skulle dua dina lärare?

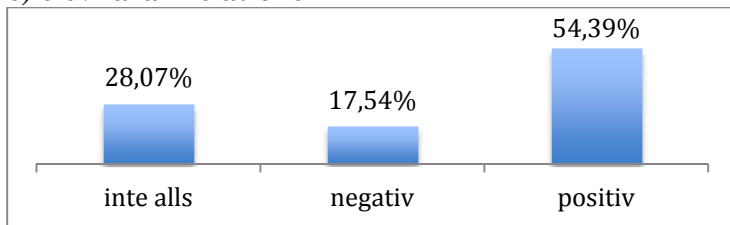
a) undervisningsatmosfären

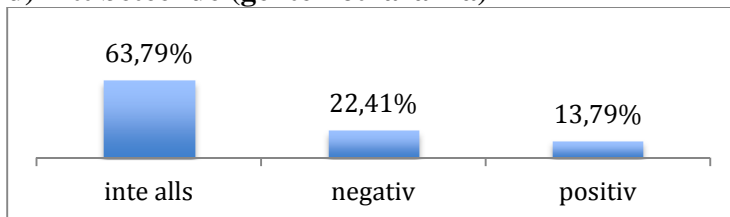
b) bemötandet/umgänge med varandra

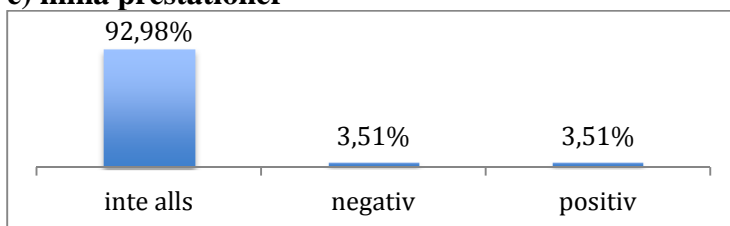
c) elev-lärrar-relationen

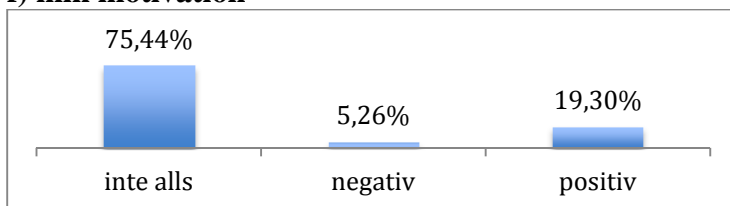
d) mitt beteende (gentemot lärarna)

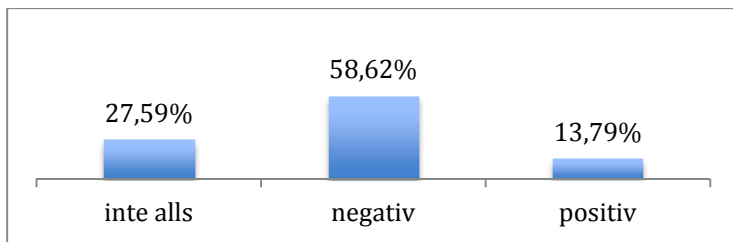
e) mina prestationer

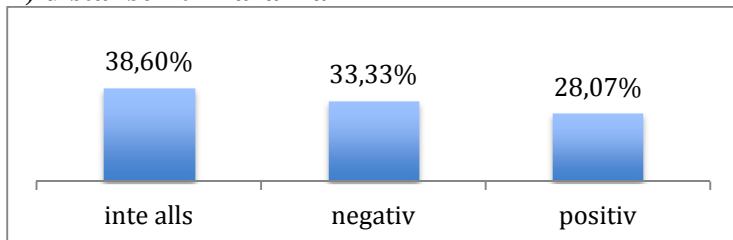
f) min motivation

g) lärarnas status (i jämförelse till er)

h) distansen till lärarna

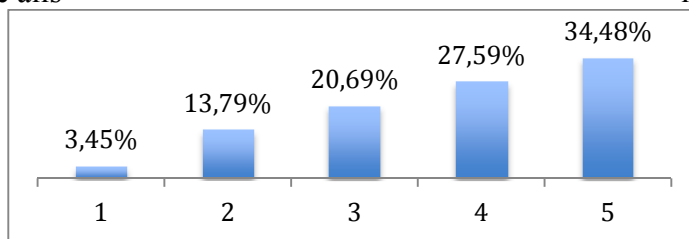

15. Hur långt instämmer du med följande påståenden?

a) Lärare kan uppnå respekt och auktoritet utan att bli niad.

Instämmer inte alls

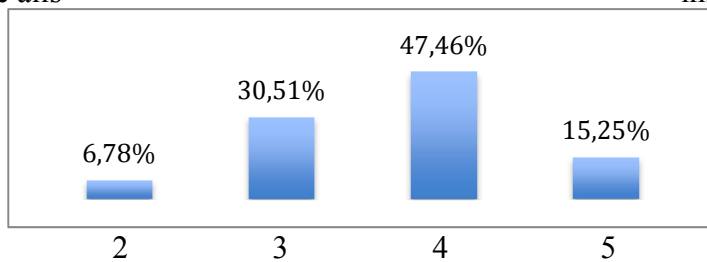
instämmer helt

b) Duandet leder till en större jämlikhet mellan lärare och elever.

Instämmer inte alls

instämmer helt

c) Duandet förenklar och förbättrar Kommunikationen och Interaktionen i skolan.

Instämmer inte alls

instämmer helt

